

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Krakowie

LKR.410.009.03.2023

Pan
Grzegorz Niezgoda
Burmistrz
Miasta i Gminy Szczawnica
ul. Szalaya 103
34-460, Szczawnica

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/23/063 – Działania na rzecz odpowiedniej jakości powietrza w uzdrowiskach

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Miasta i Gminy w Szczawnicy, ul. Szalaya 103, 34-460 Szczawnica (dalej <i>Urząd</i>).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Grzegorz Niezgoda, Burmistrz Miasta i Gminy od 1 grudnia 2014 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Proces oceny i weryfikacji dotrzymywania przez gminę uzdrowską wymagań dotyczących jakości powietrza w kontekście potwierdzenia spełnienia warunków do utrzymania statusu uzdrowiska i zachowania jego funkcji, z uwzględnieniem stanu realizacji wniosków z kontroli NIK nr P/17/078 skierowanych do Ministra Zdrowia2. Działania gminy uzdrowskiej w celu poprawy jakości powietrza bądź jej utrzymania na wymaganych poziomach
Okres objęty kontrolą	Lata 2018-2023 ¹
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Krakowie
Kontrolerzy	Andrzej Salwiński, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKR/33/2023 z 18 kwietnia 2023 r.

(akta kontroli. str. 1-2)

¹ Z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed lub po tym okresie oraz danych wykraczających poza ten okres, mających wpływ na kontrolowane obszary (w szczególności będzie to dotyczyło działań i dokumentów mających na celu potwierdzenie spełnienia przez uzdrowisko warunków określonych przepisami prawa) lub gromadzonych w celach ustalenia tendencji badanych zjawisk (dane zbierane w celach porównawczych)

² Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: *ustawa o NIK*.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia, że Miasto i Gmina Szczawnica⁴ w latach 2018-2022 nie podjęła rzetelnych i skutecznych działań na rzecz zapewnienia jakości powietrza zewnętrznego pozwalającej na utrzymanie i spełnianie funkcji uzdrowiska. Działania Gminy na rzecz ograniczenia niskiej emisji w tym okresie nie miały charakteru kompleksowego i nie odpowiadały wymogom obowiązujących programów ochrony powietrza⁵ z 2017 r.⁶ i 2020 r.⁷. Ubiegając się w 2018 r. o status uzdrowiska Gmina przedłożyła Ministrowi Zdrowia dokumentację, która nie zawierała pełnej i rzetelnej informacji o stanie aerosanitarnym oraz dowodów wykluczających negatywne oddziaływanie na organizm ludzki stwierdzonych w Gminie zanieczyszczeń powietrza wbrew wymogom ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych⁸.

Działania podejmowane przez Gminę w celu poprawy jakości powietrza bądź utrzymania jej na wymaganych poziomach nie skutkowały zauważalną poprawą stanu powietrza na obszarze uzdrowiska. Świadczy o tym znaczna liczba komunikatów o zagrożeniu zanieczyszczeniem powietrza, niezależnie od tego, że na terenie Gminy brak było w badanym okresie ciągłego i spójnego systemu pomiaru jakości powietrza⁹. W dalszym ciągu poważnym problemem pozostawało wysokie średnioroczne stężenie benzo(a)pirenu¹⁰ (w 2022 r. było to 600% normy), a zaznaczyć należy, że substancja ta została sklasyfikowana przez Międzynarodową Agencję Badań nad Rakiem (stanowiącą agendę Światowej Organizacji Zdrowia) jako czynnik rakotwórczy dla ludzi. Ponadto jakość powietrza w tzw. *sezonie chłodnym* (pierwszy i ostatni kwartał danego roku¹¹) ulegała znacznemu pogorszeniu, co mogło wpływać na zwiększenie ryzyka negatywnego oddziaływania na zdrowie ludzi, zwłaszcza wśród osób należących do grupy o podwyższonym ryzyku ostrych i nasilonych skutków zdrowotnych krótkotrwałej ekspozycji na zanieczyszczenie powietrza, w tym przebywających w uzdrowisku pacjentów.

NIK zwraca także uwagę, że Gmina nie zorganizowała zalecanego w świadectwach potwierdzających właściwości lecznicze klimatu systemu powiadamiania kuracjuszy o niedostatecznej jakości powietrza zewnętrznego. Równocześnie Gmina nie zapewniła przekazywania do zakładów lecznictwa uzdrowiskowego działających na jej terenie komunikatów o zagrożeniach jakości powietrza ogłaszanych w ramach Planu Działań Krótkoterminowych¹². W latach 2018-2022, w ramach PDK, ogłoszono między 55 a 94 komunikatów/alertów o wprowadzeniu poszczególnych stopni zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza pyłem PM10¹³ dla obszaru obejmującego również Gminę. Gmina częściowo realizowała działania zmierzające do poprawy jakości powietrza określone w Programach ochrony powietrza, jednakże zdaniem NIK tempo i intensywność

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej. W niniejszym wystąpieniu zastosowano ocenę opisową.

⁴ Dalej: *Gmina*.

⁵ Dalej: *POP*.

⁶ Uchwała Nr XXXII/451/17 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 23 stycznia 2017 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XXXIX/612/09 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 21 grudnia 2009 r. w sprawie *Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego* zmienionej uchwałą Nr VI/70/11 z dnia 28 lutego 2011 r. oraz uchwałą Nr XLII/662/13 z dnia 30 września 2013 r. (Dz. Urz. WM poz. 811).

⁷ Uchwała Nr XXVI/373/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 28 września 2020 r. w sprawie *Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego* (Dz. Urz. WM poz. 6337).

⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 151, dalej: *ustawa o lecznictwie uzdrowiskowym*.

⁹ Pomiary wykonywano w 2015 r. i w 2022 r., w pozostałych latach stosowano modelowanie matematyczne.

¹⁰ Dalej: *B(a)P*.

¹¹ Taki okres został przyjęty na potrzeby kontroli NIK, aby możliwe było właściwe zaprezentowanie zróżnicowania jakości powietrza w tym okresie na tle stężeń średniorocznych.

¹² Dalej: *PDK*.

¹³ Dane otrzymane z różnych jednostek, tj. Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska (*GIOŚ*), Wojewódzkiego Centrum Zarządzania Kryzysowego, Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego w Nowym Targu, były w każdym przypadku rozbieżne.

tych działań było zbyt niskie. Według danych na 2023 r. udział kotłów pozaklasowych w łącznej liczbie kotłów na paliwa stałe zlokalizowanych na terenie Gminy wciąż był wysoki (między 32% a 41%), a urzędnicy takie w największym stopniu przyczyniają się do emisji zanieczyszczeń powietrza. Wskazuje to na ryzyko niedotrzymania terminu wymiany kotłów o tym standardzie do 30 kwietnia 2024 r., przewidzianego w *uchwale antysmogowej* obowiązującej na terenie Gminy. Dodatkowo analiza przeprowadzona przez NIK wykazała, że przy zachowaniu średniego tempa wymiany kotłów na paliwo stałe z lat 2018-2022 (81 kotłów rocznie) wyeliminowanie wszystkich kotłów poniżej 5 klasy¹⁴ zajmie od 12 do 35 lat, co wykracza zarówno poza ramy czasowe POP z 2020 r. (2026 r.), jak i wymagane terminy pełnego wdrożenia ograniczeń i zakazów wynikających z *uchwały antysmogowej* obowiązującej na terenie Gminy (1 stycznia 2027 r.).

Do pozytywnych aspektów zaliczyć należy pozyskanie środków zewnętrznych (poza programem *Czyste Powietrze*) na dofinansowanie w latach 2018-2021 wymiany przez mieszkańców 332 źródeł ciepła na paliwo stałe.

Gmina zidentyfikowała na swoim terenie 177 gospodarstw domowych dotkniętych problemem ubóstwa energetycznego, a także opracowała program osłonowy, adresowany do osób, które dokonały zmiany systemu ogrzewania, co było rekomendowane w POP z 2020 r. Jednak z programu tego w okresie objętym kontrolą nie skorzystała żadna osoba, a sam Burmistrz określił jego warunki jako *nieatrakcyjne*.

Ponadto, część zadań określonych w POP nie była realizowana przez Gminę (termomodernizacja budynków oraz wspieranie budownictwa energooszczędnego w budownictwie mieszkaniowym, zapewnienie zużycia co najmniej 50% energii elektrycznej w budynkach komunalnych z odnawialnych źródeł energii¹⁵, przekazywanie do powiatowego centrum zarządzania kryzysowego listy kontaktów do podmiotów, które należy powiadomić o stanie zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza¹⁶). W ramach zadań zmierzających do poprawy jakości powietrza określonych w dokumentach gminnych, Gmina podejmowała działania na rzecz gazyfikacji miejscowości, ale nie prowadziła działań promujących paliwa kwalifikowane, wskazanych w planie gospodarki niskoemisyjnej¹⁷.

W okresie objętym kontrolą Gmina nie prowadziła skutecznych, zgodnych z wymaganiami określonymi w POP z 2020 r., kontroli palenisk pod kątem przestrzegania *uchwały antysmogowej* (nie pobierano próbek popiołu z palenisk w trakcie kontroli interwencyjnych, nie prowadzono kontroli w liczbie przewidzianej w PDK w sytuacjach ogłoszenia poszczególnych stopni zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza) W konsekwencji ograniczało to możliwości realnej kontroli Gminy nad przestrzeganiem przez mieszkańców wymagań *uchwały antysmogowej* dotyczącej jakości stosowanych paliw stałych, do czego obowiązywały Burmistrza przepisy art. 379 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska¹⁸.

Ustalenia kontroli NIK potwierdzają konieczność zintensyfikowania działań mających na celu ograniczenie *niskiej emisji*, zwłaszcza że obecnie trwają prace na nowelizacją tzw. *Dyrektywy CAFE*¹⁹, a zaproponowane nowe poziomy normatywne dla pyłów zawieszonych są znacznie niższe od dotychczasowych²⁰. Oznacza to również, że obecne

¹⁴ Dane z Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków (zwanej dalej *CEEB*) i dane przedstawione przez Gminę w toku kontroli były rozbieżne.

¹⁵ Dalej: *OZE*.

¹⁶ Przed 11 sierpnia 2023 r.

¹⁷ Dalej: *PGN*.

¹⁸ Dz. U. z 2022 r. poz. 2556 ze zm.; dalej: ustawa *Poś*.

¹⁹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy (zwana *Dyrektywą CAFE*) jest jednym z głównych aktów prawnych, który w bezpośredni sposób wpływa na sposób realizacji ochrony powietrza w krajach Wspólnoty Europejskiej (Dz. Urz. UE L z 2008 r. Nr 152, str. 1 ze zm.).

²⁰ Propozycja zakłada obniżenie normy średniorocznej dla PM 10 do 20 µg/m³, a w przypadku stężeń 24 godzinnych obniżenie pułapu do 45 µg/m³ i ograniczenie liczby przypadków przekroczeń do 18 dni w roku kalendarzowym. Natomiast dla pyłu PM_{2,5} przewidziano obniżenie dopuszczalnego stężenia średniorocznego

parametry jakości powietrza w Gminie nie będą w przyszłości gwarantować spełnienia wymagań w stosunku do środowiska, które stanowią jedną z przesłanek do utrzymania statusu uzdrowiska, określonej w art. 34 ust. 1 pkt 4 ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe²¹ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Proces oceny i weryfikacji dotrzymywania przez gminę uzdrowiskową wymagań dotyczących jakości powietrza w kontekście potwierdzenia spełnienia warunków do utrzymania statusu uzdrowiska i zachowania jego funkcji, z uwzględnieniem stanu realizacji wniosków z kontroli NIK nr P/17/078 skierowanych do Ministra Zdrowia

Opis stanu faktycznego

1. Gmina sporządziła pierwszy operat uzdrowiskowy w 2008 r. i przekazała go Ministrowi Zdrowia 25 września 2008 r. Uzupełnienie operatu przekazano 27 października 2008 r. Minister Zdrowia wydał decyzję o możliwości prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego 25 listopada 2008 r.

(akta kontroli str. 14, 18, 45)

W przekazanym Gminie świadectwie potwierdzającym właściwości lecznicze klimatu²² z 2008 r. stwierdzono, że (cyt.) *stan czystości powietrza spełnia normy sanitarne przewidziane dla uzdrowisk (za wyjątkiem benzo(a)pirenu)*, przy czym zauważyć należy, że termin osiągnięcia poziomu docelowego dla B(a)P ustalono w Polsce na 2013 r., choć wartość docelową dla tej substancji określono już w 2004 r.²³.

W dokumencie pn. *Właściwości lecznicze klimatu uzdrowiska Szczawnica*²⁴ z 2008 r. (sporządzonym przez uprawnioną jednostkę) wskazano m.in., że poziom zanieczyszczenia powietrza dwutlenkiem siarki oraz dwutlenkiem azotu opracowany został na podstawie danych z punktu pomiarów pasywnych zlokalizowanego na terenie Pienińskiego Parku Narodowego (1,5 km od Szczawnicy). Dodatkowo wykorzystano w zakresie tych substancji wyniki pomiarów pasywnych wykonanych w Szczawnicy w okresie zimowym przez Pieniński Park Narodowy. W odniesieniu do pozostałych zanieczyszczeń powietrza, w tym PM10 powołano się na wyniki klasyfikacji w strefie nowotarsko-tatrzańskiej, w której nie stwierdzono przekroczeń. Równocześnie w opracowaniu wskazano, że (cyt.) *stan czystości powietrza, poza benzo(a)pirenem, spełnia normy przewidziane dla uzdrowisk*, lecz nie wskazano ani odnotowanych poziomów B(a)P, ani źródła pochodzenia danych w tym zakresie. W operacie klimatycznym zalecono wprowadzenie stałego monitoringu stanu sanitarnego powietrza.

(akta kontroli str. 246-249, 294-298, 312)

do 10 µg/m³ oraz wprowadzenie limitu 18 dni w roku kalendarzowym ze stężeniami 24 godzinnymi tej substancji powyżej 25 µg/m³.

²¹Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

²²Dalej: *świadectwo*.

²³Dyrektywa 2004/107/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 grudnia 2004 r. w sprawie arsenu, kadmu, rtęci, niklu i wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych w otaczającym powietrzu. Dz. Urz. UE L 23 z 26.11.2005, str. 3.

²⁴Dokumentacja stanowiąca podstawę wydania świadectwa potwierdzającego właściwości lecznicze klimatu, (zawierająca opis przeprowadzonych badań i wyniki przeprowadzonych analiz), sporządzona przez jednostkę uprawnioną przez Ministra Zdrowia. Dalej: *operat klimatyczny*.

W decyzji Ministra Zdrowia o możliwości prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego²⁵ potwierdzono możliwość prowadzenia takiego lecznictwa na obszarze uznanym za uzdrowisko i ustalono dla uzdrowiska następujące kierunki lecznicze: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby górnych i dolnych dróg oddechowych oraz otyłość. W decyzji nie wskazano warunków prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego oraz nie stwierdzono nieprawidłowości dotyczących niespełniania przez Gminę wymagań odnoszących się do dopuszczalnych norm zanieczyszczeń powietrza.

W odniesieniu do stanu sanitarnego powietrza wskazano, że (cyt.) *Do oceny stopnia zanieczyszczenia powietrza wykorzystano wyniki pomiarów stężeń pyłu zawieszonego w powietrzu, dwutlenku siarki i dwutlenku azotu ze stacji pomiarowej zlokalizowanej na terenie Pienińskiego Parku Narodowego. Na jakość powietrza w uzdrowisku duży wpływ ma nadmierna niska emisja powiązana ze źródłami spalania. Występuje tu dotkliwy brak sieci gazowniczej. Ponadto wzrastające natężenie ruchu komunikacyjnego wpływa niekorzystnie na stan sanitarny powietrza. Pomimo tych uwarunkowań, nie stwierdzono przekroczeń średnich wartości dopuszczalnych dla obszaru uzdrowiska dotyczących pyłu zawieszonego, dwutlenku siarki, pomimo, że każdego roku wzrasta jego ilość w powietrzu, oraz dwutlenku azotu. Stan czystości powietrza spełnia wymagania sanitarne określone dla uzdrowisk. W związku z tym, że okresowo zdarzają się zwiększone emisje do atmosfery pyłów i gazów, należy prowadzić w sposób ciągły pomiary jakości powietrza.*

(akta kontroli str. 18-27)

Korekta operatu uzdrowiskowego w związku ze zmianą powierzchni i przebiegu strefy ochrony uzdrowiskowej „C” została przekazana Ministrowi Zdrowia przez Gminę 10 kwietnia 2014 r.²⁶

(akta kontroli str. 14-16, 31-35)

Od momentu wejścia w życie²⁷ ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym do czasu sporządzenia ostatniego operatu uzdrowiskowego nie miały miejsca przypadki wystąpienia przez Ministra Zdrowia do Gminy o podjęcie działań koniecznych w celu przywrócenia warunków uzasadniających nadanie obszarowi Gminy statusu uzdrowiska w związku z ustaniem tych warunków, w tym dotyczących stanu czystości powietrza.

(akta kontroli str. 12, 16)

2. W decyzji Ministra Zdrowia o możliwości prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego oraz w świadectwie potwierdzającym właściwości lecznicze klimatu z 2008 r. nie stwierdzono nieprawidłowości związanych ze stanem sanitarnym powietrza. W operacie klimatycznym uzdrowiska Szczawnica z 2008 r. zalecono prowadzenie stałych pomiarów jakości powietrza.

(akta kontroli str. 18-27, 246-248)

Odnosnie do prowadzenia w uzdrowisku stałych bądź okresowych pomiarów jakości powietrza, Burmistrz wskazał, że w 2021 r. Gmina zawarła porozumienie z GIOŚ na udostępnienie nieodpłatnie terenu w Parku Dolnym w Szczawnicy w celu prowadzenia całorocznych pomiarów powietrza przez stację mobilną.

(akta kontroli str. 569, 577-578)

²⁵ Decyzja nr 12 znak: MZ-OZU-520-15574-2/GR/08 z 25 listopada 2008 r.

²⁶ Minister wydał w związku z tym decyzję nr 12A znak: MZ-OZU-520-35518-1/WS/14 z 20 maja 2014 r., zmieniająca decyzję nr 12 z 25 listopada 2008 r.

²⁷ 2 października 2005 r.

3. W Gminie została powołana stała komisja uzdrowiskowa, będąca wewnętrznym organem Rady Miejskiej²⁸. Komisja zaopiniowała pozytywnie projekt operatu uzdrowiskowego z 2018 r. Poza tym, komisja nie podejmowała odrębnych działań z dziedziny ochrony powietrza i nie odbywała posiedzeń.

(akta kontroli str. 16, 518-530)

4. Kolejny operat uzdrowiskowy został sporządzony w 2018 r. i przedstawiony Ministrowi Zdrowia 16 października 2018 r., tj. z opóźnieniem. Poprzedni operat uzdrowiskowy został sporządzony w 2008 r. i przedstawiony Ministrowi Zdrowia 25 września 2008 r. Kwestię tę omówiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 14, 18, 45)

5. Operaty uzdrowiskowe sporządzone na zlecenie Gminy i przedstawione Ministrowi Zdrowia w związku z wymogiem art. 43 ust. 1 ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym zawierały dane związane ze stanem sanitarnym powietrza. Do oceny zanieczyszczenia powietrza wykorzystano dane z modelowania matematycznego WIOŚ²⁹. W treści operatów wskazano, że do oceny zanieczyszczenia powietrza wykorzystano: dane z okresowych pomiarów PM10, B(a)P i SO₂ w 2015 r. przez WIOŚ, sprawozdanie z badań zanieczyszczenia powietrza metodą wskaźnikową w zakresie NO₂ i SO₂ w 2009 r. przez WIOŚ, roczne oceny jakości powietrza w województwie małopolskim za lata 2015, 2016, 2017 dokonane przez WIOŚ, jednakże nie podano ich wyników.

(akta kontroli str. 541-547)

Minister Zdrowia 27 czerwca 2019 r. zwrócił się do Gminy o uzupełnienie operatu uzdrowiskowego o informację o planowanych działaniach Gminy w związku z danymi zawartymi w świadectwie z 2018 r. dotyczącymi przekroczenia liczby dni dopuszczalną normą stężenia pyłu PM10 i skrajnego przekroczenia normy dopuszczalnego stężenia B(a)P. W odpowiedzi 2 czerwca 2020 r., tj. blisko rok od otrzymania ww. pisma Ministra Zdrowia (9 lipca 2019 r.), Burmistrz wskazał podjęte i planowane działania w kwestii poprawy jakości powietrza, w tym: montaż instalacji solarnych, przyjęcie PGN i regulaminu udzielania dotacji na wymianę źródeł ciepła, realizację dwóch programów ograniczenia niskiej emisji dofinansowywanych ze środków europejskich, rozpoczęcie budowy rurociągu gazowego, prowadzenie bazy inwentaryzacji ogrzewania budynków, planowane złożenie wniosku o dofinansowanie do wymiany pieców na piece gazowe, wzmożenie kontroli palenisk przez Straż Miejską, zmiany w organizacji ruchu pojazdów. Ponadto 25 września 2020 r. i 18 czerwca 2021 r. Minister Zdrowia wystąpił do Gminy o kolejne wyjaśnienia i uzupełnienia operatu, jednakże nie dotyczyły one właściwości leczniczych klimatu.

(akta kontroli str. 14-15, 46-54, 59-61)

Poprawione operaty zostały także przesłane Ministrowi także 2 czerwca 2020 r. (uzupełnienie dotyczyło podjętych i planowanych działań Gminy w związku ze stwierdzonymi w świadectwie z 2018 r. przekroczeniami norm zanieczyszczeń powietrza) i 15 czerwca 2021 r. (uzupełnienie nie dotyczyło właściwości leczniczych klimatu).

(akta kontroli str. 14-16, 31-35, 173-175)

a) W zakresie danych wymaganych przez art. 39 ust. 4 pkt 5 ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym operaty zawierały:

Opis właściwości leczniczych właściwości leczniczych klimatu na obszarze mającym status uzdrowiska. W operacie uzdrowiskowym z 2018 r. wskazano, że:

²⁸ Na podstawie uchwał Rady Miejskiej nr XXXV/260/09 z 26 marca 2009 r. i nr IX/52/2019 z 30 maja 2019 r. w sprawie statutu Miasta i Gminy Szczawnica.

²⁹ Przedstawione w piśmie z 17 lipca 2018 r.

- klimat i bioklimat Szczawnicy może być wykorzystywany do leczenia: chorób reumatologicznych, chorób ortopedyczno-urazowych, otyłości oraz chorób górnych i dolnych dróg oddechowych (w ciepłej połowie roku); w okresie letnim występują przeciwwskazania do kierowania do Szczawnicy osób z towarzyszącymi chorobami układu krążenia;
- uzdrowisko Szczawnica charakteryzuje się umiarkowanie korzystnymi warunkami klimatycznymi dla prowadzenia klimatoterapii; dotyczy to przede wszystkim warunków solarnych oraz liczby dni z opadem; pomimo tego, że norma usłonecznienia jest prawdopodobnie zachowana i często występują dni z małym zachmurzeniem, to często obserwuje się tam dni z zachmurzeniem całkowitym;
- norma dotycząca częstości występowania mgieł jest spełniona dla półrocza chłodnego, natomiast dla półrocza ciepłego jest nieznacznie przekroczona;
- umiarkowanie korzystne są warunki termiczno-wilgotnościowe; rzadko występują dni uciążliwe pod względem termicznym (mroźne, bardzo mroźne, gorące i upalne) oraz dni parne; częste są natomiast dni z powietrzem suchym i wilgotnym; obserwowana jest także dość duża bodźcowość termiczna, szczególnie w okresie marzec-październik;
- korzystne dla klimatoterapii są warunki wiatrowe; uzdrowisko charakteryzuje się bardzo częstym występowaniem dni z małą prędkością wiatru, rzadkim pojawianiem się dni z ciszą atmosferyczną i z dużą prędkością wiatru;
- biorąc pod uwagę oddziaływanie warunków atmosferycznych na organizm człowieka najdogodniejszy okres dla klimatoterapii trwa od połowy marca do początku czerwca i od początku września do połowy listopada, kiedy to, zależnie od aktualnych warunków solarnych, termicznych, wietrznych i opadowych można stosować jedną lub kilka form leczenia klimatycznego przez większość kuracjuszy; w lipcu i na początku sierpnia warunki pogodowe są *mało korzystne dla klimatoterapii* z uwagi głównie na podwyższoną temperaturę powietrza, która powoduje ograniczenia w korzystaniu z łagodnej i aktywnej terenoterapii; uciążliwość warunków pogodowych mogą wtedy okresowo odczuwać osoby cierpiące na astmę oraz problemy kardiologiczne, zwłaszcza niskie ciśnienie tętnicze.

(akta kontroli str. 99-100)

W operatach z 2020 r. oraz z 2021 r. podtrzymano powyższe zapisy, z wyjątkiem akapitów dot. częstości występowania mgieł i okresów sprzyjających terapii, które otrzymały zmodyfikowane brzmienie.

(akta kontroli str. 161-162, 221-222)

Do operatów załączono świadectwa potwierdzające właściwości lecznicze klimatu (art. 39 ust. 4 pkt 6 ww. ustawy).

(akta kontroli str. 361, 377, 564)

W operatach wskazano kierunki lecznicze i przeciwwskazania dla uzdrowiska. W operacie uzdrowiskowym z 2018 r. wskazano: choroby ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, górnych i dolnych dróg oddechowych, układu trawienia, cukrzyca, otyłość, osteoporoza, choroby nerek i dróg moczowych. W operatach z 2020 r. i 2021 r. wskazano: choroby ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, górnych i dolnych dróg oddechowych, otyłość. Odnośnie do przeciwwskazań do leczenia uzdrowiskowego we wszystkich operatach wskazano, że przeciwwskazania te oznaczają te grupy chorób i jednostek chorobowych, które wymagają leczenia innymi metodami niż te, które stosuje się w uzdrowisku. Choroby te wymagają zwykle intensywnego leczenia w szpitalu. Wskazane bezwzględne

przeciwwskazania do leczenia uzdrowiskowego nie zależą od rodzaju uzdrowiska i typu zakładu leczniczego, ale dotyczą wszystkich uzdrowisk, zatem i Szczawnicy.

(akta kontroli str. 104, 166, 226)

Odnosnie do informacji o stanie czystości powietrza, w operatach z 2018 r., 2020 r. i 2021 r. wskazano, że głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza w Szczawnicy jest niska emisja, a jakość powietrza na terenie uzdrowiska Szczawnica *była mało korzystna dla klimatoterapii*. Przyczyn tego należało upatrywać głównie w niskiej emisji, czyli wykorzystaniu węgla słabej jakości i drewna do ogrzewania indywidualnych budynków mieszkalnych w okresie chłodnym. W treści operatów uzdrowiskowych wskazano stężenia średnioroczne dla 10 substancji³⁰, w tym stężenia: 50% normy – dla PM10, 58% - dla PM2,5, 620% - dla B(a)P. Były to dane za 2017 r. określone na podstawie modelowania matematycznego, które pozyskała uprawniona jednostka na etapie przygotowania operatu klimatycznego. Jednak bezpośrednio w treści operatów uzdrowiskowych nie wskazano informacji wynikających z operatu klimatycznego (sporządzonego przez uprawnioną jednostkę) dot. stanu sanitarnego powietrza w 2015 r. (SO₂, PM10 i B(a)P), w szczególności informacji o stężeniu średniorocznym B(a)P na poziomie 9,9 ng/m³ (990% normy), przy czym operat klimatyczny stanowił załącznik do operatów uzdrowiskowych. W podsumowaniu poszczególnych operatów uzdrowiskowych wskazano, że (cyt.) *gmina spełnia określone w przepisach o ochronie środowiska wymagania w stosunku do środowiska, lecz w uzasadnieniu tego stwierdzenia wskazano m.in. (cyt.) Na podstawie zaprezentowanych wyników można stwierdzić, że zachowana jest norma średniorocznego stężenia zanieczyszczeń gazowych oraz pyłu zawieszonego PM10, zaś prawdopodobnie przekroczona jest liczba dni z dopuszczalną normą PM10. Skrajnie przekroczona jest norma dopuszczalnego stężenia benzo(a)pirenu*. Ponadto w podsumowaniu operatów klimatycznych wskazano, że (cyt.) *gmina posiada klimat o potwierdzonych właściwościach leczniczych; klimat Szczawnicy ma właściwości lecznicze w odniesieniu do: chorób reumatologicznych, chorób ortopedyczno-urazowych, otyłości, chorób górnych i dolnych dróg oddechowych (w ciepłej połowie roku). Leczenie chorób układu oddechowego może być prowadzone skutecznie w ciepłej połowie roku. W okresie letnim są ograniczenia w kierowaniu do Szczawnicy osób z towarzyszącymi chorobami układu krążenia*.

(akta kontroli str. (111-112, 116-118, 172-173, 179-181, 232-233, 239-241)

W zakresie odnoszącym się do posiadania klimatu o potwierdzonych właściwościach leczniczych, operaty uzdrowiskowe rzetelnie odzwierciedlały zapisy wynikające ze świadectw. Natomiast w kwestii stanu sanitarnego powietrza, operaty uzdrowiskowe zawierały częściowo nierzetelne informacje, tj. bezpośrednio w ich treści nie wskazano na występujące w Szczawnicy przekroczenia B(a)P w 2015 r. (990% normy) oraz podano w podsumowaniu, że Gmina spełnia określone w przepisach o ochronie środowiska wymagania w stosunku do środowiska, co było sprzeczne z zapisami dokumentów dotyczących oceny właściwości leczniczych klimatu sporządzonych przez Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk³¹ oraz stanem faktycznym. W związku z tym kwestie te przedstawiono w sekcji *stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 110-113, 116-118, 171-173, 179-181, 231-233, 239-241)

b) W dokumentach dot. oceny właściwości leczniczych klimatu³² określono nw. informacje:

³⁰ Tj. SO₂, NO₂, PM10, PM2,5, Pb, Cd, Ni, As, C₆H₆ oraz B(a)P.

³¹ Dalej: IGiPZ PAN.

³² Świadectwa potwierdzające właściwości lecznicze klimatu z 27 lipca 2018 r. i 25 kwietnia 2019 r., operat klimatyczny z 2018 r. wraz z aneksem z 2019 r., opracowane przez IGiPZ PAN.

W zakresie charakterystyki parametrów sanitarnych powietrza wskazano *mało korzystne* dla stosowania klimatoterapii parametry sanitarne powietrza. Zachowana była norma średniorocznego stężenia zanieczyszczeń gazowych i pyłu PM10 (na podstawie danych za 2015 r. i 2017 r. i wyników klasyfikacji w strefie małopolskiej w latach 2015-2017 dla 12 substancji), prawdopodobnie przekroczona była liczba dni z dopuszczalną normą PM10 (w 2015 r. odnotowano 28 dni ze stężeniami powyżej 50 µg/m³ przy 25% dniach pomiarowych w całym roku) oraz skrajnie przekroczona była norma dla B(a)P (w 2015 r. stężenie średnioroczne wyniosło 9,9 ng/m³, a w 2017 r. 6,2 ng/m³).

Do oceny zanieczyszczenia powietrza w operacie klimatycznym wykorzystano dane z okresowych pomiarów PM10, B(a)P i SO₂ w 2015 r. wykonanych przez WIOŚ, sprawozdanie z badań zanieczyszczenia powietrza metodą wskaźnikową w zakresie NO₂ i SO₂ w 2009 r. przygotowane przez WIOŚ, roczne oceny jakości powietrza w województwie małopolskim za lata 2015-2017 dokonane przez WIOŚ, pismo WIOŚ z 17 lipca 2018 r. z informacją o tle zanieczyszczeń powietrza w Szczawnicy dot. stanu zanieczyszczeń powietrza w 2017 r. (podano średnioroczne stężenia dla 10 substancji, tj. SO₂, NO₂, PM10, PM2,5, Pb, Cd, Ni, As, C₆H₆, B(a)P). Ponadto w operacie klimatycznym wskazano modelowaną liczbę dni z maksymalnym stężeniem 8-godzinnym O₃ ponad 120 µg/m³ w latach 2015-2017.

(akta kontroli str. 315, 356-362, 377, 400, 564)

Zgodnie z wymogami § 1 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 13 kwietnia 2006 r. w sprawie zakresu badań niezbędnych do ustalenia właściwości leczniczych naturalnych surowców leczniczych i właściwości leczniczych klimatu, kryteriów ich oceny oraz wzoru świadectwa potwierdzającego te właściwości³³, oceny właściwości leczniczych klimatu dokonuje się na podstawie udokumentowanych badań przeprowadzonych w okresie 24 miesięcy przed złożeniem wniosku o potwierdzenie tych właściwości. W przedmiotowej sprawie, w odniesieniu do stanu sanitarnego powietrza, powinny to być co najmniej lata 2016-2017. Stosownie do postanowień pkt 2 Załącznika nr 3 do ww. rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 13 kwietnia 2006 r., ocena właściwości leczniczych klimatu obejmuje m.in. określenie zanieczyszczenia powietrza poprzez ocenę jakości powietrza, zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 86 ust. 1 i 2 oraz art. 90 ust. 3 ustawy Poś. Z przywołanych w powyższych przepisach rozporządzeń wykonawczych do ustawy Poś wynika, że:

- poziomy dopuszczalne oraz docelowe ze względu na ochronę zdrowia ludzi zostały (obecnie) określone odpowiednio dla siedmiu i pięciu substancji w powietrzu³⁴ (odpowiednio w Załącznikach nr 1 i 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu³⁵, wydanego na podstawie art. 86 ust. 1 i 2 ustawy Poś),
- oceny poziomów substancji w powietrzu dokonuje się w odniesieniu do poziomów dopuszczalnych i docelowych substancji w powietrzu, a metodami dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu są pomiary ciągłe, pomiary wskaźnikowe oraz metody szacowania, w tym modelowanie matematyczne transportu i przemian substancji w powietrzu (odpowiednio § 2 ust. 1 oraz § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 11 grudnia

³³ Dz. U. z 2018 r. poz. 605, dalej: rozporządzenie w sprawie zakresu badań niezbędnych do ustalenia właściwości leczniczych klimatu.

³⁴ Poziomy dopuszczalne dla: benzenu (C₆H₆), dwutlenku azotu (NO₂), dwutlenku siarki (SO₂), ołowiu (Pb), pyłów zawieszonych PM2,5 i PM10 oraz tlenku węgla (CO). Poziomy docelowe dla: arsenu (As), benzo(a)pirenu (BaP), kadmu (Cd), niklu (Ni) oraz ozonu (O₃).

³⁵ Dz. U. z 2021 r. poz. 845.

2020 r. w sprawie dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu³⁶, wydanej na podstawie art. 90 ust. 3 ustawy Poś).

Biorąc pod uwagę przedstawione dane o jakości powietrza w operacie klimatycznym z 2018 r. i uzupełnieniu z 2019 r. oraz w świadectwach z 2018 r. i 2019 r. (zarówno ze stacji pomiarowej, jak i uwzględniając podane i możliwe do pozyskania dane z modelowania matematycznego) w dokumentacji dotyczącej oceny właściwości leczniczych klimatu nie podano wartości stężeń dla następujących substancji:

- dwutlenku azotu, pyłu PM_{2,5} oraz benzo(a)pirenu w zakresie stężeń średniorocznych za 2016 r.,
- pyłu PM₁₀ w zakresie stężenia średniorocznego za 2016 r. oraz stężeń dobowych za lata 2016-2017 wraz z informacją o ewentualnych przekroczeniach poziomu dopuszczalnego w ciągu roku kalendarzowego (do 35 dni w roku kalendarzowym ze stężeniami przekraczającymi 50 µg/m³),

Opracowany na zlecenie Gminy operat klimatyczny z 2018 r. wraz z uzupełnieniem z 2019 r., a także wydane świadectwa z 2018 r. i 2019 r. nie zawierały oceny stanu sanitarnego powietrza na podstawie badań za wymagany okres 24 miesięcy (lata 2016-2017) i na podstawie wszystkich możliwych do pozyskania informacji o substancjach stanowiących zanieczyszczenia powietrza, a jedynie z wykorzystaniem pomiarów z 2015 r. dla stężeń dwutlenku siarki, pyłu zawieszonego PM₁₀ i B(a)P oraz modelowanych stężeń średniorocznych za 2017 r. dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, pyłu zawieszonego PM₁₀, pyłu zawieszonego PM_{2,5}, ołowiu, kadmu, niklu, arsenu, benzenu i B(a)P. Kwestię tę przedstawiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli 315-400, 532-540, 563-564, 995)

NIK zauważa, że jakość powietrza w sezonie chłodnym (I oraz IV kwartał danego roku)³⁷ ulegała wyraźnemu pogorszeniu. Według danych pozyskanych z Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska³⁸ jakość powietrza w Szczawnicy w okresie wziętym pod uwagę w dokumentacji dot. oceny właściwości leczniczych klimatu z 2018 r. i 2019 r. charakteryzowała się w szczególności następującymi parametrami:

- średnioroczne stężenie PM₁₀ za 2015 r.³⁹ wyniosło odpowiednio 38 µg/m³ (przy poziomie dopuszczalnym wynoszącym 40 µg/m³), a w sezonie chłodnym 52 µg/m³,
- liczba dni w 2015 r. ze stężeniami dobowymi PM₁₀ powyżej 50 µg/m³ wyniosła 28 przy 25% dni pomiarowych w ciągu całego roku (wobec poziomu dopuszczalnego wynoszącego 35 dni w roku kalendarzowym), z czego 26 dni (93%) wystąpiło w sezonie chłodnym,
- średnioroczne stężenie B(a)P za 2015 r. wyniosło odpowiednio 10 ng/m³ (przy poziomie docelowym wynoszącym 1 ng/m³), a w sezonie chłodnym 17 ng/m³.

Natomiast maksymalne odnotowane w 2015 r. stężenia wyniosły 124,0 µg/m³ dla pyłu PM₁₀ i 24,2 ng/m³ dla B(a)P (w okresie 24 godzin)⁴⁰.

Ponadto wg danych GIOŚ z modelowania matematycznego dla Szczawnicy:

³⁶ Dz. U. poz. 2279, ze zm. Wcześniej w tym zakresie obowiązywały rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 8 czerwca 2018 r. (Dz. U. poz. 1119) oraz z dnia 13 września 2012 r. (Dz. U. poz. 1032).

³⁷ Taki okres został przyjęty na potrzeby kontroli NIK, aby możliwe było zaprezentowanie zróżnicowania jakości powietrza w tym okresie na tle stężeń średniorocznych; w przypadku tzw. sezonu grzewczego takie porównanie nie jest adekwatne, ponieważ sezon grzewczy obejmuje koniec jednego roku i początek roku następnego.

³⁸ Informacje pozyskane w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

³⁹ W 2015 r., na cele Planu Gospodarki Niskoemisyjnej, WIOŚ w Krakowie przeprowadził w Szczawnicy osiem dwutygodniowych sesji pomiarowych SO₂, PM₁₀ i B(a)P (łącznie 112 dni pomiarowych we wszystkich sezonach roku), których wyniki przedstawiono także w *Ocenie jakości powietrza w województwie małopolskim w 2015 r.*

⁴⁰ Dane ustalone na podstawie informacji opublikowanych przez GIOŚ na portalu jakości powietrza: zakładka *Bank danych pomiarowych*, plik *Statystyki z lat 2000-2021.xlsx*.

- średnioroczne stężenie pyłu PM10 w 2016 r. na terenie stref „A”, „B” i „C” ochrony uzdrowskiej mieściło się w przedziale 19,5-20,8 µg/m³.
- parametr oznaczający trzydzieste szóste maksimum z wartości stężeń dobowych PM10 (S36 max) na terenie stref „A”, „B” i „C” ochrony uzdrowskiej mieścił się w 2016 r. i 2017 r. odpowiednio w przedziale 36,4-38,9 µg/m³ oraz 35,7-40,0 µg/m³, przy czym wartość tego parametru powyżej 50 µg/m³ mogła oznaczać przekroczenie poziomu dopuszczalnego dla stężeń dobowych PM10,
- parametr S36 max dla PM10 za 2015 r. mieścił się na terenie Gminy w przedziale 32-61 µg/m³, co potwierdzało zapisy z operatu klimatycznego z 2018 r. odnośnie do prawdopodobieństwa przekroczenia w 2015 r. poziomu dopuszczalnego dla stężeń dobowych PM10,
- średnioroczne stężenie bezno(a)pirenu w 2016 r. na terenie stref „A”, „B” i „C” ochrony uzdrowskiej mieściło się w przedziale 1,5-1,9 µg/m³,
- średnioroczne stężenie pyłu PM2,5 w 2016 r. na terenie stref „A”, „B” i „C” ochrony uzdrowskiej mieściło się w przedziale 15,3-16,4 µg/m³ (przy poziomie dopuszczalnym wynoszącym ówczesznie 25 µg/m³),
- średnioroczne stężenie dwutlenku azotu w 2016 r. mieściło się w przedziale 4-7 µg/m³ (przy poziomie dopuszczalnym wynoszącym 40 µg/m³).
- liczba dni z przekroczeniem poziomu docelowego 120 µg/m³ w roku kalendarzowym dla ozonu mieściła się w 2016 r. i 2017 r. odpowiednio w przedziale 8-12 oraz 9-13 (przy poziomie docelowym wynoszącym do 25 dni w roku kalendarzowym).

(akta kontroli str. 532-540, 970, 1849-1869, 1685-1692 plik 12)

W operacie klimatycznym z 2018 r. zawarto zapis (cyt.) *konieczne jest świadome kierowanie kuracjuszy przez lekarzy uzdrowskich do miejsc mniej zanieczyszczonych, informowanie o możliwych szkodliwych skutkach przebywania w pobliżu ul. Głównej i Szalaya, szczególnie w sezonie grzewczym i w dniach z niewielkim ruchem powietrza.*

W świadectwie z 25 kwietnia 2019 r. wskazano, że (cyt.) *klimat i bioklimat Szczawnicy może być wykorzystany do leczenia chorób reumatologicznych, chorób ortopedyczno-urazowych, otyłości, chorób górnych i dolnych dróg oddechowych. Leczenie chorób dróg oddechowych może odbywać się jedynie w ciepłej połowie roku. W okresie letnim występują przeciwwskazania do kierowania do Szczawnicy osób z towarzyszącymi chorobami układu krążenia.*

(akta kontroli str. 361, 377)

W związku z ww. informacjami oraz stwierdzonymi przekroczeniami wartości normatywnych dla B(a)P w 2015 r. i 2017 r. i prawdopodobnym przekroczeniem poziomu dopuszczalnego dla stężeń dobowych PM10 w 2015 r. ani w operacie klimatycznym wraz z uzupełnieniem, ani w świadectwach potwierdzających właściwości lecznicze klimatu uzdrowska Szczawnica nie przedstawiono dowodów wykluczających negatywne oddziaływanie na organizm ludzki niedostatecznej jakości powietrza, podczas gdy art. 36 ust. 3 ustawy o lecznictwie uzdrowskim stanowi m.in., że potwierdzenie właściwości leczniczych klimatu odbywa się na podstawie udokumentowanych badań potwierdzających te właściwości oraz wykluczających negatywne oddziaływanie na organizm ludzki. W operacie uzdrowskim z 2018 r. przytoczono natomiast publikacje i zawarto zapisy wskazujące na negatywne oddziaływanie tych zanieczyszczeń powietrza na zdrowie ludzi, tj.:

- *Oddychanie powietrzem zanieczyszczonym może powodować szereg różnych problemów, zależnych od rodzaju zanieczyszczeń;*
- *Pyły zawieszone są poważnym czynnikiem chorobotwórczym. Osiedlając na ściankach pęcherzyków płucnych utrudniają wymianę gazową. Szkodliwy jest pył*

zawieszony PM10 (o średnicy ziaren $<10 \mu\text{m}$), w tym w szczególności cząstki o wymiarach 3-5 μm i mniejsze, zwłaszcza ok. 1,5 μm , które docierają łatwo do dolnych dróg oddechowych niszcząc pęcherzyki płucne. Powodują również podrażnienie naskórka i śluzówki, zapalenie górnych dróg oddechowych, wywołują choroby alergiczne, astmę, nowotwory płuc, gardła i krtani. Grupą szczególnie narażoną na negatywne oddziaływanie pyłów są osoby starsze, dzieci i osoby cierpiące na choroby dróg oddechowych i układu krwionośnego (Seńczuk 2002, WHO 2013);

- Najbardziej rakotwórcze i toksyczne są wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne (WWA), do których zalicza się kilkaset związków, w tym benzo(a)piren (B(a)P) – uznawany w Polsce za wyznacznik wszystkich WWA, które są ściśle powiązane z pyłem zawieszonym (...) WWA działają toksycznie poprzez drogi oddechowe, w kontakcie ze skórą i po spożyciu skażonych pokarmów. Uszkadzają układ krwiotwórczy szpiku kostnego: powodują szkodliwą krwotoczność, zmniejszenie liczby białych krwinek, niedokrwistość. WWA tworzą trwałe połączenia z DNA i mają zdolność kumulowania się w organizmach żywych, co prawdopodobnie prowadzi do procesu nowotworowego (białaczki, nowotworów płuc, pęcherza moczowego). Związki te działają bezprogowo, co oznacza, że każde stężenie powoduje wzrost ryzyka nowotworu. Następstwem narażenia może być też uszkodzenie centralnego układu nerwowego i bezpłodność (ATSDR 1995, Irwin i in. 1997, Ba i in. 2016).

Kwestię dotyczącą nieprzedstawienia w dokumentacji dotyczącej oceny właściwości leczniczych klimatu uzdrowiska Szczawnica udokumentowanych badań lub dowodów wykluczających negatywne oddziaływanie na organizm ludzki stwierdzonych przekroczeń wartości normatywnych wybranych substancji w powietrzu przedstawiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 315-377, 404-456, 563-564)

W dokumentacji służącej ocenie właściwości leczniczych klimatu uzdrowiska Szczawnica zalecono:

- w operacie klimatycznym z 2018 r. – zgazyfikowanie miejscowości⁴¹, wprowadzenie bezwzględnego zakazu używania do opał paliw stałych, wspieranie najuboższych w ogrzewaniu domów gazem, kontrolę używanych paliw,
- w świadectwie z 2019 r. – stworzenie systemu ostrzegania kuracjuszy i personelu medycznego o sytuacjach atmosferycznych mogących stanowić zagrożenie dla zdrowia pacjentów.

W powyższych dokumentach nie wskazano terminu realizacji tych zaleceń.

(akta kontroli 362, 377, 564)

Z dokumentacji sporządzonej na potrzeby oceny właściwości leczniczych klimatu uzdrowiska oraz operatów uzdrowiskowych nie wynika, aby była badana jakość powietrza wewnątrz pomieszczeń, w których prowadzone było leczenie uzdrowiskowe w Szczawnicy pod względem stężeń pyłów zawieszonych i benzo(a)pirenu (z uwagi na przekroczenia wartości normatywnych dla tych substancji w powietrzu otaczającym).

(akta kontroli str. 63-245, 317-400, 564, 1685-1692 pliki 54-59)

Nadmienić należy, że wyniki eksperymentu przeprowadzonego przez WIOŚ w Krakowie, na zlecenie NIK w ramach kontroli P/17/078 *Ochrona powietrza przed*

⁴¹ W dokumencie tym wskazano, że (cyt.) Najważniejszym zadaniem jakie stoi przed gminą w celu poprawy jakości powietrza w uzdrowisku jest zgazyfikowanie miejscowości. Gmina jest już w posiadaniu decyzji środowiskowej dotyczącej inwestycji doprowadzenia gazociągu do granicy miasta (2018 r.), a następnie przyłączenia do gazu w pierwszej kolejności dużych odbiorców (do 2022 r.).

zanieczyszczeniami, a także pomiary wykonane w wyniku inicjatywy Stowarzyszenia Krakowski Alarm Smogowy wskazały, że w czasie tzw. epizodów smogowych stężenia PM10 i B(a)P wewnątrz pomieszczeń mogą przekraczać poziomy normatywne ustalone dla tych substancji w otaczającym powietrzu; tym samym jakość powietrza wewnątrz pomieszczeń może nie gwarantować całkowitej ochrony przed negatywnymi skutkami zanieczyszczenia powietrza zewnętrznego. Średni współczynnik stężeń PM10 i B(a)P w powietrzu otaczającym i wewnątrz pomieszczeń wyniósł odpowiednio 36% i 42%⁴². Natomiast wyniki opracowania *Indoor Air Quality in a Selected Health Resort Facility: Analysis of PM₁₀, PM_{2.5} and ²²²Rn Concentrations* wskazują na jeszcze mocniejszy związek między jakością powietrza zewnętrznego i wewnętrznego. W przeprowadzonych badaniach wykonano m.in. pomiary 24-godzinnych stężeń PM10, PM2,5 w okresie od 5 lutego do 25 lutego 2021 r. w gabinecie zabiegowym jednego z polskich uzdrowisk położonych na Dolnym Śląsku. Zaobserwowano związek pomiędzy zmiennością stężeń PM2,5 i PM10 w pomieszczeniach a zmiennością stężeń PM10 mierzonych w powietrzu zewnętrznym (współczynnik 0,8). Przedstawione analizy wykazały, że na stężenia badanych zanieczyszczeń miała wpływ wymiana i infiltracja powietrza z zewnątrz do wewnątrz. Biorąc pod uwagę ww. współczynniki (ok. 0,4-0,8) oraz jakość powietrza zmierzoną w 2015 r. na stacji w Szczawnicy⁴³, dobowe stężenia ww. substancji w placówkach prowadzących lecznictwo uzdrowiskowe w Szczawnicy mogły osiągać maksymalne wartości z przedziału 50-99 µg/m³ dla PM10 (przy poziomie dopuszczalnym dla powietrza zewnętrznego wynoszącym 50 µg/m³ i rekomendowanym obecnie przez WHO w wysokości 45 µg/m³) oraz 10-19 ng/m³ dla B(a)P (wobec poziomu docelowego dla powietrza zewnętrznego wynoszącego 1 ng/m³ w skali roku oraz poziomu rekomendowanego przez WHO dla powietrza wewnątrz pomieszczeń w wysokości 0,12 ng/m³ przy ryzyku zachorowalności na raka na poziomie 1/100 000⁴⁴).

(akta kontroli str. 1027-1052, 1685-1692 plik 12)

W zakresie odnoszącym się do właściwości leczniczych klimatu, ze szczególnym uwzględnieniem jakości powietrza, operaty uzdrowiskowe odzwierciedlały zapisy świadectw potwierdzających właściwości lecznicze klimatu, jednakże świadectwa nie zawierały wszystkich parametrów, wskutek czego operaty uzdrowiskowe także nie przedstawiały w pełni wymaganego stanu faktycznego w tym zakresie. Natomiast w kwestii stanu sanitarnego powietrza, operaty uzdrowiskowe zawierały częściowo nierzetelne informacje, tj. bezpośrednio w ich treści nie wskazano na występujące w Szczawnicy przekroczenia B(a)P w 2015 r. (990% normy) oraz podano w podsumowaniu, że Gmina spełnia określone w przepisach o ochronie środowiska wymagania w stosunku do środowiska, co było sprzeczne z zapisami dokumentów dotyczących oceny właściwości leczniczych klimatu sporządzonych przez IGiPZ PAN oraz stanem faktycznym. W związku z tym kwestie te przedstawiono w sekcji *stwierdzone nieprawidłowości*.

6. Minister Zdrowia 5 lipca 2021 r. potwierdził spełnianie przez obszar uzdrowiska Szczawnica wymagań określonych w ustawie o lecznictwie uzdrowiskowym⁴⁵. Minister nie stwierdził nieprawidłowości dotyczących właściwości leczniczych klimatu lub stanu sanitarnego powietrza i w związku z tym nie sformułował zaleceń i nie wyznaczył okresu dostosowawczego. W decyzji (pkt 2) Minister Zdrowia wskazał,

⁴² Należy jednak odnotować, że pomiary prowadzone były w dniach wolnych od pracy, a zatem nie występowała tak duża jak w dniach roboczych wymiana powietrza „zewnątrz do wewnątrz”.

⁴³ Maksymalne odnotowane w 2015 r. stężenia PM10 i B(a)P w okresie 24 godzin wyniosły odpowiednio 124,0 µg/m³ oraz 24,2 ng/m³.

⁴⁴ *WHO guidelines for indoor air quality: selected pollutants*, Światowa Organizacja Zdrowia, 2010 r.

⁴⁵ Pismo znak: SZDL.511.13.2020.(1).PP z 5 lipca 2021 r.

że (cyt.) *Uzdrowisko Szczawnica posiada klimat o właściwościach leczniczych potwierdzonych na zasadach określonych w ustawie uzdrowiskowej*, mimo że w dokumentacji dotyczącej oceny właściwości leczniczych klimatu nie przedstawiono dowodów wykluczających negatywne oddziaływanie na organizm ludzki stwierdzonych w Szczawnicy przekroczeń wartości normatywnych niektórych zanieczyszczeń powietrza, co było wymagane przez art. 36 ust. 3 ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym. W uzasadnieniu ww. stwierdzenia Minister Zdrowia zacytował zapisy świadectwa z 2019 r., tj. *zachowana jest norma średniorocznego stężenia zanieczyszczeń gazowych oraz pyłu zawieszonego PM10, zaś prawdopodobnie przekroczona jest liczba dni z dopuszczalną normą PM10*. W decyzji nie wskazano jednak na skrajne przekroczenia normy dla stężenia średniorocznego B(a)P w 2015 r. (990% normy) i 2017 r. (660% normy), co zostało przedstawione w operacie klimatycznym z 2018 r. i uzupełnieniu z 2019 r., świadectwach z 2018 r. i 2019 r. oraz operatach uzdrowiskowych z 2018 r., 2020 r. i 2021 r. W dalszej części decyzji (pkt 4) Minister Zdrowia stwierdził, że (cyt.) *uzdrowisko Szczawnica spełnia określone w przepisach o ochronie środowiska wymagania w stosunku do środowiska*. Minister Zdrowia powołał się również na zapisy świadectwa z 2019 r., wskazując, że (cyt.) *Klimat i bioklimat Szczawnicy może być wykorzystywany do leczenia chorób: reumatologicznych, ortopedyczno-urazowych, otyłości, górnych i dolnych dróg oddechowych. Leczenie chorób dróg oddechowych może odbywać się jedynie w ciepłej połowie roku. W okresie letnim występują przeciwwskazania do kierowania do Szczawnicy osób z towarzyszącymi chorobami układu krążenia*.

(akta kontroli str. 36-44, 377)

Na podstawie informacji uzyskanych od podmiotów prowadzących lecznictwo uzdrowiskowe na terenie Gminy Szczawnica⁴⁶ stwierdzono, że podmioty te obsługiwały kuracjuszy i pacjentów z chorobami dróg oddechowych i z towarzyszącymi chorobami układu krążenia przez cały rok, na podstawie skierowań i umów z NFZ. Jeden z podmiotów wskazał, że przyczyną tego stanu był brak informacji o nałożonych ograniczeniach w leczeniu osób z chorobami dróg oddechowych poza ciepłą połową roku oraz osób z towarzyszącymi chorobami układu krążenia w okresie letnim, a przeciwwskazania ogólne i kardiologiczne wskazane przez NFZ nie odnosiły się do ograniczeń związanych z porą roku. Tylko jedno z sanatoriów wskazało, że turnusy nie są prowadzone w każdym roku od końca listopada do początku stycznia, a ponadto turnusy nie odbywały się od kwietnia do czerwca 2020 r., we wrześniu 2020 r. i od listopada 2020 r. do marca 2021 r.

Ponadto z pozyskanych informacji wynikało, że:

- żaden z podmiotów prowadzących lecznictwo uzdrowiskowe nie prowadził badań jakości powietrza wewnątrz pomieszczeń pod względem zanieczyszczenia pyłami zawieszonymi i B(a)P,
- w sanatoriach dwóch podmiotów prowadzących lecznictwo uzdrowiskowe nie stosowano żadnych urządzeń poprawiających jakość powietrza; w pozostałych stosowano: oczyszczacze powietrza, klimatyzatory z rekuperacją oraz urządzenia do ozonowania i filtracji powietrza. Jeden podmiot używał pięć szt. takich urządzeń, dwa podmioty nie wskazały ilości wykorzystywanych urządzeń, a dwa pozostałe nie używały ich.

(akta kontroli str. 1533-1600)

Burmistrz wskazał, że Gmina nie informowała podmiotów prowadzących lecznictwo uzdrowiskowe na jej terenie o ograniczeniach w klimatoterapii, wynikających z decyzji Ministra Zdrowia i świadectw potwierdzających właściwości lecznicze klimatu.

⁴⁶ Informacje pozyskane w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

W myśl art. 17 ust. 2 ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym, wojewoda sprawuje nadzór nad lecznictwem uzdrowiskowym prowadzonym przez zakłady lecznictwa uzdrowiskowego na obszarze województwa przy pomocy naczelnego lekarza uzdrowiska.

Wojewoda Małopolski poinformował⁴⁷, m. in., że (cyt.) *W analizowanym okresie działania podejmowane przez Naczelnego Lekarza w ramach nadzoru nad lecznictwem uzdrowiskowym prowadzonym przez zakłady lecznictwa uzdrowiskowego działające na obszarze uzdrowiska Szczawnica dotyczyły aktualizacji wpisów do ewidencji zakładów lecznictwa uzdrowiskowego i urzędzeń lecznictwa uzdrowiskowego znajdujących się na obszarze uzdrowiska (...)*

W odniesieniu do obszaru uzdrowiska Szczawnica, na przełomie 2018 i 2019 r. na wniosek Konsultanta krajowego prowadzono aktualizację arkuszy ewidencyjnych obejmujących zakłady: (...)

Na podstawie uprawnień wynikających z art. 24 a ust. 1 pkt 3 ww. ustawy, Naczelny Lekarza Uzdrowiska w analizowanym okresie realizował zadania kontrolne. Działania te podejmowane były na podstawie planu kontroli przygotowywanego na dany rok. Plan ten obejmuje wykaz zakładów uzdrowiskowych z terenu województwa małopolskiego zaplanowanych do wizytacji w trakcie danego roku. W odniesieniu do obszaru uzdrowiska Szczawnica, realizacja kontroli w analizowanym okresie przedstawia się następująco:

a) kontrola problemowa, która w planie kontroli zaplanowana przez NLU na II półroczu 2019 r. w Centrum Wczasowo Leczniczym Solar w Szczawnicy nie odbyła się, gdyż ówczesny Naczelny Lekarz Uzdrowiska zmarł,

b) wskazane Sanatorium Solar w Szczawnicy ujęte zostało w planie kontroli NLU na 2020 r., jednak jak wynika ze sprawozdania NLU za rok 2020, cyt.: „W planie kontroli poszczególnych jednostek leczniczych wykonano wszystkie zaplanowane kontrole poza planowanymi kontrolami w październiku i listopadzie sanatoriów w Wapiennem oraz Centrum Wypoczynkowo-Leczniczym „Solar” w Szczawnicy z powodu panującej epidemii i zamknięcia sanatoriów z dniem 1.09.2020 r.,

c) wytypowane zakłady lecznictwa uzdrowiskowego z terenu uzdrowiska Szczawnica ujęte zostały w planie kontroli na 2021 r. (...)

Zgodnie z informacjami zawartymi w podpisanych protokołach pokontrolnych z ww. kontroli (załączniki 23-26), nie stwierdzono uchybień w zakresie prowadzenia leczenia uzdrowiskowego w kontrolowanych podmiotach. Ponadto należy wskazać, że w roku w 2018 r. oraz w latach 2021-2022 r. działając na prośbę Ministerstwa Zdrowia, Naczelny lekarz Uzdrowiska monitorował stan dostosowania zakładów i urzędzeń lecznictwa uzdrowiskowego z terenu woj. małopolskiego, w tym działających na obszarze uzdrowiska Szczawnica do wymagań określonych w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 2 kwietnia 2012 r. sprawie określenia wymagań, jakim powinny odpowiadać zakłady i urzędzenia lecznictwa uzdrowiskowego (...)

Informacje przekazane w tym zakresie przez (...) Naczelnego Lekarza Uzdrowiska dla uzdrowisk zlokalizowanych na terenie województwa małopolskiego, wskazują, że wnioski o leczenie uzdrowiskowe poszczególnych kuracjuszy są weryfikowane przez lekarzy specjalistów balneologii zatrudnionych przy wojewódzkich oddziałach Narodowego Funduszu Zdrowia. Kolejnym etapem weryfikacji jest badanie przez lekarza przyjmującego w danym sanatorium i to on ostatecznie potwierdza celowość skierowania na podstawie aktualnego stanu zdrowia pacjenta. Natomiast Wojewoda poprzez Naczelnego Lekarza Uzdrowiska kontroluje prawidłowość właściwego realizowania procedur medycznych, kwalifikacji osób udzielających świadczenia

⁴⁷ Informacje pozyskane w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

zdrowotne, wyposażenia w aparaturę i sprzęt medycznych, warunków zakwaterowania i wyżywienia pacjentów, wykorzystania surowców naturalnych.

(akta kontroli str. 1904-1907)

Natomiast z informacji pozyskanych w toku kontroli z Narodowego Funduszu Zdrowia⁴⁸ (NFZ) wynika, że (cyt.) OW NFZ potwierdzały skierowania na leczenie uzdrowiskowe albo rehabilitację uzdrowiskową świadczeniobiorców oraz finansowały realizację tych świadczeń na terenie uzdrowisk, w przypadku których decyzja Ministra Zdrowia o spełnianiu przez obszar albo część obszaru gminy uzdrowiskowej wymagań określonych w ustawie o lecznictwie uzdrowiskowym lub świadectwo potwierdzające właściwości lecznicze klimatu uzdrowiska nakładały ograniczenia w zakresie kierowania lub leczenia w danych okresach roku pacjentów z określonymi schorzeniami.

Kierowanie na leczenie uzdrowiskowe regulują przepisy rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 lipca 2011 r. w sprawie kierowania na leczenie uzdrowiskowe albo rehabilitację uzdrowiskową (Dz.U. z 2021 r. poz. 111 z późn. zm.). Zgodnie z przepisami i na ich podstawie skierowanie na leczenie uzdrowiskowe podlega ocenie lekarza specjalisty zatrudnionego w OW NFZ (lekarz specjalista w dziedzinie balneologii i medycyny fizykalnej lub rehabilitacji medycznej). Lekarz aprobował skierowania na leczenie uzdrowiskowe na podstawie przepisów oraz biorąc pod uwagę dane medyczne zawarte w skierowaniu na leczenie uzdrowiskowe, załączonej dodatkowej dokumentacji medycznej, przy uwzględnieniu aktualnego stanu zdrowia pacjenta, wskazań i przeciwwskazań do leczenia, w oparciu o posiadane doświadczenie i wiedzę medyczną.

Drugi etap kwalifikacji na leczenie uzdrowiskowe ma miejsce w chwili przyjazdu pacjenta na leczenie do uzdrowiska i wynika z przepisów rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 23 lipca 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu lecznictwa uzdrowiskowego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1406 z późn. zm.). Zgodnie z ww. przepisami przed rozpoczęciem leczenia uzdrowiskowego, lekarz w uzdrowisku, w trakcie wstępnego badania dokonuje oceny stanu zdrowia pacjenta. Lekarz, który prowadzi leczenie uzdrowiskowe pacjentów, zna uwarunkowania uzdrowiska, właściwości lecznicze klimatu, występujące tam naturalne surowce lecznicze oraz ograniczenia wynikające z decyzji Ministra Zdrowia. Kwalifikacja do leczenia oparta jest na bezpośrednim kontakcie z pacjentem i odbywa się na podstawie wywiadu lekarskiego, badania fizykalnego oraz przedstawionej dokumentacji medycznej. W przypadku stwierdzenia przeciwwskazań do leczenia uzdrowiskowego – pacjent nie zostanie przyjęty na leczenie.

Należy również zauważyć, że stwierdzenie „półrocze ciepłe” nie jest zdefiniowane w przepisach prawa, co daje elastyczność w podejmowaniu decyzji w odniesieniu do możliwości leczenia uzdrowiskowego, kwalifikacji i oceny lekarskiej, dodatkowo zależy też od aktualnie panujących i prognozowanych warunków pogodowych.

(akta kontroli str. 1881-1882)

Według informacji przekazanych przez NFZ, w latach 2018-2022 w Szczawnicy z lecznictwa uzdrowiskowego korzystało 4 607 osób z chorobami układu oddechowego, 27 osób z chorobami układu krążenia, a także 607 osób w latach 2021-2022 w ramach rehabilitacji po COVID-19, w tym w sezonie chłodnym (I oraz IV kwartał danego roku), w którym jakość powietrza ulegała znaczącemu pogorszeniu, 1 569, ośmiu oraz 223 pacjentów. Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawiono w pkt 2 ppkt 8 wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli str. 1610-1614)

⁴⁸ Informacje pozyskane w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

7. W okresie objętym kontrolą⁴⁹ nie wystąpiły istotne zmiany dotyczące kierunków leczniczych w uzdrowisku⁵⁰ oraz nie stwierdzono istotnych zmian stanu sanitarnego powietrza.

(akta kontroli str. 14, 18-27, 31-44)

NIK zauważa jednak, że wg świadectwa z 2008 r., klimat Szczawnicy miał właściwości lecznicze w odniesieniu do chorób laryngologicznych, chorób górnych i dolnych dróg oddechowych (w tym astmy), chorób reumatologicznych i otyłości, mógł też wspomagać leczenie zaburzeń układu krążenia i miał właściwości hartujące układ termoregulacyjny. Wg świadectw z 2018 r. i 2019 r., klimat Szczawnicy mógł być wykorzystywany do leczenia chorób reumatologicznych, chorób ortopedyczno-urazowych, otyłości, chorób górnych i dolnych dróg oddechowych, przy czym leczenie chorób dróg oddechowych mogło odbywać się jedynie w cieplej połowie roku, a w okresie letnim występowały przeciwwskazania do kierowanie do Szczawnicy osób z towarzyszącymi chorobami układu krążenia.

(akta kontroli str. 246-248, 377, 564)

8. W okresie objętym kontrolą Minister Zdrowia nie występował do Gminy o podjęcie działań koniecznych w celu przywrócenia warunków uzasadniających nadanie obszarowi Gminy statusu uzdrowiska, w związku z ustaniem tych warunków.

(akta kontroli str. 12, 16)

9. Wydatki Gminy związane z zachowaniem statusu uzdrowiska wyniosły 156,3 tys. zł, w tym 57 tys. zł z tyt. wykonania operatu uzdrowiskowego, 98,4 tys. zł z tyt. wykonania badań właściwości leczniczych klimatu, ich oceny i wydania świadectwa potwierdzającego właściwości lecznicze klimatu oraz 0,9 tys. zł z tyt. wykonania mapy z granicami stref uzdrowiskowych.

(akta kontroli str. 16-17, 401-517)

Wykonanie operatu uzdrowiskowego oraz wykonanie badań i oceny właściwości leczniczych klimatu Gmina zleciła dwóm różnym podmiotom⁵¹. W ramach umowy z 2 marca 2017 r. na wykonanie ww. badań zlecono także opracowanie świadectwa potwierdzającego właściwości lecznicze klimatu. Obydwu zleceń udzielono w wyniku przeprowadzonych zapytań ofertowych, w ramach których zwrócono się o złożenie oferty do co najmniej trzech wykonawców, a zamówień udzielono wykonawcom, którzy złożyli najkorzystniejsze oferty – zgodnie z obowiązującymi w jednostce uregulowaniami dot. udzielania zamówień publicznych o wartości poniżej 30 tys. euro.

(akta kontroli str. 421-427, 498-501, 553-561)

Burmistrz wskazał, że wykonanie operatu uzdrowiskowego wymagało wiedzy specjalistycznej w wąskiej dziedzinie, jaką jest lecznictwo uzdrowiskowe. Z tego powodu, po przeanalizowaniu zasobów kadrowych urzędu uznano, że nie ma możliwości wykonania operatu przez jego pracowników. Było to powodem zlecenia opracowania operatu wyspecjalizowanej firmie. Analiza ta nie przybrała formy pisemnej. Uzupełnienie operatu odbyło się przy pomocy własnych zasobów kadrowych, gdyż polegało głównie na czynnościach technicznych, bazując na już wykonanym dokumencie.

(akta kontroli st. 570)

W odpowiedzi na pytanie o sposób skalkulowania wysokości wynagrodzenia dla wykonawcy badań i oceny właściwości leczniczych klimatu, Burmistrz nie wskazał,

⁴⁹ Zmiana powierzchni i przebiegu strefy ochrony uzdrowiskowej „C” nastąpiła w 2014 r., tj. przed okresem objętym kontrolą (decyzja Ministra Zdrowia nr 12A z 20 maja 2014 r.)

⁵⁰ Przez cały okres objęty kontrolą były nimi: choroby reumatologiczne, ortopedyczno-urazowe, otyłości, oraz choroby górnych i dolnych dróg oddechowych.

⁵¹ Umowy zawarto odpowiednio: 1 września 2017 r. i 2 marca 2017 r.

w jaki sposób została ona skalkulowana. Wg oferty z 2015 r., koszt wykonania badań i opracowania operatu klimatycznego przez wykonawcę wynosił ok. 133 tys. zł. Wartość umowy zawartej z wykonawcą 2 marca 2017 r. wyniosła 98,4 tys. zł. Wybrany wykonawca zaoferował najniższą cenę w postępowaniu. Gmina nie korzystała z przedstawionej w ofercie wybranego wykonawcy możliwości wykonania pomiarów meteorologicznych przez odrębną firmę, gdyż nie złożyła ona oferty w postępowaniu.

(akta kontroli str. 421-427, 447, 832, 1717-1720)

Ponadto Burmistrz wskazał, że Gmina nie dokonała wydatku z tyt. wydania świadectwa potwierdzającego właściwości lecznicze klimatu, a jedynie z tyt. opracowania operatu klimatycznego. Niemniej wydanie świadectwa zostało ujęte w umowie z wykonawcą i w wystawionej przez niego fakturze, a właściwości lecznicze klimatu będące podstawą wydania poprzedniego świadectwa, uległy zmianie.

(akta kontroli str. 246-248, 377, 407-409, 421-427, 564, 833)

W odpowiedzi na pytanie o sposób skalkulowania wysokości wynagrodzenia dla wykonawcy operatu klimatycznego, Burmistrz nie wskazał, w jaki sposób została ona skalkulowana, natomiast wskazał, że była ona najkorzystniejsza dla zamawiającego. Otrzymana oferta opiewała na 61,5 tys. zł, natomiast wartość zawartej umowy wyniosła 57 tys. zł. Wybrany wykonawca zaoferował najniższą cenę w postępowaniu.

(akta kontroli str. 498-503, 833)

W odpowiedzi na pytanie o wskazanie przyczyny udzielenia zamówienia na wykonanie badań i oceny właściwości leczniczych klimatu oraz wydanie świadectwa potwierdzającego właściwości lecznicze klimatu 2 marca 2017 r., podczas gdy zapytania ofertowe w tej sprawie wystosowano już 8 października 2015 r., Burmistrz nie wskazał tej przyczyny.

(akta kontroli str. 833)

Protokół postępowania o udzielenie zamówienia publicznego na wykonanie badań i oceny właściwości leczniczych klimatu oraz wydanie świadectwa potwierdzającego właściwości lecznicze klimatu nie został sporządzony, co omówiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 833)

Zapłaty faktur wystawionych na Gminę z tytułu wykonania operatu uzdrowiskowego oraz wykonanie badań i oceny właściwości leczniczych klimatu dokonywano terminowo, z wyjątkiem faktury nr 18/2017 z 9 października 2017 r. na 11,4 tys. zł, opłaconej 2 dni po terminie. Z tego tytułu Gmina nie płaciła żadnych odsetek, kar bądź opłat.

(akta kontroli str. 404-427, 457-471, 498-501, 565)

10. Strefy ochrony uzdrowiskowej nie obejmowały całego obszaru Miasta i Gminy Szczawnica, który wynosił 87,89 km² (8 789 ha). Strefa „A” o pow. 119,5 ha obejmowała centralną, parkowo-uzdrowiskową część miasta. Strefa ochrony uzdrowiskowej „B” o pow. 248,18 ha otaczała strefę „A”. Zewnętrzna granica strefy ochronnej „C” o pow. 2 922,11 ha pokrywała się z granicą administracyjną miasta.

(akta kontroli str. 120-121, 243-245, 1685-1692 pliki 54-59)

11. W okresie objętym kontrolą Gmina uzyskała dochody z tyt. opłaty uzdrowiskowej w wys.: 983,7 tys. zł w 2018 r., 1 157,3 tys. zł w 2019 r., 748 tys. zł w 2020 r., 940 tys. zł w 2021 r. i 1 293,0 tys. zł w 2022 r., a z tyt. dotacji dla gmin uzdrowiskowych w wys.: 1 082,0 tys. zł w 2018 r., 880,8 tys. zł w 2019 r., 983,7 tys. zł w 2020 r., 1 157,3 tys. zł w 2021 r. i 748 tys. zł w 2022 r.

Środki z dotacji były przeznaczane głównie na zimowe utrzymanie dróg, letnie oczyszczanie miasta, utrzymanie zieleni miejskiej i energię elektryczną na potrzeby oświetlenia ulicznego. Burmistrz wyjaśnił, że Urząd nie prowadzi wyszczególnionej ewidencji pozwalającej ustalić na jakie konkretnie zadania przeznaczane były w latach 2018-2023 środki uzyskane z tytułu opłaty uzdrowskiej. Wskazał natomiast, że dochody własne z opłat uzdrowskich Gmina przeznaczała na cele wymienione w ustawie o lecznictwie uzdrowskim, w szczególności na tworzenie i ulepszanie infrastruktury komunalnej i technicznej (wodociągowej, drogowej, turystyczno-rekreacyjnej itp.). Przeznaczano je także na podnoszenie walorów estetycznych uzdrowska, w tym obsadzanie figur kwiatnych i utrzymanie zieleni.

(akta kontroli str. 9-10, 550-552, 576)

12. W okresie objętym kontrolą Gmina uzyskała dochody z tyt. pobranych opłat miejscowych poza obszarem uzdrowska w wys.: 44,5 tys. zł w 2018 r., 58,1 tys. zł w 2019 r., 64,3 tys. zł w 2020 r., 70,5 tys. zł w 2021 r. i 87,4 tys. zł w 2022 r.

(akta kontroli str. 9)

13. Burmistrz wskazał, że Gmina Szczawnica podejmowała działania w celu zachęcenia turystów i kuracjuszy do przyjazdu, w tym działania promocyjne, poprawiające stan infrastruktury technicznej i poprawiające jakość powietrza.

Działania promocyjne prowadzono samodzielnie oraz we współpracy z Małopolską Organizacją Turystyczną, Stowarzyszeniem Gmin Uzdrawiskowych, Polską Organizacją Turystyczną i miastami partnerskimi, poprzez m.in. udział w targach turystycznych i turystyki medycznej, udział w Dniach Polskich w Preszowie, realizację kampanii promocyjnych w serwisach internetowych i mediach społecznościowych, udział w wydaniu przewodnika po polskich uzdrawiskach, stworzenie strony internetowej i aplikacji mobilnej z bazą atrakcji turystycznych, ofert gastronomicznych i noclegowych, wydawanie albumów i folderów. Wydatki na zewnętrzną promocję miasta wyniosły 82 tys. zł w 2018 r., 58 tys. zł w 2019 r., 13,2 tys. zł w 2020 r. i 39 tys. zł w 2021 r.⁵². Miasto zachęcało także do przyjazdu poprzez współfinansowanie wydarzeń kulturalnych, na co przeznaczyło 25 tys. zł w 2018 r., 25 tys. zł w 2019 r., 20 tys. zł w 2021 r. i 17,1 tys. zł w 2022 r.⁵³. Na zwiększenie atrakcyjności Szczawnicy wpływały także prowadzone inwestycje w infrastrukturę, np. rewitalizacja przestrzeni publicznych uzdrawiska, poprawa jakości infrastruktury rekreacyjnej, modernizacja istniejącej infrastruktury rekreacyjno-turystycznej. Gmina prowadziła także działania zmierzające do poprawy jakości powietrza. W ramach dwóch projektów dot. ograniczenia niskiej emisji wymieniono 325 źródeł ciepła. W ramach działań prewencyjnych w latach 2018-2022 przeprowadzono 338 kontroli. Ponadto, na poprawę walorów estetycznych Szczawnicy wydatkowano⁵⁴: 306,1 tys. zł w 2018 r., 367,9 tys. zł w 2019 r., 294,8 tys. zł w 2020 r., 345 tys. zł w 2021 r. i 306,1 tys. zł w 2022 r.

(akta kontroli str. 570-576)

14. W toku kontroli stwierdzono następujące stany problematyczne, które nie stanowią nieprawidłowości w działalności kontrolowanej jednostki, lecz mogą niekorzystnie wpływać na wykonanie zadań z zakresu lecznictwa uzdrawiskowego:

- 1) W świadectwie potwierdzającym właściwości lecznicze klimatu z 25 kwietnia 2019 r. uzdrawiska Szczawnica oraz w decyzji uzdrawiskowej Ministra Zdrowia z 5 lipca 2021 r. wskazano, że (cyt.) *Leczenie chorób dróg oddechowych może odbywać się jedynie w ciepłej połowie roku*. Natomiast według danych NFZ, w latach 2018-2022 w Szczawnicy z lecznictwa uzdrawiskowego korzystało 4 607

⁵² W 2022 r. środki na promocję wydatkowane były z budżetu Centrum Kultury, Sportu i Promocji.

⁵³ W 2020 r. z powodu pandemii Covid-19 nie organizowano wydarzeń kulturalnych.

⁵⁴ Głównie ze środków pochodzących z opłaty uzdrawiskowej.

osób z chorobami układu oddechowego oraz 607 osób w ramach rehabilitacji po COVID-19, w tym w sezonie chłodnym (I oraz IV kwartał danego roku), w którym jakość powietrza ulegała znaczącemu pogorszeniu, odpowiednio 1 569 oraz 223 pacjentów. Równocześnie informacje pozyskane w toku kontroli od Wojewody Małopolskiego wskazują, że nie były prowadzone kontrole zakładów lecznictwa uzdrowiskowego w zakresie przestrzegania ograniczeń wynikających z decyzji uzdrowiskowych wydawanych przez Ministra Zdrowia, a z informacji przekazanych przez NFZ wynika, że powyższe zapisy nie były brane pod uwagę przy kierowaniu pacjentów na leczenie uzdrowiskowe.

2) Z dostępnych opracowań wynika w szczególności, że:

- osobami należącymi do grupy o podwyższonym ryzyku ostrych i nasilonych skutków zdrowotnych krótkotrwałej ekspozycji na zanieczyszczenie powietrza są chorzy na przewlekłe schorzenia układu sercowo-naczyniowego lub oddechowego, dzieci w wieku poniżej pięciu lat, seniorzy, kobiety w ciąży⁵⁵;
- w zaleceniach dla pacjentów, sformułowanych w raporcie wskazanym przy poprzednim wypunktowaniu, podano, że (cyt.) *Jeżeli należę do grupy podwyższonego ryzyka, na miejsca wakacyjnego wypoczynku oraz leczenia sanatoryjnego wybieram regiony z dobrą jakością powietrza*⁵⁶.
- *nawet krótkotrwałe narażenie na oddychanie powietrzem o wysokim poziomie zanieczyszczeń znacząco wpływa na nasze zdrowie i samopoczucie (...) w poważniejszych przypadkach krótkotrwała ekspozycja może prowadzić do potrzeby hospitalizacji, a nawet nagłego zgonu*⁵⁷.

W dokumentacji sporządzonej w ramach procesu potwierdzania statusu uzdrowiska Szczawnica nie sformułowano zaleceń lub ograniczeń odnośnie do lecznictwa uzdrowiskowego dla wszystkich pacjentów określanych jako szczególnie wrażliwych na zanieczyszczenia powietrza. Tymczasem w latach 2018-2022 do uzdrowiska Szczawnica w sezonie chłodnym – charakteryzującym się znacznie gorszą jakością powietrza niż w pozostałej części roku – skierowano 10 604 pacjentów (dane NFZ).

3) W ramach ostatniego procesu oceny właściwości leczniczych klimatu uzdrowiska Szczawnica nie badano jakości powietrza wewnątrz pomieszczeń, w których prowadzone było leczenie uzdrowiskowe pod względem stężeń pyłów zawieszonych i benzo(a)pirenu (z uwagi na przekroczenia wartości normatywnych dla tych substancji w powietrzu otaczającym). Działanie takie nie było obligatoryjne, lecz przywołane w pkt 1 ppkt 5 lit b) wystąpienia pokontrolnego opracowania wskazują, że w czasie wysokich stężeń stężeń PM10 i B(a)P w powietrzu otaczającym (zewnątrznym) jego jakość wewnątrz pomieszczeń mogła nie gwarantować całkowitej ochrony przed negatywnymi skutkami zanieczyszczenia powietrza zewnętrznego. Biorąc pod uwagę współczynniki

⁵⁵ Raport pn. [Działania indywidualne i informowanie o ryzyku w związku z zanieczyszczeniem powietrza zalecenia przygotowane przez grupę ekspertów Światowej Organizacji Zdrowia z krajowymi rekomendacjami dla Polski](#), przy czym zalecenia przygotowane przez grupę ekspertów WHO w raporcie zostały przetłumaczone na język polski przez Zespół Roboczy ds. Wpływu Zanieczyszczeń Powietrza na Zdrowie przy Radzie Zdrowia Publicznego, który opracował w oparciu o raport WHO dostosowany do warunków krajowych katalog rekomendacji dla ludności oraz dla pracowników służby zdrowia w Polsce (zawarty w tej publikacji przyjętej uchwałą nr 1/2022 tego Zespołu z dnia 31 stycznia 2022 r.). Podane informacje ujęto na str. 6 dokumentu (pkt 3. JAKIE SĄ SKUTKI ZANIECZYSZCZENIA POWIETRZA? JAKIE SĄ GRUPY O PODWYŻSZONYM RYZYKU?).

⁵⁶ Str. 9 dokumentu (ZALECENIA DLA PACJENTÓW, pkt 2 MINIMALIZACJA NARAŻENIA NA ZANIECZYSZCZENIE POWIETRZA).

⁵⁷ Opracowanie pn. [Chorzy na smog. Jak dni z wysokim poziomem zanieczyszczenia powietrza wpływają na nasze zdrowie i samopoczucie?](#) Publikacja HEAL (Health and Environment Alliance) oraz PAS (Polskiego Alarmu Smogowego) z wykorzystaniem analizy warunków atmosferycznych przygotowanej przez Europejskie Centrum Czystego Powietrza (ECAC), maj 2023 r. Przywołane cytaty pochodzą ze str. 6 wskazanego opracowania.

wynikające z tych opracowań oraz jakość powietrza w 2015 r. odnotowaną na mobilnej stacji pomiarowej w Szczawnicy⁵⁸, dobowe stężenia ww. substancji w placówkach prowadzących leczenie uzdrowskie mogły osiągać maksymalne wartości z przedziału 50-99 µg/m³ dla PM10 (przy poziomie dopuszczalnym dla powietrza zewnętrznego wynoszącym 50 µg/m³ i rekomendowanym obecnie przez WHO w wysokości 45 µg/m³) oraz 10-19 ng/m³ dla B(a)P (wobec poziomu docelowego dla powietrza zewnętrznego wynoszącego 1 ng/m³ w skali roku oraz poziomu rekomendowanego przez WHO dla powietrza wewnątrz pomieszczeń w wysokości 0,12 ng/m³ przy ryzyku zachorowalności na raka na poziomie 1/100 000).

Podkreślić przy tym należy, że w informacji o wynikach kontroli NIK nr [P/17/078](#) *Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniami* skierowano do Ministra Zdrowia wniosek dotyczący podjęcia działań mających na celu zapewnienie wykonywania badań jakości powietrza wewnątrz budynków pod względem zanieczyszczenia pyłami zawieszonymi i B(a)P oraz przeprowadzenie analizy kosztów i korzyści możliwego zastosowania urządzeń ochronnych w tym zakresie (np. oczyszczaczy powietrza). Niemniej jednak w ramach prac nad zmianą rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 2 kwietnia 2012 r. w sprawie określenia wymagań, jakim powinny odpowiadać zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowskiego⁵⁹ nie została uregulowana kwestia jakości powietrza wewnątrz pomieszczeń pod względem stężeń pyłów PM10, PM2,5 oraz benzo(a)pirenu oraz stosowania urządzeń mających na celu poprawę jakości powietrza wewnętrznego. Faktycznie zakłady lecznictwa uzdrowskiego działające w Szczawnicy (w ostatniej decyzji uzdrowskiej wskazano dziesięć takich placówek) w niewielkim stopniu stosowały urządzenia mające na celu redukcję pyłowych lub gazowych zanieczyszczeń powietrza (w trzech podmiotach wykorzystywano łącznie 5 oczyszczaczy a w dwóch brak było danych dot. ich ilości) oraz nie stosowały systemu ostrzegania kuracjuszy o złej jakości powietrza zewnętrznego. (akta kontroli: 36-44, 63-400, 564, 1027-1052, 1533-1600, 1610-1614, 1685-1692 pliki 12, 54-59)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Operat uzdrowski z 28 września 2018 r. został oparty na świadectwie potwierdzającym właściwości lecznicze klimatu, sporządzonym 27 lipca 2018 r. na podstawie badań za okres od 1 kwietnia 2017 r. do 31 marca 2018 r., tj. 12 miesięcy, zamiast 24 miesięcy, wymaganych przez § 1 rozporządzenia w sprawie zakresu badań niezbędnych do ustalenia właściwości leczniczych klimatu. Powyższe było wynikiem zlecenia wykonania badań do ustalenia właściwości leczniczych klimatu dla potrzeb sporządzenia operatu uzdrowskiego w dniu 2 marca 2017 r., podczas gdy sporządzenie operatu było niezbędne w 2018 r. z uwagi na wykonanie poprzedniego operatu w 2008 r. i wynikający z art. 43 ust. 1 ustawy o lecznictwie uzdrowskim wymóg przekazania operatu uzdrowskiego właściwemu ministrowi nie rzadziej niż raz na 10 lat.

(akta kontroli str. 63-122, 317-376, 421-427, 564)

⁵⁸ Okres wzięty pod uwagę w ostatnim procesie potwierdzania właściwości leczniczych klimatu.

⁵⁹ Dz.U. z 2023 r. poz. 161.

W świadectwie potwierdzającym właściwości lecznicze klimatu z 27 lipca 2018 r., nieprzekazanym do Ministra Zdrowia⁶⁰, wskazano konieczność jego potwierdzenia po zakończeniu drugiego roku obserwacji klimatycznych.

(akta kontroli str. 315-316, 562-564)

Burmistrz wyjaśnił, że badania mające na celu ustalenie właściwości leczniczych klimatu dla potrzeb sporządzenia operatu uzdrowiskowego zostały zlecone dopiero w marcu 2017 r. z powodu przeoczenia pracownika merytorycznego, odpowiedzialnego za wykonanie nowego operatu. Nowy operat został wykonany w oparciu o dwunastomiesięczne badania, jednakże stacja zainstalowana w Szczawnicy działała przez 24 miesiące. Na podstawie nowych danych został opracowany aneks do operatu klimatycznego, który z uzupełnionym operatem został przesłany do Ministerstwa.

(akta kontroli str. 568, 1457-1472)

W umowie z 2 marca 2017 r. przewidziano, że oceny właściwości leczniczych klimatu należy dokonać na podstawie badań przeprowadzonych do 31 lipca 2018 r. i w tym terminie przekazać zamawiającemu świadectwo potwierdzające te właściwości, oraz że wykonawca zobowiązuje się wykonać badania klimatu obejmujące okres 2 lat i przedłożyć aneks rozdziału dotyczącego klimatu uzdrowiska w terminie do 26 kwietnia 2019 r. Wykonawca wykonał aneks z 2019 r. do operatu klimatycznego z 2018 r. oraz wydał nowe świadectwo potwierdzające właściwości lecznicze klimatu z 25 kwietnia 2019 r., a w ślad za nimi sporządzony został nowy operat uzdrowiskowy z 2 czerwca 2020 r.

(akta kontroli str. 123-182, 377-400, 421-427)

Burmistrz wyjaśnił, że Gmina nie zwracała się o uzupełnienie przedmiotowej dokumentacji poprzez ocenę jakości powietrza na podstawie badań za okres 24 miesięcy.

(akta kontroli str. 1282, 1457-1472)

2. Operat uzdrowiskowy sporządzony 28 września 2018 r. został przekazany Ministrowi Zdrowia 16 października 2018 r., tj. po upływie okresu 10 lat od przekazania poprzedniego operatu uzdrowiskowego, co nastąpiło 25 września 2008 r. (z opóźnieniem wynoszącym 21 dni). Naruszało to art. 43 ust. 1 ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym, z którego wynikał obowiązek przekazania operatu uzdrowiskowego właściwemu ministrowi nie rzadziej niż raz na 10 lat.

(akta kontroli str. 18-30, 45, 63-122)

Burmistrz wyjaśnił, że pracownik merytoryczny odpowiedzialny za wykonanie nowego operatu uzdrowiskowego za datę graniczną przesłania go do Ministerstwa przyjął na podstawie daty wydania wcześniejszej decyzji potwierdzającej możliwość prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego w Szczawnicy, tj. 25 listopada 2008 r.

(akta kontroli str. 568, 1457-1472)

NIK zwraca uwagę, że w piśmie Ministra Zdrowia z 30 stycznia 2017 r. (OZU.533.16.2017.EM), skierowanym do prezydentów, burmistrzów i wójtów gmin uzdrowiskowych, wskazano, że (cyt.) *termin złożenia przez gminę uzdrowiskową operatu uzdrowiskowego do Ministra Zdrowia powinien nastąpić najpóźniej w dniu odpowiadającemu dniowi złożenia pierwszego operatu uzdrowiskowego (...)* Przyjęcie powyższego rozwiązania znajduje swoje odzwierciedlenie w brzmieniu art. 43 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym (...).

⁶⁰ Sporządzone zostały dwa świadectwa datowane na 27 lipca 2018 r., mające odmienną treść, z których jedno zostało przekazane Ministrowi Zdrowia.

(akta kontroli str. 1887-1889)

3. Nie został sporządzony protokół postępowania o udzielenie zamówienia publicznego na wykonanie badań i oceny właściwości leczniczych klimatu oraz wydanie świadectwa potwierdzającego właściwości lecznicze klimatu.

(akta kontroli str. 828, 833)

Stanowiło to naruszenie § 4 pkt 4 regulaminu udzielania zamówień publicznych których wartość nie przekraczała równowartości kwoty 30 tys. euro, a była większa od kwoty 10 tys. zł, stanowiącego załącznik nr 1 do zarządzenia nr 120.1.20A.2014 Burmistrza z dnia 17 kwietnia 2014 r.

(akta kontroli str. 553-561)

Zaproszenia do składania ofert wystosowano 8 października 2015 r. do pięciu podmiotów. Wartość udzielonego 2 marca 2017 r. zamówienia wyniosła 98,4 tys. zł brutto. W związku z zamówieniem dokonano wydatku z budżetu Gminy w kwocie 98,4 tys. zł.

(akta kontroli str. 404-456, 1685-1692 pliki 60-69)

W odpowiedzi na pytanie o przyczyny niesporządzenia protokołu postępowania, Burmistrz wyjaśnił, że protokół ten nie został sporządzony przez pracownika merytorycznego odpowiedzialnego za jego wykonanie – inspektora ds. planowania przestrzennego.

(akta kontroli str. 1060, 1457-1472)

4. Burmistrz odebrał 12 kwietnia 2017 r., 24 kwietnia 2018 r., 30 lipca 2019 r. i 25 kwietnia 2019 r. od Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN dokumentację dot. oceny właściwości leczniczych klimatu (etap przygotowawczy, etap II prac, świadectwa potwierdzające właściwości lecznicze klimatu z 27 lipca 2018 r. i 25 kwietnia 2019 r. oraz operat klimatyczny z 2018 r. wraz z aneksem z 2019 r.), która nie zawierała udokumentowanych badań lub dowodów wykluczających negatywne oddziaływanie na organizm ludzki stwierdzonych przekroczeń wartości normatywnych wybranych substancji w powietrzu, tj. B(a)P i PM10, mimo, że przepisy art. 36 ust. 3 ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym stanowiły, że potwierdzenie właściwości leczniczych klimatu odbywa się na podstawie udokumentowanych badań potwierdzających te właściwości oraz wykluczających negatywne oddziaływanie na organizm ludzki.

W treści operatu klimatycznego i świadectw potwierdzających właściwości lecznicze klimatu uzdrowiska Szczawnica wskazano, że jakość powietrza (parametry sanitarne) była *mało korzystna dla klimatoterapii*, zachowana została norma średniorocznego stężenia zanieczyszczeń gazowych oraz pyłu zawieszonego PM10, zaś prawdopodobnie przekroczona była liczba dni z dopuszczalną normą PM10 i skrajnie przekroczono normę dla stężenia średniorocznego B(a)P (990% normy w 2015 r. i 620% normy w 2017 r.).

(akta kontroli str. 315-400, 404-456, 563-564)

Zdaniem NIK brak we wskazanej dokumentacji dowodów wykluczających negatywne oddziaływanie na zdrowie ludzi, występujących w Szczawnicy przekroczeń wartości normatywnych B(a)P i prawdopodobnego przekroczenia poziomu dopuszczalnego dla stężeń dobowych PM10 nie zapewniał istotnych informacji dla procesu decyzyjnego realizowanego przez Ministra Zdrowia, a w konsekwencji mógł nie gwarantować odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa kuracjuszy przebywających w uzdrowisku, zwłaszcza w sezonie chłodnym, w którym jakość powietrza ulegała znaczącemu pogorszeniu.

Koszt opracowania przedmiotowej dokumentacji wyniósł 98,4 tys. zł.

(akta kontroli str. 404-227)

Burmistrz wyjaśnił, że odebranie ww. dokumentacji nie zawierającej udokumentowanych badań wykluczających negatywne oddziaływanie na organizm ludzki stwierdzonych przekroczeń wartości normatywnych wybranych substancji w powietrzu było wynikiem niedopatrzenia pracownika odpowiedzialnego za opracowanie tej dokumentacji.

(akta kontroli str. 1282, 1457-1472)

5. Burmistrz nie zwracał się do uprawnionej jednostki o uzupełnienie dokumentacji dot. właściwości leczniczych klimatu (świadczenia potwierdzające właściwości lecznicze klimatu z 27 lipca 2018 r. i 25 kwietnia 2019 r. oraz operat klimatyczny z 2018 r. wraz z aneksem z 2019 r.) poprzez ocenę jakości powietrza na podstawie badań za okres 24 miesiące (co najmniej lata 2016-2017) oraz z uwzględnieniem wszystkich 12 substancji, które powinny być brane pod uwagę w tym procesie. Opracowany na zlecenie Gminy operat klimatyczny z 2018 r. zawierał ocenę stanu powietrza w Szczawnicy na podstawie pomiarów stężeń trzech substancji wykonanych w 2015 r. (tj. dwutlenku siarki, pyłu zawieszonego PM10 i benzo(a)pirenu) oraz modelowanych stężeń średniorocznych 10 substancji za 2017 r. (tj.: dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, pyłu zawieszonego PM10, pyłu zawieszonego PM2,5, ołowiu, kadmu, niklu, arsenu, benzenu i benzo(a)pirenu). Wykonany w 2019 r. aneks do operatu klimatycznego oparto o pomiary meteorologiczne za okres 24 miesiące, tj. od 1 kwietnia 2017 r. do 31 marca 2019 r., jednakże nie przedstawiał on żadnych dodatkowych danych odnośnie do zanieczyszczenia powietrza w Szczawnicy.

Natomiast zgodnie z wymogami § 1 rozporządzenia w sprawie zakresu badań niezbędnych do ustalenia właściwości leczniczych klimatu, oceny właściwości leczniczych klimatu dokonuje się na podstawie udokumentowanych badań przeprowadzonych w okresie 24 miesiące przed złożeniem wniosku o potwierdzenie tych właściwości. W przypadku stanu sanitarnego powietrza powinny to być dwa kolejne lata kalendarzowe (z uwagi na obowiązywanie wartości normatywnych w takich przedziałach czasowych), a biorąc pod uwagę okres sporządzenia operatu uzdrowskiego i operatu klimatycznego (2018 r.) dane takie powinny obejmować co najmniej lata 2016-2017. Ponadto pkt 2 Załącznika nr 3 ww. rozporządzenia stanowi, że ocena właściwości leczniczych klimatu obejmuje m.in. określenie zanieczyszczenia powietrza poprzez ocenę jakości powietrza, zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 86 ust. 1 i 2 oraz art. 90 ust. 3 ustawy Poś. W załącznikach nr 1 i 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu, wydanego na podstawie art. 86 ust. 1 i 2 ustawy Poś, wskazano, że poziomy dopuszczalne i docelowe ze względu na ochronę zdrowia ludzi określono obecnie dla następujących substancji: benzen, dwutlenek azotu, dwutlenek siarki, ołów, pył zawieszony PM2,5, pył zawieszony PM10, tlenek węgla, arsen, B(a)P, kadm, nikiel i ozon (12 substancji). Z kolei oceny poziomów substancji w powietrzu dokonuje się w odniesieniu do poziomów dopuszczalnych i docelowych substancji w powietrzu, a metodami dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu są pomiary ciągłe, pomiary wskaźnikowe oraz metody szacowania, w tym modelowanie matematyczne transportu i przemian substancji w powietrzu (odpowiednio § 2 ust. 1 oraz § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 11 grudnia 2020 r. w sprawie dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu, wydanego na podstawie art. 90 ust. 3 ustawy Poś).

Biorąc pod uwagę ww. regulacje prawne oraz dane o jakości powietrza przedstawione w operacie klimatycznym z 2018 r. i uzupełnieniu z 2019 r. oraz

w świadectwach z 2018 r. i 2019 r. (zarówno ze stacji pomiarowej, jak i uwzględniając podane i możliwe do pozyskania dane z modelowania matematycznego) w dokumentacji dotyczącej oceny właściwości leczniczych klimatu uzdrowiska Szczawnica nie podano wartości stężeń dla następujących substancji: dwutlenku azotu, pyłu PM_{2,5} oraz benzo(a)pirenu w zakresie stężeń średniorocznych za 2016 r., a także pyłu PM₁₀ w zakresie stężenia średniorocznego za 2016 r. oraz stężeń dobowych za lata 2016-2017 wraz z informacją o ewentualnych przekroczeniach poziomu dopuszczalnego w ciągu roku kalendarzowego.

Faktycznie w latach 2016-2017 (tj. w okresie, który należało uwzględnić na potrzeby oceny właściwości leczniczych klimatu uzdrowiska w części dot. stanu sanitarnego powietrza) nie wystąpiły przekroczenia wartości normatywnych tych substancji, z wyjątkiem przekroczenia stężeń B(a)P za 2016 r. Niemniej jednak niewskazanie tych parametrów (w postaci konkretnych wartości liczbowych), nawet w sytuacji gdy nie przekraczały one wartości normatywnych, nie umożliwiło stwierdzenia faktycznego poziomu zanieczyszczenia powietrza (oceny w jakim stopniu dany parametr zbliżał się do ustalonej normy lub ją przekraczał). Z kolei samo odwołanie do wyników klasyfikacji w strefie małopolskiej też nie zapewniało takich informacji. Dodatkowo w strefie tej wystąpiły w 2016 r. m.in. przekroczenia wartości normatywnych dla PM_{2,5} i B(a)P oraz celu długoterminowego dla ozonu do 2020 r., a zatem niewskazanie stężeń tych substancji w dokumentacji jednostki uprawnionej (choćby na podstawie wyników modelowania matematycznego) w ogóle nie umożliwiło stwierdzenia, czy zostały dotrzymane wartości normatywne dla tych substancji.

W konsekwencji stwierdzonych braków Gmina nie miała możliwości przedstawienia wszystkich wymaganych parametrów dot. stanu sanitarnego powietrza w operacie uzdrowiskowym.

(akta kontroli str. 315-400, 421-427, 563-564, 1685-1692 plik 103)

NIK ocenia powyższe jako brak należytej staranności ze strony Gminy w egzekwowaniu od podmiotu wykonującego przedmiotową dokumentację prawidłowego jej wykonania.

Burmistrz wyjaśnił, że Gmina nie zwracała się o uzupełnienie przedmiotowej dokumentacji poprzez ocenę jakości powietrza na podstawie badań za okres 24 miesięcy, oraz z uwzględnieniem wszystkich substancji, które powinny być brane pod uwagę w tym procesie na skutek niedopatrzenia pracownika merytorycznego.

(akta kontroli str. 1282, 1457-1472)

Przedmiotową dokumentację ze strony Gminy odebrał Burmistrz.

(akta kontroli str. 406, 409, 412, 420, 2069-2070, 2079-2083)

6. Burmistrz nie zwracał się do podmiotu, z którym zawarto umowę na przygotowanie operatu uzdrowiskowego, o skorygowanie zapisów zawartych w podsumowaniu operatów uzdrowiskowych z 2018 r., oraz nie skorygował zapisu w tym operacie, jak również zapisów w operatach z 2020 r. i 2021 r., wskazujących, że (cyt.) *gmina spełnia określone w przepisach o ochronie środowiska wymagania w stosunku do środowiska*, mimo że z dokumentacji dotyczącej oceny właściwości leczniczych klimatu (świadectwa potwierdzające właściwości lecznicze klimatu z 27 lipca 2018 r. i 25 kwietnia 2019 r. oraz operat klimatyczny z 2018 r. wraz z aneksem z 2019 r.), sporządzonej przez jednostkę uprawnioną (tj. IGiPZ PAN), wynikały prawdopodobne przekroczenie w 2015 r. liczby dni z dopuszczalną normą dla stężeń dobowych PM₁₀ i skrajne przekroczenia normy dla stężenia średniorocznego B(a)P (990% normy w 2015 r. i 660% normy w 2017 r.).

(akta kontroli str. 117, 180, 240, 315-400, 457-501, 564)

Ponadto, odnośnie do kwestii stanu sanitarnego powietrza, operaty uzdrowiskowe zawierały częściowo nierzetelne informacje. Bezpośrednio w ich treści nie wskazano na występujące w Szczawnicy przekroczenia B(a)P w 2015 r. (990% normy) oraz podano w podsumowaniu, że Gmina spełnia określone w przepisach o ochronie środowiska wymagania w stosunku do środowiska, co było sprzeczne z zapisami dokumentów dotyczących oceny właściwości leczniczych klimatu sporządzonych przez IGiPZ PAN oraz stanem faktycznym.

(akta kontroli str. 63-245, 1685-1692 pliki 54, 57-59)

Koszt przygotowania operatu uzdrowiskowego wyniósł 57 tys. zł.

(akta kontroli str. 457-471)

NIK ocenia powyższe jako brak należytej staranności ze strony Gminy w egzekwowaniu od podmiotu wykonującego przedmiotową dokumentację prawidłowego jej wykonania.

Podkreślić należy, że analogiczny zapis o spełnianiu przez uzdrowisko Szczawnica określonych w przepisach o ochronie środowiska wymagań w stosunku do środowiska został zawarty w decyzji uzdrowiskowej Ministra Zdrowia z 5 lipca 2021 r.

(akta kontroli str. 36-44)

Burmistrz wyjaśnił, że operat Uzdrowiskowy został zlecony firmie posiadającej stosowne uprawnienia i Gmina nie miała podstaw by podważać jej kompetencje.

(akta kontroli str. 2069, 2079-2083)

OCENA CZĄSTKOWA

Gmina nie wywiązała się w sposób prawidłowy z obowiązków dotyczących przygotowania dokumentacji służącej potwierdzeniu statusu uzdrowiska Szczawnica. Operat uzdrowiskowy z 2018 r. został przekazany Ministrowi Zdrowia z naruszeniem wymaganego terminu, wynikającego z art. 43 ust. 1 ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym (opóźnienie wyniosło 21 dni). Trudno znaleźć racjonalne wytłumaczenie tego zaniechania, ponieważ w świetle powołanych regulacji prawnych Gmina zobligowana była do przedkładania takiego opracowania w celu potwierdzenia spełniania przez uzdrowisko wymagań określonych w ustawie raz na 10 lat, co w ocenie NIK zapewniało wystarczający okres czasu na przygotowanie i przedłożenie operatu uzdrowiskowego. Prawidłowo zlecono wykonanie usług związanych ze sporządzeniem dokumentacji służącej do potwierdzenia statusu uzdrowiska, lecz miało to miejsce zbyt późno, a ponadto działania Gminy były nierzetelne w odniesieniu do realizacji zawartych umów dotyczących przygotowania operatu uzdrowiskowego z 2018 r. oraz dokumentacji w zakresie oceny właściwości leczniczych klimatu uzdrowiska (świadcstwa potwierdzające właściwości lecznicze klimatu z 27 lipca 2018 r. i 25 kwietnia 2019 r. oraz operat klimatyczny z 2018 r. wraz z aneksem z 2019 r.), a także opracowania operatów uzdrowiskowych z 2020 r. i 2021 r. Gmina przyjęła bez uwag powyższą dokumentację i nie zwracała się o jej uzupełnienie lub skorygowanie do wykonawców zawartych umów, mimo że miała ona istotne wady. Konsekwencją powyższego było przekazanie przez Gminę Ministrowi Zdrowia nierzetelnych i niekompletnych pod względem stanu aerosanitarnego dokumentów, a w szczególności:

- świadectwa potwierdzającego właściwości lecznicze klimatu uzdrowiska Szczawnica z 2019 r., które nie zawierało badań wykluczających negatywne oddziaływanie na organizm ludzki stwierdzonych przekroczeń wartości normatywnych dla benzo(a)pirenu (990% normy w 2015 r. i 620% normy w 2017 r.) oraz prawdopodobnego przekroczenia w 2015 r. poziomu

dopuszczalnego dla stężeń dobowych pyłu zawieszanego PM10, a przedstawienie takich dowodów wymagane było do potwierdzenia właściwości leczniczych klimatu na podstawie art. 36 ust. 3 ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym,

- operatów uzdrowiskowych z 2018 r., 2020 r. i 2021 r., w podsumowaniu których zawarto informacje o spełnianiu określonych w przepisach o ochronie środowiska wymagań w stosunku do środowiska, mimo że było to sprzeczne z treścią dokumentacji służącej ocenie właściwości leczniczych klimatu uzdrowiska Szczawnica, sporządzonej przez uprawnioną jednostkę i niezgodne ze stanem rzeczywistym,
- dokumentacji, która nie zawierała wymaganych informacji o poziomie zanieczyszczeń powietrza, przy czym – z wyjątkiem przekroczenia poziomu normatywnego dla B(a)P – pozostałe niewskazane w tej dokumentacji poziomy niektórych zanieczyszczeń powietrza nie przekraczały ustalonych wartości normatywnych.

Z tytułu opracowania ww. dokumentów Gmina zapłaciła ich wykonawcom łącznie 155,4 tys. zł.

NIK dostrzega przy tym, że brak dowodów wykluczających negatywne oddziaływanie na zdrowie ludzi stwierdzonych przekroczeń wartości normatywnych niektórych substancji w powietrzu nie zapewniał informacji istotnych dla procesu decyzyjnego realizowanego przez Ministra Zdrowia w zakresie potwierdzania spełniania przez uzdrowisko wymagań określonych w ustawie, a w konsekwencji mógł nie gwarantować odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa dla kuracjuszy przebywających w uzdrowisku.

Zauważyć również należy, że już w pierwszym świadectwie potwierdzającym właściwości lecznicze klimatu uzdrowiska Szczawnica z 2008 r. dostrzeżono niedostateczną jakość powietrza pod względem stężeń B(a)P, a na przekroczenia wartości normatywnej dla tej substancji wskazano następnie w drugim świadectwie potwierdzającym właściwości lecznicze klimatu (2018 r. i 2019 r.). NIK zauważa przy tym, że skala odnotowanych przekroczeń B(a)P była wysoka, a substancja ta została sklasyfikowana przez Międzynarodową Agencję Badań nad Rakiem (stanowiącą agendę Światowej Organizacji Zdrowia) jako czynnik rakotwórczy dla ludzi. Ponadto jakość powietrza w *sezonie chłodnym* (I oraz IV kwartał danego roku) ulegała znacznemu pogorszeniu, co mogło wpływać na zwiększenie ryzyka negatywnego oddziaływania na zdrowie ludzi.

NIK zwraca również uwagę, że niedostateczna jakość powietrza zewnętrznego może skutkować jego złą jakością wewnątrz pomieszczeń. Tymczasem zakłady lecznictwa uzdrowiskowego działające w Szczawnicy w niewielkim stopniu stosowały urządzenia mające na celu redukcję zanieczyszczeń powietrza. Ponadto NIK dostrzega, że mimo zamieszczenia w świadectwie potwierdzającym właściwości lecznicze klimatu z 25 kwietnia 2019 r. oraz w decyzji uzdrowiskowej Ministra Zdrowia 5 lipca 2021 r. zapisów wskazujących, że leczenie chorób dróg oddechowych może odbywać się jedynie w cieplej połowie roku, faktycznie w latach 2018-2022 z lecznictwa uzdrowiskowego w Szczawnicy korzystało w *sezonie chłodnym* (dane NFZ) 1 569 osób z chorobami układu oddechowego (34% wszystkich pacjentów z tymi schorzeniami) oraz 223 osób w ramach rehabilitacji po COVID-19 (36% wszystkich osób rehabilitowanych po tej chorobie).

2. Działania gminy uzdrowiskowej w celu poprawy jakości powietrza bądź jej utrzymania na wymaganych poziomach

Opis stanu faktycznego

1. Zgodnie z postanowieniami art. 87 ust. 1 ustawy Poś, oceny jakości powietrza dokonuje się w strefach. Gmina Szczawnica zaliczana była do strefy małopolskiej⁶¹, dla której w okresie objętym niniejszą kontrolą NIK obowiązywały, ustanowione na szczeblu województwa, dwa programy ochrony powietrza (*POP z 2017 r.* i *POP z 2020 r.*), mające na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych i docelowych substancji w powietrzu, oraz w stanowiące ich część PDK. Stosownie do zapisów art. 84 ust. 1 ustawy Poś, programy te są aktami prawa miejscowego, a zatem przewidziane w nich działania są obligatoryjne dla wskazanych jednostek, do których przede wszystkim należą gminy.

POP z 2017 r. obowiązywał do 26 października 2020 r. i dotyczył perspektywy czasowej 2017-2023. POP z 2020 r. obowiązywał od 27 października 2020 r. i dotyczył perspektywy czasowej 2020-2026.

POP z 2017 r. wskazywał m.in. na konieczność podjęcia długookresowych działań naprawczych mających na celu ograniczenie niskiej emisji, tj.:

- wprowadzenie ograniczeń w użytkowaniu instalacji na paliwa stałe (realizacja uchwały antysmogowej i kontrola jej przestrzegania); dla Gminy Szczawnica określono wymagany efekt ekologiczny ograniczenia emisji (Mg/rok)⁶²:
 - w latach 2017-2019 dla: PM10: 30; PM2,5: 30; BaP: 0,015;
 - w latach 2020-2023 dla: PM10: 37; PM2,5: 36; BaP: 0,018.Program wskazywał, że wdrożenie uchwały oraz kontrola przestrzegania jej zapisów leżało m.in. w kompetencji Gminy;
- realizacja gminnych programów ograniczania niskiej emisji (PONE)⁶³ – eliminacja niskosprawnych urządzeń na paliwa stałe (efekt ekologiczny przewidziano dla całej strefy małopolskiej⁶⁴); program wskazywał, że odpowiedzialnym za realizację tego zadania był m.in. Burmistrz;
- rozbudowa i modernizacja sieci ciepłowniczych zapewniająca podłączenie nowych użytkowników; w POP zawarto zastrzeżenie, że dotyczy to gmin, na obszarze, których funkcjonuje sieć ciepłownicza;
- rozbudowa sieci gazowych zapewniająca podłączenie nowych użytkowników (efekty rzeczowe przewidziano dla całej strefy małopolskiej⁶⁵); jednostką realizującą zadanie miał być zarządzający siecią gazową;
- wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w celu obniżenia kosztów eksploatacyjnych ogrzewania niskoemisyjnego (efekty rzeczowe przewidziano w skali całego województwa⁶⁶); jednostką realizującą zadanie była m.in. Gmina;

⁶¹ Z wyjątkiem Krakowa i Tarnowa w strefie tej znajdowały się wszystkie pozostałe gminy w województwie małopolskim.

⁶² POP wskazywał, że były to wartości szacunkowe wyznaczone na podstawie wymaganego efektu ekologicznego, zapotrzebowania na ciepło pokrywane przez paliwa stałe i liczby lokali mieszkalnych według danych GUS dla 2015 r. oraz *warstwy informacji przestrzennej dotyczącej budynków*.

⁶³ POP na równi z PONE stawiał zapisy wskazujące na działania związane z ograniczaniem niskiej emisji w Planie Gospodarki Niskoemisyjnej.

⁶⁴ POP wskazywał, że efekty: ekologiczne, rzeczowe i koszty działań, obejmowały działania w zakresie podłączenia: sieci ciepłowniczej, kotłów gazowych, ogrzewania elektrycznego, nowoczesnych kotłów węglowych i na biomasę. Efekty te określono dla całej strefy małopolskiej na poziomie ograniczenia w latach 2017-2019 emisji [w Mg/rok] PM10 o 4 739, PM2,5 o 4 632 oraz B(a)P o 2,40, a także w latach 2020-2023: PM10 – 5 792, PM2,5 – 5 661 oraz B(a)P – 2,94.

⁶⁵ Wskazano szacunkowo 39 493 zlikwidowanych źródeł ciepła na paliwo stałe w wyniku podłączeń do sieci gazowej w całej strefie małopolskiej.

⁶⁶ Zaplanowano efekty rzeczowe obejmujące 2 250 urządzeń w latach 2017-2019 oraz 2 770 w latach 2020-2023.

- termomodernizacja budynków oraz wspieranie budownictwa (wskazano efekty ekologiczne łącznie dla całej strefy małopolskiej, a efekty rzeczowe dla całego województwa⁶⁷); jednostką realizującą zadanie była m.in. Gmina;
- wyeliminowanie spalania odpadów oraz ograniczenie spalania pozostałości roślinnych na powierzchni ziemi – kontrola gospodarstw domowych w zakresie spalania odpadów, pozostałości roślinnych z ogrodów działkowych oraz przestrzegania zapisów uchwał antysmogowych dotyczących ograniczeń w stosowaniu paliw stałych lub urządzeń nie spełniających wymagań; dla gmin miejsko-wiejskich położonych w strefie małopolskiej założono (corocznie):
 - w latach 2017-2019 kontrole 3% zabudowy mieszkaniowej,
 - w latach 2020-2023 kontrole 5% zabudowy mieszkaniowej;
 jednostką realizującą zadanie był m.in. Burmistrz (poprzez Straż Miejską); program wskazywał, że źródłem finansowania ww. działań naprawczych miał być (każdorazowo) m.in. budżet Gminy.

(akta kontroli str. 2046-2052 plik 75)

POP z 2020 r. wskazywał m.in. na działania naprawcze mające na celu ograniczenie niskiej emisji i poprawę efektywności energetycznej⁶⁸, w tym 12 zadań Gminy (Burmistrza i Rady). Wśród tych zadań zdefiniowano:

- przy finansowaniu ze środków publicznych instalacji grzewczych na paliwa stałe o mocy do 1 MW, instytucje publiczne (Gmina) zobowiązana była zapewnić m.in. finansowanie od 1 stycznia 2021 r. wyłącznie dla instalacji zasilanych biomasą; dodatkowo należało zapewnić preferencje w postaci wyższego dofinansowania dla pomp ciepła, paneli fotowoltaicznych, kolektorów słonecznych, instalacji grzewczych podłączanych do ciepłowni geotermalnych oraz kotłów na biomasę o emisji pyłu do 20 mg/m³ (przy 10% O₂);
- Gmina była zobowiązana zapewnić m.in., że od 1 stycznia 2023 r. co najmniej 50% energii elektrycznej zużywanej w ciągu roku przez będące jej własnością budynki użyteczności publicznej będzie pochodziło ze źródeł odnawialnych;
- utworzenie (do 1 stycznia 2021 r.) i utrzymanie punktu obsługi programu *Czyste Powietrze* w oparciu o porozumienie z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie (*WFOŚiGW*) oraz zatrudnienie (do 30 września 2021 r.) i utrzymanie w przypadku Gminy jednego stanowiska *ekodoradcy*;
- prowadzenie w Gminie akcji informacyjnej o wymaganiach uchwał antysmogowych oraz o dostępnych formach dofinansowania do wymiany kotłów; od 2021 r. Gmina zobowiązana była dotrzeć z informacją co najmniej raz na pół roku do każdego punktu adresowego, pod którym eksploatowana jest instalacja na paliwa stałe (dotyczy budynków mieszkalnych i niemieszkalnych);
- do 31 października 2020 r. na oficjalnej stronie internetowej Gminy (w widocznym miejscu na stronie głównej) zamieszczenie informacji o aktualnej jakości powietrza i stopniu zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza (jeśli został wprowadzony); odnośnika do: aplikacji *Ekointerwencja* (możliwości zgłoszenia naruszenia przepisów ochrony środowiska) oraz informacji o programie *Czyste Powietrze*;
- przeprowadzenie inwentaryzacji źródeł ciepła i instalacji OZE w budynkach: mieszkalnych, niemieszkalnych i użyteczności publicznej na terenie Gminy

⁶⁷ Przewidziano efekty:

- ekologiczne w postaci ograniczenia emisji (Mg/rok) w strefie małopolskiej w latach 2017-2019 dla: PM10: 128; PM2,5: 117; B(a)P: 0,108; łącznie do 2023 r. dla: PM10: 156; PM2,5: 143; B(a)P: 0,132;
- rzeczowe – przeprowadzenie w latach 2017-2019 działań termomodernizacyjnych w 10 697 obiektach w województwie oraz w latach 2020-2023 w 13 074 obiektach w województwie.

⁶⁸ Głównym celem działania było pełne wdrożenie wymagań uchwał antysmogowych dla Małopolski i dla Krakowa, a także poprawa efektywności energetycznej budynków i zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

(co najmniej 70% budynków do końca 2021 r. i co najmniej 90% budynków do 30 czerwca 2022 r.);

- prowadzenie przez Straż Miejską lub upoważnionych pracowników Gminy lub we współpracy z Policją, kontroli: interwencyjnych oraz planowych – w zakresie przestrzegania przepisów ochrony powietrza; w przypadku kontroli planowych dla Gminy założono, że kontrole powinny objąć 20 budynków w 2020 r., po 60 budynków w każdym roku z okresu 2021-2022 oraz 120 budynków od 2023 r.; natomiast w przypadku co najmniej 10% prowadzonych kontroli interwencyjnych w skali roku należało pobrać i zlecić badanie próbki popiołu z paleniska;
- przygotowanie przez Gminę wewnętrznej procedury przeprowadzania kontroli palenisk pod kątem przestrzegania uchwały antysmogowej i zakazu spalania odpadów do 30 września 2021 r., procedura powinna zostać opracowana zgodnie z wytycznymi przygotowanymi przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego;
- przygotowanie do 30 czerwca 2022 r. analizy problemu ubóstwa energetycznego w Gminie, zgodnie z wytycznymi przygotowanymi przez UMWM;
- wsparcie mieszkańców Gminy dotkniętych ubóstwem energetycznym – rekomendowane jest uruchomienie programu osłonowego w postaci dopłat do wyższych kosztów ogrzewania;
- doprowadzenie przez gminy objęte uchwałą antysmogową poprzez swoje działania do ograniczenia liczby zainstalowanych urządzeń grzewczych niespełniających wymogów tej uchwały do 15% od 1 stycznia 2023 r., przy czym wejście w życie tej uchwały w odniesieniu do kotłów pozaklasowych przesunięto na 1 maja 2024 r.

Program określał przewidywane koszty wdrożenia zadań do 2026 r. w całej strefie małopolskiej na łączną kwotę 7 662,1 mln zł, w tym m. in. dla:

- wymiany kotłów pozaklasowych oraz klasy: 3 i 4 (łącznie 5 676,6 mln zł);
- instalacji OZE, tj. bezemisyjne pompy ciepła/instalacje fotowoltaiczne/kolektory słoneczne (łącznie 1 177,4 mln zł).

Źródłami finansowania działań miały być m.in. programy centralne (w tym Czyste Powietrze); programy na poziomie województwa, w tym: Regionalny Program Operacyjny (RPO) i ww. program *Life* oraz budżety gmin (przyjęto założenie przekazywania na ten cel 1% dochodów własnych budżetu Gminy).

W Programie wskazano szacowane efekty ekologiczne (redukcja emisji w Mg/rok) dla całej strefy małopolskiej (ogółem i w podziale na poszczególne lata) wynoszące łącznie w latach 2020-2026, tj. dla: PM₁₀ – 10 703,24, PM_{2,5} – 9 301,38 oraz B(a)P – 5,17. POP nie przewidywał efektów ekologicznych dla poszczególnych gmin wchodzących w skład strefy małopolskiej.

Program wskazywał również planowane wpływy na poziomy stężenie w roku jego zakończenia dla stacji pomiarowych, w których rejestrowano najwyższe stężenia (w strefie małopolskiej dla Nowego Targu i Tuchowa) dla: PM₁₀, PM_{2,5} i B(a)P. Przewidziano, że realizacja POP zapewni w roku końcowym dotrzymanie w ww. miejscowościach wartości normatywnych dla PM₁₀, PM_{2,5} i B(a)P.

(akta kontroli str. 2046-2052 plik 76)

Wskazane powyżej działania były realizowane w poniżej wskazanym zakresie.

A. Wymiana instalacji grzewczych na paliwa stałe⁶⁹

⁶⁹ Dane dot. ilości wymienionych kotłów uwzględniają liczbę urządzeń wymienionych w ramach Programu Czyste Powietrze.

W 2018 r.: zlikwidowano 144 urządzenia grzewcze na paliwo stałe, wprowadzono do bazy inwentaryzacji ogrzewania budynków 139 obiektów w zw. z wymianą źródła ciepła i 248 obiektów bez wymiany źródła ciepła.

W 2019 r.: zlikwidowano 110 urządzeń grzewczych na paliwo stałe, wprowadzono do bazy inwentaryzacji ogrzewania budynków 110 obiektów w zw. z wymianą źródła ciepła i 48 obiektów bez wymiany źródła ciepła.

W 2020 r.: wymieniono 60 kotłów, w tym 25 na węglowy spełniający wymagania *ekoprojektu*, 32 na biomasę spełniające wymagania *ekoprojektu*, 1 na ogrzewanie gazowe i 2 na pompę ciepła.

W 2021 r. wymieniono 28 kotłów – wszystkie na kotły na biomasę spełniające wymagania *ekoprojektu*.

W 2022 r. wymieniono 61 kotłów, w tym 43 na ogrzewanie gazowe, 5 na pompę ciepła i 13 na kotły na biomasę, spełniające wymagania *ekoprojektu*.

(akta kontroli str. 587-631, 820-826, 1053-1055)

Gmina posiadała regulamin udzielania dotacji na wymianę nieekologicznych źródeł ciepła w gospodarstwach domowych⁷⁰. Ogółem w latach 2018-2022 zlikwidowano 403 kotły, co odpowiada 18% liczby adresów w Gminie na 31 grudnia 2022 r. (2137). Koszty tych działań naprawczych poniesione ze środków publicznych⁷¹ wyniosły: 1 574,5 tys. zł w 2018 r. (10,9 tys. zł na jedno źródło ciepła), 1 138,8 tys. zł w 2019 r. (10,4 tys. zł na jedno źródło ciepła), 525 tys. zł w 2020 r. (8,8 tys. zł na jedno źródło ciepła) i 242,2 tys. zł w 2021 r. (8,7 tys. zł na jedno źródło ciepła). Ze środków Gminy poniesiono koszty w wys. 34,9 tys. zł w 2018 r., 32,9 tys. zł w 2019 r. i 0 zł w latach 2020-2022.

(akta kontroli str. 587-631, 759-780, 819-826, 1053-1055, 2087-2090)

Burmistrz wyjaśnił, że wysokość dofinansowania do wymiany jednego źródła ciepła była uzależniona od mocy instalowanego w jej ramach urządzenia. Regulamin przewidywał wysokość dofinansowania od 550 zł/kW mocy do 400 zł/kW mocy, przy czym wysokość dofinansowania była tym mniejsza, im wyższe było zapotrzebowanie na moc nowego źródła ciepła.

(akta kontroli str. 762, 1062)

Odnosnie do wymaganego przez POP z 2020 r. zapewnienia finansowania od 1 stycznia 2021 r. wyłącznie dla instalacji zasilanych biomasą oraz preferencji w postaci wyższego dofinansowania dla pomp ciepła, paneli fotowoltaicznych, kolektorów słonecznych, instalacji grzewczych podłączanych do ciepłowni geotermalnych oraz kotłów na biomasę o emisji pyłu do 20 mg/m³ (przy 10% O₂) Burmistrz wskazał, że regulamin udzielania dotacji na wymianę nieekologicznych źródeł ciepła z 2017 r., dotyczył tylko i wyłącznie dwóch projektów finansowanych ze środków Unii Europejskiej w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020. Projekty te były realizowane od 2017 r. do 2020 r. i 2021 r. Na podstawie POP z 2020 r., projekty będące w trakcie realizacji zostały wyłączone z ww. wymogu.

(akta kontroli str. 2046-2052 plik. 76; 2071, 2079-2083)

Burmistrz wskazał także, że wymiana 61 źródeł ciepła w 2022 r. nie była dofinansowywana przez Gminę, a informacje o dokonaniu ich wymiany Gmina posiadała na podstawie wniosków w ramach Programu *Czyste Powietrze* oraz od operatora sieci gazowej.

(akta kontroli str. 951)

⁷⁰ Uchwała nr XLIII/305/2017 Rady Miejskiej z 28 grudnia 2017 r.

⁷¹ Fundusze unijne, budżet Gminy, środki NFOŚiGW/WFOŚiGW.

Według informacji pozyskanych z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska w Krakowie⁷², w ramach Programu Czyste Powietrze) na terenie Szczawnicy wymieniono w latach 2018-2022 łącznie 29 źródeł ciepła, w tym zero w 2018 r., jedno w 2019 r., cztery w 2020 r., pięć w 2021 r. oraz 19 w 2022 r.

(akta kontroli str. 1890-1893)

W odpowiedzi na pytanie na jakiej podstawie Gmina wykazała w sprawozdaniu z realizacji POP za 2022 r., że zlikwidowano 61 nieefektywnych źródeł ciepła (wg wyjaśnień złożonych w toku kontroli dotyczyło to wyłącznie działań w ramach Programu Czyste Powietrze) oraz jaka była faktyczna liczba wymienionych źródeł ciepła w ramach Programu Czyste Powietrze w latach 2018-2022, w tym tylko w 2022 r., Burmistrz wskazał, że dane o ilości wymienionych źródeł ciepła w 2022 r. zostały wpisane na podstawie danych z programu Czyste Powietrze - 19 oraz od operatora sieci gazowej 42. Niestety operator sieci nie przekazał adresów przyłączonych budynków zasłaniając się ustawą RODO i dlatego nie zostało to zweryfikowane u mieszkańców. Dlatego też Gmina przyjęła że zlikwidowano 42 piece na paliwo stałe. Informację z gazowni pozyskano do sprawozdania za 2022 dlatego, że budowa głównej nitki została zakończona w październiku 2022 roku. Natomiast w odpowiedzi na pytanie o to, jaka była faktyczna liczba wymienionych źródeł ciepła w ramach programu Czyste Powietrze, Burmistrz wskazał liczbę 29 źródeł ciepła w latach 2018-2022, w tym 19 w 2022 r.

(akta kontroli str. 2067, 2072, 2079-2083, 2087-2090)

Według danych przedstawionych przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego⁷³ Gmina osiągnęła następujące efekty ekologiczne (redukcja emisji) związane z działaniami dotyczącymi wymiany źródeł ciepła na paliwa stałe:

- w latach 2017-2019 – 14,74 tony w przypadku PM10, 14,03 tony w odniesieniu do PM2,5 oraz 5,04 kg dla B(a)P, co stanowiło odpowiednio 49%, 47% i 34% wartości przewidzianych w POP z 2017 r. dla tego okresu;
- w latach 2020-2022 – 6,99 tony w przypadku PM10, 6,78 w odniesieniu do PM2,5 oraz 2,00 kg dla B(a)P, co stanowiło odpowiednio 19%, 19% i 11% wartości przewidzianych w POP z 2017 r. dla lat 2020-2023, przy czym w 2020 r. przyjęto nowy POP dla województwa małopolskiego.

(akta kontroli str. 932, 1894-1896)

Efekt ekologiczny wprowadzenia ograniczeń w użytkowaniu instalacji na paliwo stałe Gmina szacowała na podstawie liczby wymienionych źródeł ciepła oraz wartości uśrednionych zużycia paliwa, jego wartości opałowej i wskaźników emisji zanieczyszczeń – zgodnie z metodologią ustaloną przez Urząd Marszałkowski w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego⁷⁴ na lata 2014-2020⁷⁵. Efekt ekologiczny był wyliczony dla pyłów PM10 i PM2,5 oraz CO₂. Nie wyliczono go dla B(a)P. Oszacowana redukcja emisji zanieczyszczeń wyniosła 14,94 Mg/rok pyłu PM10 i 6,04 Mg/rok pyłu PM2,5⁷⁶

(akta kontroli str. 831-832, 842-847, 920, 1685-1692 pliki 30-35)

Efekt ekologiczny w zakresie B(a)P nie był przez Gminę obliczany, jak wskazał Burmistrz, z powodu braku możliwości technicznych wykonania pomiarów tej substancji.

⁷² Informacje pozyskane w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

⁷³ Informacje pozyskane w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

⁷⁴ Dalej: RPO WM.

⁷⁵ Wyliczenia dokonywano na podstawie załącznika (arkusz kalkulacyjny z automatycznymi formułami) do wniosków o dofinansowanie ograniczania niskiej emisji, złożonych w ramach RPO WM na lata 2014-2020.

⁷⁶ Zakładana w POP z 2017 r. redukcja wynosiła 30 Mg/rok PM10 i 30 Mg/rok PM2,5 w latach 2017-2019 oraz 37 Mg/rok PM10 i 36 Mg/rok PM2,5 w latach 2020-2023. W 2020 r. uchwalono nowy POP, w którym nie określono już przedmiotowych efektów ekologicznych.

(akta kontroli str. 1060)

Urząd Marszałkowski szacował odrębnie osiągnięty przez Gminę efekt ekologiczny, na podstawie sprawozdań z realizacji POP. Oszacowana redukcja emisji zanieczyszczeń wyniosła 21,73 Mg/rok pyłu PM₁₀, 20,81 Mg/rok pyłu PM_{2,5} i 0,007 Mg/rok B(a)P.

(akta kontroli str. 932-947, 1190-1195)

Gmina Szczawnica nie opracowała i nie wprowadziła PONE, a w sprawozdaniach z realizacji POP wskazywała ogół podjętych przez nią działań mających na celu ograniczanie niskiej emisji⁷⁷.

(akta kontroli str. 579-580, 587-631, 1053-1055)

Burmistrz wyjaśnił, że Gmina nie opracowała PONE, gdyż odpowiednie zapisy dot. ograniczania emisji do atmosfery substancji szkodliwych zawarto w Planie Gospodarki Niskoemisyjnej⁷⁸.

(akta kontroli str. 834)

PGN zawierał zapisy wskazujące na działania związane z ograniczaniem emisji z sektora komunalnego, mieszkaniowego oraz gospodarczego. Ponadto, gmina przyjęła regulamin udzielania dotacji na wymianę nieekologicznych źródeł ciepła w gospodarstwach domowych.

(akta kontroli str. 759-780, 868-919)

Podstawowy cel PGN z 2016 r. zakładał osiągnięcie do 2023 r. na obszarze całej gminy standardów jakości powietrza zgodnych z wymogami prawa krajowego i unijnego dotyczącego ochrony środowiska. PGN wyznaczał kierunki dla Gminy na lata 2015-2023, w tym m.in.:

- *cel strategiczny 1 – eliminacja niskiej emisji z sektora komunalnego, mieszkaniowego oraz gospodarczego wraz ze zwiększeniem udziału odnawialnych źródeł energii w strukturze zaopatrzenia budynków w ciepło i ciepłą wodę użytkową; (jako wskaźniki do pomiaru realizacji tego celu przyjęto m.in. liczbę budynków wykorzystujących OZE (w tym pompy ciepła) jako źródło ogrzewania c.w.u. oraz co oraz liczbę budynków wykorzystujących kotły co najmniej piątej klasy emisyjnej, lecz nie ustalono docelowych (wymaganych) wartości tych wskaźników);*
- *cel strategiczny 3 – systematyczna poprawa efektywności energetycznej w sektorze komunalnym i pozakomunalnym.*

(akta kontroli str. 868-919)

B. Pozostałe działania naprawcze przewidziane w POP

W okresie objętym kontrolą na terenie Gminy nie funkcjonowała miejska sieć ciepłownicza. W 2018 r. nie prowadzono rozbudowy sieci gazowych zapewniających podłączenie nowych użytkowników, pomimo zapisania takiego zadania w POP z 2017 r.

(akta kontroli str. 587-605, 820-826, 951)

W 2019 r. na terenie gminy rozpoczęto budowę rurociągu gazowego, ukończoną w październiku 2022 r.⁷⁹ Do 12 czerwca 2023 r. wykonano 135 przyłączy gazowych. Burmistrz wskazał, że Gmina w 2008 r. zapoczątkowała projekt gazyfikacja Szczawnicy i gmin ościennych, podpisując w tej sprawie list intencyjny, a także

⁷⁷ Wymóg posiadania PONE wynikał z postanowień POP z 2017 r., jednakże odpowiednie zapisy wskazujące na działania związane z ograniczaniem niskiej emisji mogły być zawarte także w Programie Gospodarki Niskoemisyjnej.

⁷⁸ Uchwała nr XVIII/125/2016 Rady Miejskiej z 15 lutego 2016 r.

⁷⁹ Inwestycję wykonywała Polska Spółka Gazownictwa sp. z o.o.

podejmowała kontakty z władzami państwowymi i władzami Polskiej Spółki Gazownictwa celem podjęcia budowy rurociągu gazowego.

(akta kontroli str. 951)

W celu wykorzystania odnawialnych źródeł energii (OZE) powodującego obniżenie kosztów eksploatacyjnych ogrzewania niskoemisyjnego w 2018 r.: dofinansowano 7 inwestycji w OZE (pompy ciepła). Koszt tych działań wyniósł 88,8 tys. zł. W 2019 r. nie dofinansowywano żadnych inwestycji w OZE, pomimo zapisania w POP z 2017 r. zadania pn. *Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (OZE) w celu obniżenia kosztów eksploatacyjnych ogrzewania niskoemisyjnego*. Kwestię tę omówiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 587-605, 820-826)

Burmistrz wyjaśnił, że Gmina bez wsparcia zewnętrznego nie była w stanie samodzielnie finansować instalowania OZE w budynkach gminnych. W 2017 r. podjęła wraz z gminami Krościenko i Ochotnica starania o dofinansowanie 598 szt. instalacji fotowoltaicznych, jednakże złożony wniosek, pomimo pozytywnej oceny, znalazł się na liście rezerwowej i do 16 czerwca 2023 r. nie uzyskał dofinansowania.

(akta kontroli str. 1060-1061)

W latach 2018-2019 nie prowadzono termomodernizacji budynków oraz nie wspierano budownictwa energooszczędnego w budownictwie mieszkaniowym, pomimo zapisania w POP z 2017 r. zadania pn. *Termomodernizacja budynków oraz wspieranie budownictwa energooszczędnego w budownictwie mieszkaniowym*. Kwestię tę omówiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 587-605, 820-826)

Odnosnie do wyeliminowania spalania odpadów oraz ograniczenie spalania pozostałości roślinnych na powierzchni ziemi, w 2018 r. przeprowadzono 9 kontroli, nie wykrywając przypadków nieprzestrzegania przepisów. W 2019 r. przeprowadzono 114 kontroli, wykrywając 3 przypadki nieprzestrzegania przepisów, w wyniku czego nałożono mandaty/grzywny w wys. 0,3 tys. zł. Nie skierowano żadnej sprawy do sądu.

(akta kontroli str. 587-605, 820-826)

W latach 2020-2022 nie zainstalowano OZE w żadnym budynku gminnym, pomimo zapisania w POP z 2020 r., że gmina zobowiązana jest zapewnić, że od 1 stycznia 2023 r. co najmniej 50% energii elektrycznej zużywanej w ciągu roku przez budynki będące jej własnością będzie pochodziło ze źródeł odnawialnych. Kwestię tę omówiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 606-631, 820-826, 1061)

W Urzędzie od 2020 r. uruchomiono i prowadzono jeden punkt obsługi programu *Czyste Powietrze*. Od 2021 r. zatrudniono też ekodoradcę⁸⁰.

(akta kontroli str. 606-642, 820-826)

Odnosnie do prowadzenia w gminie akcji informacyjnych o wymaganiach uchwały antysmogowej, w 2021 r. przeprowadzono trzy akcje informacyjne dot. uchwały antysmogowej i form dofinansowania wymiany kotłów wśród mieszkańców, jedną akcją informacyjną w tym zakresie wśród podmiotów gospodarczych, oraz jedną akcją informacyjną w zakresie ochrony powietrza. Działaniami informacyjnymi i edukacyjnymi objęto 4 660 osób. W 2022 r. przeprowadzono jedną akcję informacyjną dot. uchwały antysmogowej i form dofinansowania wymiany kotłów wśród mieszkańców i jedną akcją w tym zakresie wśród podmiotów gospodarczych.

⁸⁰ Zgłoszenia ekodoradcy w Urzędzie Marszałkowskim dokonano 30 września 2021 r., jednakże w zakresie czynności pracownika znalazło to odzwierciedlenie 3 stycznia 2022 r., poprzednio pełnienie funkcji ekodoradcy odbywało się na podstawie ustnego polecenia pracodawcy.

Działaniami informacyjnymi i edukacyjnymi objęto 4 500 osób. Gmina od 2021 r. nie docierała z przedmiotową informacją do każdego punktu adresowego w którym eksploatowana jest instalacja na paliwo stałe, co najmniej raz na pół roku, co omówiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 606-631, 785-814, 820-826)

Na stronie internetowej Gminy od 2020 r. zamieszczono⁸¹ informacje o aktualnej i prognozowanej na dzień następnego jakości powietrza. Znajdowały się na niej także odnośniki do stron: programu *Czyste Powietrze*, aplikacji *Ekointerwencja* oraz strony Urzędu Marszałkowskiego prezentującej jakość powietrza.

(akta kontroli str. 643-645, 820-826)

Ponadto gmina prowadziła działania promocyjne i edukacyjne wśród ludności na rzecz ekologicznych źródeł ciepła (ulotki, broszury, informacje dołączane do decyzji podatkowych, informacje na stronie internetowej, artykuły w prasie lokalnej, lekcje w szkołach).

(akta kontroli str. 785-814, 822)

Odnosnie do przeprowadzenia inwentaryzacji źródeł ciepła i instalacji OZE, do końca 2020 r. w Bazie inwentaryzacji ogrzewania budynków w Małopolsce zinwentaryzowano źródła ciepła w 460 budynkach. W 2021 r. nie prowadzono inwentaryzacji źródeł ogrzewania budynków i instalacji OZE ze środków własnych gminy, NFOŚiGW lub WFOŚiGW albo unijnych. Na podstawie pisma Marszałka z 15 czerwca 2021 r., od 1 lipca 2021 r. prowadzenie inwentaryzacji na potrzeby bazy małopolskiej nie było konieczne, gdyż została ona zastąpiona przez CEEB. W bazie CEEB na 31 grudnia 2021 r. zinwentaryzowano źródła ciepła w 205 budynkach, tj. 10% wszystkich adresów. W 2022 r.: nie prowadzono inwentaryzacji źródeł ogrzewania budynków i instalacji OZE ze środków własnych gminy, NFOŚiGW/WFOŚiGW lub unijnych. W bazie CEEB na 30 czerwca 2022 r. zinwentaryzowano źródła ciepła w 2012 budynkach, tj. 94%. Na 25 maja 2023 r. w bazie CEEB zinwentaryzowane zostały źródła ciepła w 86%⁸² spośród 2409 budynków (punktów adresowych) w gminie.

(akta kontroli str. 606-631, 646-727, 820-826)

Gmina przygotowała wewnętrzną procedurę przeprowadzania kontroli palenisk pod kątem przestrzegania uchwały antysmogowej i zakazu spalania odpadów. Została ona wprowadzona zarządzeniem Burmistrza nr 120.48.2021 z 30 września 2021 r.

(akta kontroli str. 728-738, 820-826)

W 2022 r. zapewniono przygotowanie analizy problemu ubóstwa energetycznego w gminie, zgodnie z wytycznymi Urzędu Marszałkowskiego. W jej ramach przeprowadzono 10 wizyt u osób ubogich energetycznie oraz oszacowano liczbę gospodarstw ubogich energetycznie na 177. Analiza została wykonana przez podmiot zewnętrzny i przedłożona Gminie 29 grudnia 2022 r.⁸³

(akta kontroli str. 739-756, 820-826)

Odnosnie do rekomendowanego w POP z 2020 r. wsparcia mieszkańców gminy dotkniętych ubóstwem energetycznym, gmina przyjęła w 2020 r.⁸⁴ program osłony dla najuboższych osób, które dokonały zmiany systemu ogrzewania, z którego jednak nie skorzystała żadna osoba. Maksymalna wysokość pomocy wynosiła 0,3 tys. zł.

⁸¹ www.szczawnica.pl, dostęp: 16 maja 2023 r.

⁸² W odniesieniu do liczby punktów adresowych wynikających z CEEB na 25 maja 2023 r.

⁸³ 6 czerwca 2022 r. Urząd Marszałkowski poinformował że do 30 czerwca 2022 r. należy przygotować jedynie I etap analizy – w oparciu o dane dostępne w urzędzie oraz możliwe do pozyskania z instytucji zewnętrznych. Dane te przekazano 29 lipca 2022 r.

⁸⁴ Uchwała nr XXVI/191/2020 z 30 listopada 2020 r.

(akta kontroli str. 781-784, 1061-1062)

Odnosnie do rekomendowanego w POP z 2020 r. przeznaczania od 2021 r. w ramach budżetu gminy co najmniej 1% dochodów własnych na ochronę powietrza, w 2021 r.: na ochronę powietrza przeznaczono 0,26% dochodów własnych gminy (49,9 tys. zł środków własnych gminy) a w 2022 r.: na ochronę powietrza przeznaczono 0,2% dochodów własnych gminy (46,8 tys. zł). W latach poprzedzających, ze środków Gminy na działania naprawcze dot. ochrony powietrza⁸⁵ wydatkowano: 34,9 tys. zł w 2018 r., 32,9 tys. zł w 2019 r. i 1 tys. zł w 2020 r.

(akta kontroli str. 587-631, 820-826, 2053)

Burmistrz wskazał, że Gmina nie przeznaczala na ochronę powietrza 1% dochodów z uwagi na brak środków na dodatkowe zadania, których ilość i zakres jest zwiększany, oraz fakt, iż poziom finansowania wydatków na ochronę powietrza w stosunku do dochodów gminy był jedynie rekomendowany przez POP.

(akta kontroli str. 1062)

Koszty działań naprawczych poniesione w latach 2020-2022 ze środków publicznych wyniosły:

- działania edukacyjne i informacyjne: 2,3 tys. zł w 2020 r., 9,3 tys. zł w 2021 r., 6 tys. zł w 2022 r. (w tym ze środków Gminy 1 tys. zł w 2020 r. i 7 tys. zł w 2021 r.),
- zatrudnienie ekodoradcy: 21,2 tys. zł w 2021 r., 38,5 tys. zł w 2022 r. (w tym ze środków Gminy 12,2 tys. zł w 2021 r. i 19,2 tys. zł w 2022 r.),
- poprawa efektywności energetycznej instalacja OZE w budynkach użyteczności publicznej: 30,8 tys. zł w 2021 r., 27,6 tys. zł w 2022 r. (w całości ze środków Gminy).

(akta kontroli str. 606-631, 820-826)

C. Ograniczenia i zakazy dotyczące eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw

Na terenie Gminy obowiązywała tzw. uchwała antysmogowa, o której mowa w art. 96 ust. 1 ustawy Poś, wprowadzona przez Sejmik Województwa Małopolskiego, która jest aktem prawa miejscowego (art. 96 ust. 9 wskazanej ustawy), tj.: *uchwała antysmogowa z 2017 r.*⁸⁶.

Uchwałą antysmogową z 2017 r. (uwzględniając zmianę z 2022 r.) przewidziano w szczególności następujące ograniczenia i zakazy:

- a) od 1 lipca 2017 r. zakazano stosowania:
 - paliw, w których udział masowy węgla kamiennego lub węgla brunatnego o uziarnieniu 0-3 mm wynosi powyżej 15%,
 - paliw zawierających biomasę o wilgotności w stanie roboczym powyżej 20%,
- b) od 1 lipca 2017 r. nowo uruchamiane kotły musiały spełniać minimalne wymagania wynikające z regulacji UE dotyczących ekoprojektu dla kotłów na paliwo stałe i zapewniać automatyczne podawanie paliwa, a instalacje, których eksploatacja rozpoczęła się przed 1 lipca 2017 r. musiały spełniać minimalne wymagania dla klasy 5 kotłów na paliwa stałe według normy PN-EN 303-5:2012 (kotły tej klasy mogą być użytkowane bezterminowo),

⁸⁵ Tj. działania związane z wymianą kotłów, termomodernizacją, OZE, zatrudnieniem ekodoradcy, prowadzeniem punktu obsługi programu *Czyste Powietrze* i edukacją, natomiast bez kosztów utrzymania dróg wykazanych w sprawozdaniach z realizacji POP za 2018 r. i 2019 r.

⁸⁶ Uchwała Nr XXXII/452/17 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 23 stycznia 2017 r. w sprawie wprowadzenia na obszarze województwa małopolskiego ograniczeń i zakazów w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw (Dz. Urz. WM poz. 787) zmieniona uchwałą Nr LIX/842/22 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 września 2022 r. (Dz. Urz. WM poz. 6497).

- c) od 1 maja 2024 r. zakazano użytkowania kotłów pozaklasowych, czyli instalacji grzewczych niespełniających minimum wymogów dla klasy 3 (klasa 1 i 2);
- d) od 1 stycznia 2027 r. zakazano użytkowania kotłów na paliwa stałe spełniających minimalne wymagania dla klas 3 i 4.

(akta kontroli str. 820-826)

Na 25 maja 2023 r. w budynkach komunalnych Gminy Szczawnica:

- w 5 obiektach użytkowych zainstalowano ogrzewanie elektryczne, w jednym (Urząd Miasta i Gminy) – ogrzewanie olejowe, w dwóch – kocioł klasy III, w jednym – kocioł poniżej klasy III,
- w 3 placówkach oświatowych zainstalowano kotły olejowe, a w jednej – kocioł na ekogroszek klasy IV i kocioł gazowy,
- w 27 lokalach mieszkalnych w budynkach komunalnych zainstalowane były piece kaflowe, trzony kuchenne, piecokuchnie lub kotły na paliwo stałe, w dwóch lokalach zainstalowano ogrzewanie elektryczne, a w dwóch – kotły olejowe. W 12 lokalach zainstalowane było dodatkowe ogrzewanie elektryczne (oprócz pieca kaflowego, trzonu kuchennego, kotła olejowego lub kotła na paliwo stałe).

(akta kontroli str. 815-818, 820-826)

Gmina w latach 2018-2022 przeprowadziła 372 kontrole systemów grzewczych oraz dofinansowała (ze środków unijnych) w latach 2018-2021 wymianę 332 źródeł ciepła⁸⁷.

(akta kontroli str. 587-631, 820-826, 1053-1055, 2087-2090)

Gmina Szczawnica nie konsultowała z władzami samorządu województwa możliwości wprowadzenia rozwiązania w postaci zakazu stosowania na jej terenie paliw stałych lub wprowadzenia lokalnej uchwały antysmogowej, określającej bardziej rygorystyczne wymagania sprzyjające znaczącej poprawie jakości powietrza. Burmistrz wyjaśnił, że było to wynikiem realizowania w gminie programu wymiany nieekologicznych źródeł ciepła. Był on realizowany w ramach dwóch projektów dofinansowanych ze środków unijnych, których trwałość upływa w 2026 r. i 2027 r. Przedmiotem dofinansowania była wymiana źródeł ogrzewania na kotły spalające paliwa stałe spełniające wymagania *Ekoprojektu* oraz na gaz, biomasę (w tym pellet i drzewo) oraz pompy ciepła.

(akta kontroli str. 953-954, 956-959, 1063-1180)

D. Kontrole indywidualnych systemów grzewczych na paliwa stałe

W okresie objętym kontrolą w Gminie Szczawnica przeprowadzono 372 kontrole indywidualnych systemów grzewczych, w tym:

- w 2018 r. – 51 kontroli,
- w 2019 r. – 108 kontroli,
- w 2020 r. – 15 kontroli interwencyjnych i 115 kontroli planowych,
- w 2021 r. – 11 kontroli interwencyjnych i 15 kontroli planowych,
- w 2022 r. – 7 kontroli interwencyjnych i 50 kontroli planowych.

(akta kontroli str. 587-631, 820-826, 1053-1055)

W 2018 r. i 2019 r. przeprowadzono odpowiednio 51 i 108 kontroli indywidualnych systemów grzewczych, a POP z 2017 r. wymagał corocznie objęcia takimi kontrolami 3% zabudowy mieszkaniowej. Według danych Gminy na 22 czerwca 2023 r. w Szczawnicy było 2 214 punktów adresowych, co oznaczało, że ww. kontrolami objęto 2,3% i 4,9% punktów adresowych.

⁸⁷ Oprócz tego w 2022 r. w Gminie wymieniono 61 źródeł ciepła bez dofinansowania Gminy (w tym 19 z programu *Czyste Powietrze*), a w latach 2018-2021 wymieniono 342 źródła ciepła, w tym 332 z dofinansowaniem Gminy oraz 10 z programu *Czyste Powietrze*.

W 2021 r. w Gminie Szczawnica przeprowadzono 15 planowych kontroli w zakresie przestrzegania przepisów ochrony powietrza, a w 2022 r. 50 takich kontroli, podczas gdy POP z 2020 r. przewidywał objęcie w tych latach kontrolami planowanymi corocznie 60 budynków. Kwestię tę omówiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 609-631, 2046-2052 plik 76)

Burmistrz wyjaśnił, że liczba kontroli palenisk nie została osiągnięta względem zapisów POP wskutek panującej pandemii Covid-19 i wprowadzonych ograniczeń. Podczas pandemii Straż Miejska była skierowana do innych zadań (kontroli osób przebywających na kwarantannie, pomoc w dostarczaniu posiłków, transport do punktów szczepień).

(akta kontroli str. 954)

W wyniku kontroli (planowych i interwencyjnych) stwierdzono:

- w 2018 r. pięć przypadków nieprzestrzegania ograniczeń, nie nałożono mandatów i nie skierowano spraw do sądu;
- w 2019 r. cztery przypadki nieprzestrzegania ograniczeń, nie nałożono mandatów i nie skierowano spraw do sądu;
- w 2020 r.: w zakresie uchwały antysmogowej – trzy naruszenia, nałożono dwa mandaty (0,3 tys. zł) i udzielono jednego pouczenia, w zakresie spalania odpadów – pięć naruszeń, nałożono dwa mandaty (0,2 tys. zł) i udzielono trzech pouczeń;
- w 2021 r.: w zakresie uchwały antysmogowej – pięć naruszeń, nie nałożono mandatów, udzielono pięciu pouczeń, w zakresie spalania odpadów – 11 naruszeń, nałożono trzy mandaty (0,3 tys. zł) i udzielono ośmiu pouczeń;
- w 2022 r.: w zakresie uchwały antysmogowej – dwa naruszenia, nałożono jeden mandat (0,2 tys. zł) i udzielono jednego pouczenia, w zakresie spalania odpadów – nie stwierdzono naruszeń.

(akta kontroli str. 587-631, 820-826, 954, 1053-1055)

W latach 2018-2022 w toku ww. kontroli nie pobrano żadnej próbki popiołu z palenisk, co omówiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 587-826, 1053-1055)

E. Ogłaszanie alertów (stopni zagrożenia) w ramach PDK

Integralną częścią każdego POP był PDK. PDK z 2017 r. został określony w POP z 2017 r. Zgodnie z postanowieniami PDK z 2017 r., poszczególne stopnie zagrożenia (I stopień – kod żółty, II stopień – kod pomarańczowy, III stopień – kod czerwony) wprowadzane i ogłaszane były przez Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego (WCZK). WCZK wprowadzało I stopień zagrożenia poprzez umieszczenie komunikatu na swojej stronie internetowej. Automatycznie komunikat o wprowadzeniu I stopnia zagrożenia zamieszczany był również na stronie internetowej administrowanej przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego⁸⁸.

W przypadku: II i III stopnia zagrożenia, WCZK zobligowane zostało do przekazania komunikatu do powiatowych centrów zarządzania kryzysowego (PCZK), a Centra te do gmin na swoim obszarze. Następnie PCZK miały przekazać do dyrektorów placówek oświatowo-wychowawczych i opiekuńczo-wychowawczych oraz dyrektorów placówek ochrony zdrowia informację o konieczności ograniczenia długotrwałego przebywania podopiecznych na otwartej przestrzeni dla uniknięcia narażenia na wysokie stężenia zanieczyszczeń. Dodatkowo obowiązkiem PCZK oraz gmin było zamieszczenie na swoich stronach internetowych lub ogłoszenie w inny, zwyczajowo

⁸⁸ <http://powietrze.malopolska.pl/komunikaty> (dostęp: 13 lipca 2023 r.).

przyjęty na terenie gminy sposób, komunikatu o wprowadzeniu odpowiednio: II lub III stopnia zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza.

Gminy odpowiadały ponadto za przygotowanie i aktualizację listy kontaktów do podmiotów i instytucji, które powinny być powiadamiane przez PCZK o wprowadzeniu odpowiednio: II lub III stopnia zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza. Poziomy zagrożenia ustalało się w oparciu o wartości stężeń: pyłu PM₁₀, O₃, SO₂ i NO₂.

Kolejny Plan Działań Krótkoterminowych (PDK z 2020 r.) został określony w POP z 2020 r. Zgodnie z postanowieniami PDK z 2020 r., w przypadku I stopnia zagrożenia (kod żółty), UMWM, urzędy miast i gmin oraz starostwa powiatowe miały publikować komunikat na swoich stronach internetowych. Natomiast powiadomienie o wprowadzeniu II stopnia zagrożenia (kod pomarańczowy) oraz III stopnia zagrożenia (kod czerwony) było obowiązkiem WCZK, które następnie miało przekazywać komunikat do właściwych PCZK, a te dalej do urzędów gmin na swoim obszarze. Ponadto PCZK zobowiązane zostały do przekazania komunikatu na adresy e-mail placówek oświatowo-wychowawczych i opiekuńczo-wychowawczych oraz placówek ochrony zdrowia i opieki społecznej oraz publikacji komunikatu na swojej stronie internetowej. Obowiązek publikacji komunikatu na stronie internetowej ciążył również na gminach. Gminy zostały również zobowiązane do nadzorowania kompletności i aktualności listy adresów e-mail placówek oświatowo-wychowawczych i opiekuńczo-wychowawczych oraz placówek ochrony zdrowia i opieki społecznej, do których powinny być przekazywane komunikaty o wprowadzeniu stopnia zagrożenia, a aktualne listy adresów e-mail powinny być przekazywane do powiatowych centrów zarządzania kryzysowego. Poziomy zagrożenia ustalane były w oparciu o wartości stężeń: pyłu PM₁₀, O₃, SO₂ i NO₂. Stopnie zagrożenia wprowadzane były odrębnie dla obszaru każdego powiatu.

Określone w PDK stopnie zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza zasadniczo oznaczały:

- I stopień – oznaczający ryzyko przekroczenia poziomu dopuszczalnego lub docelowego zanieczyszczeń w powietrzu,
- II stopień – oznaczający ryzyko przekroczenia poziomu informowania,
- III stopień – oznaczający ryzyko przekroczenia poziomu alarmowego.

Oprócz wskazanych wyżej obowiązków Gminy w PDK z 2017 r. dla ww. stopni zagrożenia przewidziano kontrole palenisk domowych i w zakresie spalania pozostałości roślinnych, promocję stosowania lepszej jakości paliw, ograniczenie stosowania kominków, przy czym dla II i III stopnia kontrole powinny być intensywne. Natomiast w PDK z 2020 r. dla ww. stopni zagrożenia przewidziano prowadzenie kontroli pod kątem spalania odpadów i przestrzegania uchwały antysmogowej, przy czym dla II i III stopnia kontroli tych powinno być co najmniej pięć dziennie.

(akta kontroli str. 2046-2052 pliki 75-76)

Według informacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego⁸⁹, Założenia PDK były omawiane przez Urząd Marszałkowski z WCZK i przedstawicielami GIOŚ. W ich wyniku przedstawiciele GIOŚ przekazywali Departamentowi Środowiska Urzędu Marszałkowskiego drogą mailową informacje o stacjach reprezentatywnych dla danego powiatu, których wyniki wykorzystywane były przy ogłaszaniu automatycznego I stopnia zagrożenia. I stopień zagrożenia, nie był ogłaszany w oparciu o powiadomienia GIOŚ, ale był wprowadzany automatycznie: dla pyłu PM₁₀ w godz. między 6:00 a 18:00, gdy średnie stężenie pyłu PM₁₀ z ostatnich 12 godzin przekroczy 80 µg/m³, a dla ozonu w godz. między 6:00 a 18:00, gdy średnie stężenie ozonu z ostatnich 8 godz. przekroczy 120 µg/m³. Po wprowadzeniu, stopień obowiązywał do końca doby. Stopień zagrożenia

⁸⁹ Informacje pozyskane w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

wyznaczany był odrębnie dla każdego powiatu lub miasta na prawach powiatu na podstawie średniego stężenia ze stacji monitoringowych GIOŚ zlokalizowanych w powiecie, a w przypadku braku takich stacji, wykorzystywane były dane ze stacji uznawanych przez GIOŚ za reprezentatywne dla obszaru powiatu. Jednocześnie GIOŚ wysyłał do Departamentu Środowiska Urzędu Marszałkowskiego i WCZK informację o I stopniu zagrożenia ze względu na ryzyko przekroczenia (przekroczenie) poziomu dopuszczalnego (średniorocznego) i obowiązywał on wtedy do końca roku kalendarzowego. Komunikaty dotyczące I stopnia pochodziły z statystyk prowadzonych na stronie www.powietrze.malopolska.pl, z której były wysyłane automatycznie⁹⁰.

Odnosnie do II i III stopnia zagrożenia, przedstawiciele GIOŚ oprócz informowania WCZK, w wyniku dokonanych ustaleń, przekazywali komunikat o ogłoszonym II i III stopniu zagrożenia również przez stronę internetową www.powietrze.malopolska.pl. Komunikaty te były rozsyłane manualnie. Istniała możliwość wygenerowania statystyk ogłaszania II i III stopnia zagrożenia na dany powiat.

(akta kontroli str. 1190-1195, 1522-1532)

Gmina w latach 2018-2023 otrzymywała informacje o stopniu zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza z PCZK lub WCZK drogą mailową. Dodatkowo od 15 grudnia 2021 r. gmina otrzymuje powiadomienia o zanieczyszczeniu powietrza od Urzędu Marszałkowskiego⁹¹. Do 2020 r. otrzymywane komunikaty były wywieszane na tablicach ogłoszeń na jej terenie. Od stycznia 2020 r. informacje te były zamieszczane także na stronie internetowej gminy. Otrzymane powiadomienia były przekierowywane do placówek oświatowych, jednostek organizacyjnych, OSP i przychodni rejonowej. Do maja 2023 r. nie były natomiast przekazywane do zakładów lecznictwa uzdrowiskowego⁹². Powiadomienia o alertach gmina otrzymywała jedynie w zakresie pyłu PM10. Otrzymane alerty nie precyzowały poziomu przekroczenia PM10. Wraz z alertami ogłaszano ograniczenia w eksploatacji źródeł ciepła, formułowano zalecenia zdrowotne dla ludności⁹³ oraz dodatkowe zalecenia dla osób o większej wrażliwości na zanieczyszczenia powietrza⁹⁴. Wg informacji udzielonej przez Burmistrza, otrzymano 98 komunikatów, wyłącznie w zakresie pyłu PM10, w tym: w 2018 r. – dwa (II stopnia), w 2019 r. – jeden (II stopnia), w 2020 r. – trzy (I stopnia), w 2021 r. – 21 (12 I stopnia, siedem II stopnia i dwa III stopnia), w 2022 r. – 50 (31 I stopnia, 16 II stopnia i trzy III stopnia), w 2023 r.⁹⁵ – 21 (14 I stopnia, sześć II stopnia, jeden III stopnia).

(akta kontroli str. 833, 835-841, 948, 1685-1692 plik 13)

Wg informacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, liczba komunikatów w ramach PDK dot. zagrożenia pyłem PM10 dla Gminy Szczawnica (tylko I stopnia) wyniosła 61, w tym 13 w 2020 r., 26 w 2021 r. i 22 w 2022 r. Ponadto, dla obszaru całego powiatu nowotarskiego wydano 43 ostrzeżenia II stopnia dot. pyłu PM10 (w tym pięć w 2020 r., 22 w 2021 r. i 16 w 2022 r.) oraz siedem ostrzeżeń III stopnia dot. pyłu PM10 (w tym cztery w 2021 r. i trzy w 2022 r.).

⁹⁰ W statystkach prowadzonych przez Urząd Marszałkowski pod uwagę uwzględniany był tylko jeden stopień ogłoszony w ciągu dnia (jeśli w danym dniu został ogłoszony automatyczny pierwszy stopień, a następnie został zastąpiony drugim bądź trzecim stopniem, to pierwszy stopień nie był uwzględniony w statystykach - wyższy stopień zastępował niższy). W związku z tym statystyki uwzględniają ilość dni, w których pierwszy stopień faktycznie obowiązywał, a nie ilość alertów.

⁹¹ Z adresu no-reply@powietrze.malopolska.pl.

⁹² W trakcie kontroli adresy mailowe wszystkich zakładów lecznictwa uzdrowiskowego zostały dodane do książki adresowej klienta poczty elektronicznej w Urzędzie.

⁹³Np. ograniczanie aktywności na zewnątrz, ograniczenie wietrzenia pomieszczeń, unikanie działań zwiększających zanieczyszczenie.

⁹⁴ Dzieci i młodzież, osoby starsze, z zaburzeniami układu oddechowego lub krwionośnego, zawodowo narażone na zapylenie, palące i bierni palacze.

⁹⁵ Do 2 czerwca 2023 r.

(akta kontroli str. 931, 1190-1195, 1522-1532)

Wg informacji⁹⁶ uzyskanej od GIOŚ, liczba alertów dla Gminy Szczawnica w latach 2018-2022 wyniosła 95, w tym 94 dot. pyłu PM10 i jeden dot. ozonu. Spośród ostrzeżeń w zakresie pyłu PM10, 53 dotyczyło ryzyka przekroczenia poziomu informowania, 14 dotyczyło ryzyka przekroczenia poziomu alarmowego, 22 dotyczyło przekroczenia poziomu informowania a pięć dotyczyło przekroczenia poziomu alarmowego.

(akta kontroli str. 1018, 1850)

Wg informacji⁹⁷ uzyskanej od Starosty Nowotarskiego, liczba alertów dla Gminy Szczawnica w latach 2018-2022 wyniosła 90, w tym 89 dot. pyłu PM10 i jeden dot. ozonu.

(akta kontroli str. 2054-2058)

Wg informacji⁹⁸ uzyskanej od Wojewody Małopolskiego, liczba alertów dla Gminy Szczawnica w latach 2018-2022 wyniosła 57, w tym 55 dot. pyłu PM10 i dwa dot. ozonu.

(akta kontroli str. 2054-2058)

Liczba przeprowadzonych kontroli wyniosła 51 w 2018 r., 108 w 2019 r., 130 w 2020 r., 26 w 2021 r. oraz 57 w 2022 r. W dniach, w których były ogłaszane alerty dot. stanu powietrza, nie przeprowadzano kontroli pod kątem spalania odpadów i przestrzegania wymagań uchwały antyśmogowej, w liczbie przewidzianej przez PDK z 2020 r., co omówiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 587-631, 1053-1055, 1059-1060)

Kwestię niezorganizowania w Gminie systemu ostrzegania kuracjuszy i personelu medycznego o sytuacjach atmosferycznych mogących stanowić zagrożenie dla zdrowia omówiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

F. Kontrole WIOŚ w zakresie realizacji POP

Gmina Szczawnica była kontrolowana w 2019 r. przez WIOŚ w zakresie realizacji działań określonych w POP i PDK. W jej toku stwierdzono, że gmina posiada niekompletną bazę inwentaryzacji źródeł ciepła na swoim terenie, oraz że sprawozdania z realizacji POP za 2017 r. i 2018 r. zawierają nieprawdziwe informacje⁹⁹. W wyniku kontroli nie wydano zaleceń oraz nie nałożono kar.

(akta kontroli str. 834, 848-867)

2. Jakość powietrza w Szczawnicy charakteryzowała się następującymi parametrami w poszczególnych latach okresu 2019-2022¹⁰⁰:

- stężenia średnioroczne pyłu PM10 w latach 2019-2021 mieściły się odpowiednio w przedziale 15-24, 7-24, 7-24 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (18-60% poziomu dopuszczalnego ustalonego na 40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$), a w 2022 r. stężenie średnioroczne wyniosło 26 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (65% poziomu dopuszczalnego), w tym stężenie w sezonie chłodnym tego roku (I oraz IV kwartał) ukształtowało się na poziomie 36 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ i było o 38% wyższe niż stężenie średnioroczne¹⁰¹;

⁹⁶ Informacje pozyskane w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

⁹⁷ Informacje pozyskane w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

⁹⁸ Informacje pozyskane w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

⁹⁹ Dane te zostały przez Gminę skorygowane.

¹⁰⁰ Dane za lata 2019-2021 podano na podstawie wyników modelowania matematycznego, a za 2022 r. ze stacji mobilnej PMS, zlokalizowanej w Szczawnicy. Dane o jakości powietrza za 2018 r. nie były dostępne.

¹⁰¹ W ramach poprzednio prowadzonych pomiarów jakości powietrza w Szczawnicy (2015 r.) odnotowano średnioroczne stężenie PM10 na poziomie 38 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, w tym w sezonie chłodnym 52 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (o 37% wyższe).

- w latach 2019-2021 parametr oznaczający trzydzieste szóste maksimum z wartości stężeń dobowych PM10 (S36 max) mieścił się odpowiednio w przedziale 26-46, 17-51, 13-43 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (wartość tego parametru powyżej 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ mogła oznaczać przekroczenie poziomu dopuszczalnego dla stężeń dobowych PM10); natomiast w 2022 r. wystąpiło 31 dni ze stężeniami 24 godzinnymi pyłu PM10 powyżej 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (89% poziomu dopuszczalnego ustalonego na 35 dni), przy czym zdecydowana większość tych przypadków, tj. 30 dni (97%) wystąpiło w sezonie chłodnym¹⁰²;
- stężenia średnioroczne pyłu PM2,5 w latach 2019-2021 mieściły się odpowiednio w przedziale 12-21, 4-17, 4-18 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (20-90% poziomu dopuszczalnego ustalonego na 25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, a od 2020 r. wynoszącego 20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$);
- stężenia średnioroczne B(a)P w latach 2019-2021 mieściły się odpowiednio w przedziale 1-4, 1-4 i 1-5 ng/m^3 , a w 2022 r. wyniosło 6 ng/m^3 (600% poziomu docelowego ustalonego na 1 ng/m^3), w tym stężenie w sezonie chłodnym tego roku ukształtowały się na poziomie 11 ng/m^3 i było o 83% wyższe niż w stężenie średnioroczne¹⁰³.

(akta kontroli str. 531-541, 969-1018, 1849-1869)

Zróznicowanie jakości powietrza w trakcie roku kalendarzowego zauważalne jest także biorąc pod uwagę średnie stężenia ww. substancji obliczone w okresach miesięcznych danego roku kalendarzowego. Mieściły się w 2022 r. w przedziale:

- 24-45 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w sezonie chłodnym oraz 14-23 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w pozostałej części roku w przypadku PM10,
- 3-17 ng/m^3 w sezonie chłodnym oraz 0-6 ng/m^3 w pozostałej części roku w przypadku B(a)P.

Natomiast maksymalne odnotowane w 2022 r. stężenia analizowanych substancji¹⁰⁴ w okresie uśredniania 24 godzin wyniosły 97 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w przypadku pyłu PM10 oraz 29 ng/m^3 w przypadku B(a)P¹⁰⁵.

(akta kontroli str. 969,1013, 1701-1714, 1849-1869)

Ponadto, w pomiarach przeprowadzonych w 2015 r. stwierdzono stężenie średnioroczne pyłu PM10 w wys. 38 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w ciągu roku oraz 52 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w sezonie zimowym oraz stężenie średnioroczne B(a)P w wys. 10 ng/m^3 w ciągu roku oraz 17 ng/m^3 w sezonie zimowym.

(akta kontroli str. 994, 997, 1852, 1866)

3. W PGN wskazano działania zmierzające do ograniczenia niskiej emisji, nieujęte w POP i uchwałach antysmogowych:

- promocję paliw kwalifikowanych,
- wprowadzenie w Planie Zagospodarowania Przestrzennego wymogów dot. klas emisyjnych urządzeń służących ogrzewaniu i zaopatrzeniu w ciepło budynków,
- podejmowanie systematycznego lobbingu zmierzającego do gazyfikacji Szczawnicy.

(akta kontroli str. 877, 883-885, 887-888)

¹⁰² W ramach poprzednio prowadzonych pomiarów jakości powietrza w Szczawnicy (2015 r.) odnotowano 28 dni ze stężeniami 24 godzinnymi pyłu PM10 powyżej 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, przy 112 dniach pomiarowych w ciągu roku kalendarzowego.

¹⁰³ W ramach poprzednio prowadzonych pomiarów jakości powietrza w Szczawnicy (2015 r.) odnotowano średnioroczne stężenie B(a)P na poziomie 10 ng/m^3 , w tym w sezonie chłodnym 17 ng/m^3 (o 70% wyższe).

¹⁰⁴ Dane ustalone na podstawie informacji opublikowanych przez GIOŚ na portalu jakości powietrza, zakładka *Bank danych pomiarowych* (funkcja *Wyszukiwanie danych*, kod stacji pomiarowej *MpSzczawParkMOB*).

¹⁰⁵ W ramach poprzednio prowadzonych pomiarów jakości powietrza w Szczawnicy (2015 r.) maksymalne wartości odnotowanych stężeń wyniosły 124 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w przypadku PM10 oraz 24,2 ng/m^3 dla B(a)P. Dane ustalone na podstawie informacji opublikowanych przez GIOŚ na portalu jakości powietrza, zakładka *Bank danych pomiarowych* (plik *Statystyki z lat 2000-2021.xlsx*).

W zakresie lobbingu na rzecz gazyfikacji, gmina podejmowała działania już od 2008 r., w wyniku czego w 2018 r. Polska Spółka Gazownictwa podjęła inwestycję gazyfikacji Szczawnicy.

(akta kontroli str. 951)

Gmina nie podejmowała działań w zakresie promocji paliw kwalifikowanych, co szczegółowo opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. Odnośnie do kwestii paliw kwalifikowanych, w regulaminie udzielania dotacji na wymianę nieekologicznych źródeł ciepła¹⁰⁶ zawarto jedynie wymóg przestrzegania parametrów paliwa dopuszczonego przez producenta urządzenia grzewczego.

(akta kontroli str. 766)

Odnośnie do wprowadzenia w Planie Zagospodarowania Przestrzennego¹⁰⁷ wymogów dot. klas emisyjnych urządzeń służących ogrzewaniu i zaopatrzeniu w ciepło budynków, ujęto takie wymogi w MPZP dla obszaru Jaworki 2, przyjętego uchwałą nr LV/408/2022 Rady Miejskiej z 30 grudnia 2022 r.

(akta kontroli str. 1617-1620, 1640-1683)

Program Ochrony Środowiska na lata 2019-2022 z perspektywą na lata 2023-2026¹⁰⁸ nie przewidywał innych działań zmierzających do ograniczenia niskiej emisji niż te, które ujęto w POP i uchwałach antysmogowych.

(akta kontroli str. 1300-1325, 1685-1692 plik 8)

Gmina Szczawnica w latach 2018-2022 nie przyjęła założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru gminy, co omówiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. Sporządzono projekt przedmiotowych założeń i zostały one w 2023 r. przyjęte przez Radę Miejską.

(akta kontroli str. 1371-1456, 1617-1620)

Gmina Szczawnica nie uchwaliła PONE, ale w 2015 r. przyjęła PGN.

(akta kontroli str. 834)

W otrzymanej przez gminę ostatniej decyzji Ministra Zdrowia potwierdzającej spełnianie wymagań określonych w ustawie o lecznictwie uzdrowiskowym¹⁰⁹ nie stwierdzono nieprawidłowości ani nie wydano zaleceń dot. właściwości leczniczych klimatu w związku z niedostateczną jakością powietrza. W decyzji zawarto natomiast zapisy (cyt.) *Leczenie chorób dróg oddechowych może odbywać się jedynie w ciepłej połowie roku. W okresie letnim występują przeciwwskazania do kierowania do Szczawnicy osób z towarzyszącymi chorobami układu krążenia.*

(akta kontroli str. 36-44)

Statut uzdrowiska Szczawnica¹¹⁰ zawierał uregulowania mogące korzystnie wpływać na jakość powietrza w uzdrowisku. Wprowadzał on m.in. zakazy budowy: autostrad i dróg ekspresowych i budynków mieszkalnych jedno- i wielorodzinnych w strefie „A”, stacji paliw w strefach „A” i „B”, zakładów przemysłowych w strefach „A”, „B” i „C”. Wprowadzał także ograniczenia w budowie parkingów naziemnych w strefach „A” i „B”. Ograniczenia te były zgodne z art. 38a ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym.

(akta kontroli str. 1286-1299)

4. Działania naprawcze Gminy związane z ograniczaniem niskiej emisji (w tym m.in. wymiana źródeł ciepła) oraz kontrole indywidualnych systemów grzewczych wynikały z postanowień POP.

¹⁰⁶ Uchwała nr XLIII/305/2017 Rady Miejskiej z 28 grudnia 2017 r.

¹⁰⁷ Dalej: *MPZP*.

¹⁰⁸ Uchwała nr XV/92/2019 Rady Miejskiej z 19 grudnia 2019 r., dalej: *POŚ*.

¹⁰⁹ Decyzja nr SZDL.511.13.2020.(1).PP z 5 lipca 2021 r.

¹¹⁰ Uchwała nr IV/13/2015 Rady Miejskiej z 11 lutego 2015 r.

(akta kontroli str. 587-631, 820-826, 1053-1055)

Gmina Szczawnica w okresie objętym kontrolą nie realizowała innych działań na rzecz ograniczenia niskiej emisji, poza wskazanymi w programach ochrony powietrza, uchwałach antysmogowych i dokumentach gminnych.

(akta kontroli str. 1282)

Według danych wprowadzonych do CEEB na dzień 22 czerwca 2023 r., liczba wszystkich źródeł ciepła na paliwa stałe wynosiła 2 074. Źródeł ciepła spełniających wymagania 5 klasy oraz *Ekoprojektu* było 613. Do CEEB złożono 2 638 deklaracji. Wg bazy w Gminie było 2 409 punktów adresowych, dla których złożono 2 079 deklaracji (86%). Burmistrz wskazał, że liczba punktów adresowych w CEEB jest wyższa, niż faktyczna. Wg wykorzystywanej w urzędzie aplikacji EMUiA (ewidencja miejscowości, ulic i adresów), liczba punktów adresowych wynosiła 2 214. Odnosząc do tej liczby ilość deklaracji w CEEB, poziom jej wypełnienia wynosił 94%. Łączna liczba źródeł ciepła na terenie Gminy wg danych bazy CEEB wynosiła 2 638, w tym na paliwa stałe 2 074.

Według bazy CEEB, kotłów na węgiel było 999, na pellet – 336, na gaz – 75, na olej – 185, na drewno – 626. Pomp ciepła było 176¹¹¹, ogrzewanie elektryczne zastosowano w 696 przypadkach, a ogrzewanie przez sieć ciepłowniczą – w 28 przypadkach.

Według bazy CEEB, kotłów na paliwa stałe było: poniżej 3 klasy – 489, 3 klasy – 318, 4 klasy – 123, 5 klasy – 381, spełniających wymagania *Ekoprojektu* – 232 (łącznie 1 543). Dane te były niespójne, gdyż łączna liczba kotłów poszczególnych klas nie odpowiadała liczbie kotłów na węgiel, pellet i drewno.

(akta kontroli str. 1282-1284, 1326-1370)

Burmistrz wskazał, że dane te były na bieżąco weryfikowane, jednakże we wrześniu 2023 r. ma zostać wdrożony nowy system ZONE, do którego włączone zostaną dane CEEB. W związku z tym, dalsze uzupełnianie bazy CEEB, wg Burmistrza było bezzasadne, gdyż po wdrożeniu systemu ZONE wszystkie budynki będą weryfikowane w terenie. Wskazał ponadto, że aktualnie baza CEEB zawiera nieprawdziwe dane, gdyż daje możliwość wprowadzenia nieskończonej ilości deklaracji (korekt) dla jednego budynku i każdorazowo sumuje ilość źródeł ciepła dla tego budynku, zamiast pobierać jedynie ostatnią złożoną dla danego budynku deklarację. Ponadto wyjaśnił, że baza CEEB umożliwia usunięcie punktów adresowych nieistniejących, błędnych, pustostanów lub nieposiadających źródła ciepła tylko wówczas, gdy dla danego adresu nie złożono deklaracji.

(akta kontroli str. 1282-1284)

W odpowiedzi na pytanie o działania Gminy w związku ze stwierdzonymi brakami funkcjonalności bazy CEEB, w tym niespójnymi danymi w niej ujętymi, Burmistrz wyjaśnił, że Gmina nie podejmowała działań zmierzających do poprawy funkcjonowania bazy CEEB, gdyż 29 grudnia 2022 r. otrzymała informację Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego¹¹² o nowym systemie ZONE. W 2023 r. administrator bazy CEEB w Gminie zgłaszał potrzebę wprowadzenia drugiego administratora – osoby merytorycznie odpowiedzialnej za wprowadzanie deklaracji i nadanie jej możliwości usuwania nieistniejących punktów adresowych z bazy. Zgłoszenie to zostało rozpatrzone odmownie.

(akta kontroli str. 1617-1636)

Burmistrz wskazał także, że przed 29 grudnia 2022 r. Gmina nie podejmowała działań w związku ze stwierdzonymi brakami funkcjonalności bazy CEEB, gdyż w tamtym

¹¹¹ W tym zdublowane 36 deklaracji na jeden budynek.

¹¹² Dalej: GUNB.

czasie raporty z tej bazy nie były jej potrzebne. Dopiero raporty wygenerowane w związku z kontrolą NIK wykazały wadliwość systemu i niezgodność jego danych ze stanem faktycznym.

(akta kontroli str. 1720)

Na podstawie informacji pozyskanych w toku kontroli z GUNB¹¹³ stwierdzono, że w Gminie Szczawnica na 15 marca 2023 r. do bazy CEEB wprowadzono 2 640 deklaracji, w tym 2 461 dla budynków mieszkalnych i 179 dla budynków niemieszkalnych. W bazie CEEB zidentyfikowano 2 409 punktów adresowych, spośród których dla 2 079 (86%) złożono co najmniej jedną deklarację. Łączna liczba źródeł ciepła wyniosła 5 565, w tym 2 194 źródeł ciepła na paliwo stałe. Kotłów na węgiel i paliwa węglopochodne było 1 888, na pellet drzewny – 588, na drewno kawałkowe – 1 299, a na inny rodzaj biomasy – 23¹¹⁴. Wśród 3991 kotłów na paliwo stałe, dla których określono klasę urządzenia grzewczego było 412 (10%) kotłów spełniających wymagania *Ekoprojektu*, 823 (21%) kotłów klasy 5, 251 (6%) kotłów klasy 4, 879 (22%) kotłów klasy 3 oraz 1 626 (41%) kotłów poniżej klasy 3 i kotłów dla których nie określono klasy.

(akta kontroli str. 1603-1609)

Gmina Szczawnica w 2017 r. wspólnie z gminami Krościenko nad Dunajcem i Ochotnica aplikowały o wsparcie środkami zewnętrznymi rozwoju infrastruktury wykorzystującej OZE do wytwarzania energii cieplnej i elektrycznej, poprzez budowę 598 szt. instalacji fotowoltaicznych. Wniosek przeszedł pozytywnie wszystkie etapy oceny, jednakże znalazł się na liście rezerwowej i do 22 czerwca 2023 r. nie uzyskał dofinansowania.

(akta kontroli str. 1284)

Gmina Szczawnica nie miała informacji, jaki był udział źródeł ciepła na paliwa stałe w łącznej liczbie źródeł ciepła stosowanych na terenie gmin sąsiadujących oraz jaki odsetek kotłów na paliwa stałe spełniało wymagania 5 klasy oraz *Ekoprojektu*. Nie podejmowała też działań w celu zgromadzenia takich danych, gdyż jak wskazał Burmistrz, nie potrzebowała ich.

(akta kontroli str. 1284)

Według pozyskanych przez NIK danych z CEEB (na 15 marca 2023 r.) w gminach sąsiadujących z Gminą Szczawnica (gminy wiejskie Krościenko nad Dunajcem, Łącko i Rytro oraz gminy miejsko-wiejskie Piwniczna-Zdrój i Stary Sącz) znajdowało się łącznie 39 959 źródeł ciepła, w tym nawet do 29 664 kotłów na paliwa stałe. Spośród kotłów na paliwa stałe 11 189 (38%) było kotłami pozaklasowymi, a 4 572 (15%) spełniało wymagania dla 5 klasy i 1 131 (4%) dla *ekoprojektu*.

(akta kontroli str. 1603-1609)

W ostatnim operacie klimatycznym i świadectwie potwierdzającym właściwości lecznicze klimatu zalecono:

- w operacie klimatycznym z 2018 r. – zgazyfikowanie miejscowości¹¹⁵, wprowadzenie bezwzględnego zakazu używania do opału paliw stałych, wspieranie najuboższych w ogrzewaniu domów gazem, kontrolę używanych paliw,
- w świadectwie z 2019 r. – stworzenie systemu ostrzegania kuracjuszy i personelu medycznego o sytuacjach atmosferycznych mogących stanowić zagrożenie dla zdrowia pacjentów.

¹¹³ Informacje pozyskane w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

¹¹⁴ Rodzaj paliwa określono dla 3 798 kotłów na paliwo stałe.

¹¹⁵ W dokumencie tym wskazano, że (cyt.) *Najważniejszym zadaniem jakie stoi przed gminą w celu poprawy jakości powietrza w uzdrowisku jest zgazyfikowanie miejscowości. Gmina jest już w posiadaniu decyzji środowiskowej dotyczącej inwestycji doprowadzenia gazociągu do granicy miasta (2018 r.), a następnie przyłączenia do gazu w pierwszej kolejności dużych odbiorców (do 2022 r.).*

W ww. dokumentach nie wskazano okresu realizacji tych zaleceń.

(akta kontroli str. 18-27, 246-248, 298, 362, 377, 564)

Gmina podejmowała kroki w celu zgazyfikowania miejscowości, natomiast nie starała się o wprowadzenie zakazu spalania paliw stałych, w wyniku konieczności zachowania trwałości dwóch projektów dot. wymiany źródeł ciepła dofinansowanych ze środków unijnych, co przedstawiono wcześniej.

Zalecenia dot. stworzenia systemu ostrzegania kuracjuszy i personelu medycznego nie zostały zrealizowane, co omówiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 569, 577-578, 951, 953-954, 956-959, 1063-1180)

Gmina Szczawnica nie miała informacji na temat skali i efektów działań związanych z wymianą instalacji grzewczych (kotłów) na paliwa stałe, zastosowaniem OZE, termomodernizacją budynków w jednostkach, w których prowadzone było lecznictwo uzdrowskie na terenie Gminy.

(akta kontroli str. 1285)

Na podstawie informacji uzyskanych od podmiotów prowadzących lecznictwo uzdrowskie na terenie Gminy Szczawnica¹¹⁶ stwierdzono, że:

- na koniec 2017 r. źródła ciepła na paliwa stałe stosowane były w sześciu budynkach¹¹⁷,
- w latach 2018-2022 zlikwidowano pięć starych, niskosprawnych lub niespełniających wymogów uchwały antysmogowej kotłów na paliwo stałe; dwa podmioty prowadzące lecznictwo uzdrowskie wskazały, że wymiana kotłów odbyła się poza tym okresem (tj. przed 2018 r.);
- wymiany ww. źródeł ciepła dokonano na kotły gazowe, a w jednym przypadku na kotły opalane pelletem drzewnym; źródła ciepła zlikwidowane przed 2018 r. wymieniono na kotły na olej opałowy oraz na kotły do spalania drewna na zasadzie zgazowania;
- spośród budynków eksploatowanych przez podmioty prowadzące lecznictwo uzdrowskie na terenie Gminy Szczawnica, termomodernizacji na koniec 2017 r. wymagały dwa; działania ukończono w 2020 r. i 2021 r.; dwa podmioty wskazały, że termomodernizację przeprowadziły przed 2018 r.;
- odnawialne źródła energii (panele fotowoltaiczne i pompy ciepła) zainstalowano w dwóch budynkach; ponadto jeden podmiot, posiadający trzy budynki wskazał, że zainstalował panele słoneczne, bez podania w ilu budynkach;
- żaden z podmiotów prowadzących lecznictwo uzdrowskie nie wprowadził systemu bieżącego powiadamiania kuracjuszy o niedostatecznej jakości powietrza zewnętrznego; tylko jeden z nich wskazał, że zamieszczał na tablicy ogłoszeń informację o stronie internetowej, na której znajdują się dane dotyczące jakości powietrza.

(akta kontroli str. 1533-1600)

Na podstawie działań Gminy związanych z wymianą kotłów na paliwa stałe w latach 2018-2022 (po uwzględnieniu danych o liczbie wymienionych źródeł ciepła na paliwo stałe w ramach Programu *Czyste Powietrze*) oraz przeprowadzonymi kontrolami indywidualnych systemów grzewczych, a także przy uwzględnieniu danych z CEEB (zarówno pozyskanych przez NIK wg stanu na 15 marca 2023 r., jak i przedstawionych przez Gminę wg stanu na 22 czerwca 2023 r.) przeprowadzono analizę skali i tempa działań naprawczych w zakresie ograniczenia niskiej emisji. Wynika z niej, że:

¹¹⁶ Informacje pozyskane w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

¹¹⁷ 3 podmioty wskazały stosowanie takich źródeł w pojedynczych budynkach, 1 podmiot wskazał wykorzystywanie takich źródeł we wszystkich 3 posiadanych budynkach.

- a) wskutek działań naprawczych przeprowadzonych w latach 2018-2022 udział kotłów pozaklasowych (poniżej klasy 3) w łącznej liczbie kotłów na paliwa stałe ujętych w CEEB wg stanu na dzień pobrania bazy nie spadł poniżej 25%¹¹⁸; udział kotłów pozaklasowych w łącznej liczbie kotłów na paliwa stałe zlokalizowanych na terenie Szczawnicy wyniósł 40,7% wg danych z bazy CEEB pozyskanych przez NIK, a wg danych Gminy z systemu CEEB – 31,7%, przy czym emisja pyłu z takich kotłów jest ok. dziesięciokrotnie wyższa niż dla klasy 5 kotłów na paliwa stałe¹¹⁹;
- b) w założonym okresie realizacji aktualnie obowiązującego POP (7 lat) – przy średnim tempie wymiany kotłów na paliwo stałe z lat 2018-2022 (81 kotłów rocznie) – nie będzie możliwe wyeliminowanie wszystkich kotłów poniżej 5 klasy ujętych w CEEB wg stanu na dzień pobrania bazy (1 626 kotłów wg danych z bazy CEEB pozyskanych przez NIK, 489 kotłów wg danych Gminy z CEEB); zgromadzone dane wskazują, że w dotychczasowym tempie proces taki zająłby od 12 lat (dane Gminy z CEEB) do 35 lat (dane z CEEB pozyskane przez NIK);
- c) działania Gminy w zakresie kontroli indywidualnych systemów grzewczych w latach 2018-2022 (łącznie 372 kontrole) objęły co najmniej 10% punktów adresowych¹²⁰ ujętych w CEEB wg stanu dzień pobrania bazy (2 409 punktów adresowych wg danych z CEEB pozyskanych przez NIK, 2 214 punktów adresowych wg danych Gminy); faktycznie wskaźnik ten wyniósł 15,4% wg danych pozyskanych z CEEB przez NIK oraz 16,8% wg danych Gminy;
- d) w założonym okresie realizacji aktualnie obowiązującego POP (7 lat) – przy średniej liczbie kontroli w okresie 2018-2022 (74 kontrole rocznie)¹²¹ – będzie możliwe skontrolowanie co najmniej 20% źródeł ciepła na paliwa stałe¹²² ujętych w bazie CEEB wg stanu na dzień pobrania bazy (łącznie 3 991 takich źródeł ciepła wg danych z CEEB pozyskanych przez NIK oraz 2 074 źródeł ciepła wg danych Gminy z CEEB); analiza wykazała, że do osiągnięcia tego poziomu potrzebne będzie ok. 5 lat, a przy obecnej skali kontroli w całym okresie realizacji POP wystąpi możliwość skontrolowania ok. 29,9%-35% wszystkich źródeł ciepła na paliwa stałe (odpowiednio wg danych z CEEB pozyskanych przez NIK lub wg danych Gminy z CEEB).

(akta kontroli: 1601-1609, 1897-1898)

5. Gmina Szczawnica do końca I kwartału 2023 r. wypłaciła dodatek węglowy 939 mieszkańcom, w wys. 2 817 tys. zł, w tym 2 799 tys. zł w 2022 r. i 18 tys. zł w 2023 r.
(akta kontroli str. 1506-1511)

6. Gmina Szczawnica wypłaciła w 2022 r. dodatek osłonowy 772 mieszkańcom wykorzystującym źródła ciepła na paliwa stałe, w wys. 541,9 tys. zł. W 2023 r. Gmina nie wypłacała dodatku osłonowego.
(akta kontroli str. 1506, 1512)

7. Za pośrednictwem Gminy Szczawnica w latach 2019-2022 zostało złożonych 49 wniosków o dofinansowanie w ramach programu *Czyste Powietrze*, w tym

¹¹⁸ Taki wskaźnik przyjęto na potrzeby kontroli NIK jako poziom umożliwiający prawidłową realizację zadań na rzecz ograniczenia niskiej emisji i wpisujący się z ogólne ramy czasowe programów naprawczych ustanawianych na szczeblu wojewódzkim (zgodnie z obowiązującymi przepisami POP może obejmować działania długoterminowe na okres nie dłuższy niż 6 lat).

¹¹⁹ Według danych przedstawionych na portalu czysteogrzewanie.pl. Dostęp: 28 sierpnia 2023 r.

¹²⁰ Taki wskaźnik przyjęto na potrzeby kontroli NIK jako minimalny poziom zapewniający kontrolę Gminy nad prawidłowością eksploatacji przez mieszkańców źródeł ciepła na paliwa stałe, w tym przestrzegania wymagań uchwały antysmogowej.

¹²¹ Przy założeniu, że w trakcie jednej kontroli sprawdzone zostaną średnio źródła ciepła na paliwo stałe w liczbie wynikającej z relacji liczby wszystkich źródeł ciepła do liczby punktów adresowych na terenie Gminy; relacja ta wyniosła w przypadku Szczawnicy 2,3 (dane z bazy CEEB pozyskane przez NIK) lub 1,4 (dane Gminy z CEEB).

¹²² Ibidem.

19 w 2021 r. i 30 w 2022 r. Łącznie, mieszkańcy Gminy złożyli 137 wniosków i wg stanu na koniec I kwartału 2023 r. uzyskali dofinansowanie w wys. 698,8 tys. zł.
(akta kontroli str. 1506-1507, 1513-1521)

8. Gmina nie posiadała danych dot. liczby osób korzystających z turystycznej i uzdrowskiej bazy noclegowej, oraz liczby leczonych w Szczawnicy kuracjuszy.
(akta kontroli str. 1026)

Na podstawie informacji uzyskanych od Głównego Urzędu Statystycznego¹²³ stwierdzono, że w latach 2018-2022 z turystycznej bazy noclegowej w Gminie Szczawnica korzystało od 52 063 do 95 067 turystów rocznie, w tym od 17 243 do 36 544 rocznie w sezonie jesienno-zimowym. Z noclegów w zakładach uzdrowskich korzystało od 8 257 do 15 613 osób rocznie, w tym w sezonie jesienno-zimowym od 3 292 do 6 575 osób rocznie. W zakładach lecznictwa uzdrowskiego leczono: w opiece stacjonarnej od 6 363 do 12 725 kuracjuszy rocznie, a w trybie ambulatoryjnym od 837 do 1 811 kuracjuszy rocznie. W stacjonarnych zakładach rehabilitacji leczniczej leczono: w opiece stacjonarnej od 786 do 4 382¹²⁴ kuracjuszy rocznie, a w trybie ambulatoryjnym od 173 do 256¹²⁵ kuracjuszy rocznie.

(akta kontroli str. 1020-1025)

Na podstawie informacji¹²⁶ uzyskanych z NFZ stwierdzono, że z leczenia uzdrowskiego w Gminie Szczawnica korzystało: w 2017 r. 6 174 pacjentów (w tym 297 dzieci), w 2018 r. 6 496 pacjentów (288 dzieci), w 2019 r. 6 594 pacjentów (273 dzieci), w 2020 r. 3 178 pacjentów (94 dzieci), w 2021 r. 4 138 pacjentów (102 dzieci), w 2022 r. 6 574 pacjentów (13 dzieci). W sezonie chłodnym z leczenia uzdrowskiego korzystało: w 2017 r. 2 456 pacjentów (w tym 96 dzieci), w 2018 r. 2 593 pacjentów (48 dzieci), w 2019 r. 2 638 pacjentów (83 dzieci), w 2020 r. 1 811 pacjentów (94 dzieci), w 2021 r. 1 005 pacjentów (17 dzieci), w 2022 r. 2 557 pacjentów (11 dzieci).

Liczba pacjentów z chorobami układu oddechowego wyniosła: w 2017 r. 1 466 (w tym 289 dzieci), w 2018 r. 1 435 (285 dzieci), w 2019 r. 1 337 (270 dzieci), w 2020 r. 501 (93 dzieci), w 2021 r. 622 (102 dzieci), w 2022 r. 712 (13 dzieci). Liczba pacjentów z chorobami układu oddechowego w sezonie chłodnym wyniosła: w 2017 r. 523 (w tym 95 dzieci), w 2018 r. 463 (88 dzieci), w 2019 r. 449 (80 dzieci), w 2020 r. 272 (48 dzieci), w 2021 r. 121 (17 dzieci), w 2022 r. 264 (11 dzieci).

Liczba pacjentów z chorobami układu krążenia wyniosła: w 2017 r. 16 (w tym 2 dzieci), w 2018 r. 6, w 2019 r. 11, w 2020 r. 3, w 2021 r. 2, w 2022 r. 5. Liczba pacjentów z chorobami układu krążenia w sezonie chłodnym wyniosła: w 2017 r. 9, w 2018 r. 1, w 2019 r. 4, w 2020 r. 2, w 2021 r. 0, w 2022 r. 1.

Z rehabilitacji po Covid-19 korzystało 264 pacjentów w 2021 r.¹²⁷ (w tym 119 w sezonie chłodnym) i 343 pacjentów w 2022 r.¹²⁸ (w tym 104 w sezonie chłodnym). Wartość sfinansowania tych świadczeń przez NFZ wyniosła 803,1 tys. zł w 2021 r. (w tym 365,7 w sezonie chłodnym) i 955,2 tys. zł w 2022 r. (w tym 311,9 tys. zł w sezonie chłodnym).

(akta kontroli str. 1610-1614)

¹²³ Informacje pozyskane w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

¹²⁴ W latach 2019-2022.

¹²⁵ W latach 2021-2022.

¹²⁶ Informacje pozyskane w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

¹²⁷ Od 1 maja do 31 grudnia 2021 r.

¹²⁸ Od stycznia do czerwca 2022 r.

Na podstawie informacji¹²⁹ uzyskanych od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych¹³⁰ stwierdzono, że w latach 2018-2022 żadna osoba nie korzystała z finansowania przez ZUS kosztów rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej prowadzonej w uzdrowiskach zlokalizowanych w Szczawnicy.

(akta kontroli str. 1615-1616)

W toku kontroli stwierdzono następujące stany problematyczne, które nie stanowią nieprawidłowości w działalności kontrolowanej jednostki, lecz utrudniają osiągnięcie celów dotyczących redukcji niskiej emisji:

- 1) Znacząca poprawa jakości powietrza w Gminie uzdrowskiej może wymagać zacieśnienia współpracy z gminami sąsiadującymi, choć działania takie nie są obligatoryjne i nie wynikają z dokumentów programowych. Niemniej jednak pozyskane przez NIK dane z CEEB (na 15 marca 2023 r.) pokazują, że w otoczeniu Szczawnicy mogło być zlokalizowanych nawet do 29,7 tys. kotłów na paliwo stałe, z czego 11,2 tys. urządzeń stanowiły kotły pozaklasowe (38% wszystkich kotłów zasilanych takim paliwem), z których emisja pyłu jest ok. dziesięciokrotnie wyższa niż dla klasy 5 kotłów. Natomiast 5,9 tys. kotłów na paliwo stałe (19%) spełniało najwyższe wymagania zgodne z wymogami dla klasy 5 lub ekoprojektu, a taki właśnie docelowy standard wynika z uchwały antysmogowej obowiązującej na terenie Szczawnicy i w gminach ościennych. Ponadto w [Polityce energetycznej Polski do 2040 r.](#) przewidziano odejście od spalania węgla w gospodarstwach domowych w miastach do 2030 r., a na obszarach wiejskich do 2040 r.; przy utrzymaniu możliwości wykorzystania paliwa bezdymnego do 2040 r.
- 2) W POP z 2017 r. ustalono perspektywę czasową dla realizacji działań m.in. związanych z ograniczeniem niskiej emisji na lata 2017-2023. Tymczasem program ten w 2020 r. stracił moc z uwagi na przyjęcie POP z 2020 r. Ograniczało to możliwość pełnej oceny stopnia realizacji przyjętych założeń w POP z 2017 r.

(akta kontroli: 1603-1609, 2046-2052 plik 75)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Gmina nie realizowała lub nie w pełni realizowała w okresie objętym kontrolą niektóre zadania nałożone na nią w POP z 2017 r. i 2020 r.

W latach 2018-2019 nie prowadzono termomodernizacji budynków oraz nie wspierano budownictwa energooszczędnego w budownictwie mieszkaniowym, pomimo zapisania w POP z 2017 r. zadania pn. *Termomodernizacja budynków oraz wspieranie budownictwa energooszczędnego w budownictwie mieszkaniowym.*

(akta kontroli str. 587-605, 820-826)

Burmistrz wyjaśnił, że brak termomodernizacji budynków oraz wspierania budownictwa energooszczędnego wynikał z braku dofinansowania na tego typu działania ze środków zewnętrznych. Wskazał także, że gmina nie jest w stanie realizować wszystkich zapisów POP z własnego budżetu, bez wsparcia zewnętrznego. Ponadto wskazał, że od 2018 r. funkcjonuje program *Czyste Powietrze*, w ramach którego mieszkańcy mogą uzyskać dofinansowanie termomodernizacji budynków mieszkalnych, a ponadto w 2022 r. Gmina podpisała umowę z WFOŚiGW o dofinansowanie w ramach programu priorytetowego *Ciepłe Mieszkanie*, w ramach którego mieszkańcy będą mogli otrzymać dofinansowanie

¹²⁹ Informacje pozyskane w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

¹³⁰ Dalej: ZUS.

do wymiany kotłów i poprawę efektywności energetycznej w lokalach mieszkalnych. Kwota dotacji wyniesie 227,5 tys. zł¹³¹.

(akta kontroli str. 951-952, 1019, 1181-1189)

W 2019 r. nie dofinansowywano żadnych inwestycji w OZE, pomimo zapisania w POP z 2017 r. zadania pn. *Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (OZE) w celu obniżenia kosztów eksploatacyjnych ogrzewania niskoemisyjnego*. W latach 2020-2022 nie zainstalowano OZE w żadnym budynku gminnym, pomimo zapisania w POP z 2020 r. że gmina zobowiązana jest zapewnić, że od 1 stycznia 2023 r. co najmniej 50% energii elektrycznej zużywanej w ciągu roku przez budynki będące jej własnością będzie pochodziło ze źródeł odnawialnych.

(akta kontroli str. 599-631, 820-826)

Burmistrz wyjaśnił, że Gmina nie była w stanie finansować instalowania OZE w budynkach gminnych bez wsparcia ze środków zewnętrznych. Wskazał również, że w celu aplikowania o dofinansowanie ze środków NFOŚiGW, w 2021 r. zostały wykonane audyty energetyczne dla trzech szkół, budynku OSP i stacji uzdatniania wody, a w 2022 r. program funkcjonalno-użytkowy dla budynku OSP i stacji uzdatniania wody. Na realizację zadania gmina otrzymała dofinansowanie w wys. 2 587,4 tys. zł. Ponadto, w 2023 r. Gmina złożyła wniosek o dofinansowanie modernizacji energetycznej budynku Urzędu Miasta i Gminy, która ma zostać zrealizowana do końca roku.

(akta kontroli str. 952-953)

W odpowiedzi na pytanie, Burmistrz nie wskazał innych, niż instalacja OZE w budynkach gminnych działań zmierzających do zapewnienia wykorzystywania w nich od 1 stycznia 2023 r. co najmniej 50% energii elektrycznej z OZE. Jednocześnie Burmistrz wskazał, że Gmina pozyskała dofinansowanie do termomodernizacji budynku OSP w Szczawnicy z montażem paneli fotowoltaicznych i pompy ciepła, oraz montażu paneli fotowoltaicznych w stacji uzdatniania wody, co zostanie wykonane w przyszłości. Ponadto, w 2023 r. Gmina podjęła starania o dofinansowanie termomodernizacji Urzędu Miasta i Gminy.

(akta kontroli str. 1060-1061)

Burmistrz wskazał, że wskaźnik określony w POP z 2020 r., wymagający osiągnięcia co najmniej 50% energii elektrycznej zużywanej w ciągu roku przez budynki będące jej własnością ze źródeł odnawialnych na 1 stycznia 2023 r. wyniósł 0%. Wskazał też, że Gmina bez wsparcia finansowego ze środków zewnętrznych w latach wcześniejszych nie była w stanie sama finansować instalowania OZE w budynkach gminnych oraz że Gmina uzyskała dofinansowanie do termomodernizacji budynku OSP oraz aplikuje o dofinansowanie modernizacji budynku Urzędu, w ramach których mają zostać zamontowane instalacje OZE.

(akta kontroli str. 2067, 2070-2071, 2079-2083, 2087-2090)

W 2021 r. w Gminie Szczawnica przeprowadzono 15 planowych kontroli w zakresie przestrzegania przepisów ochrony powietrza, a w 2022 r. 50 takich kontroli, podczas gdy POP z 2020 r. przewidywał objęcie w tych latach kontrolami planowanymi corocznie 60 budynków.

(akta kontroli str. 609-631, 2046-2052 plik 76)

Burmistrz wyjaśnił, że do przeprowadzania kontroli w zakresie zanieczyszczenia powietrza upoważniona jest Straż Miejska, która oprócz tych kontroli powołana jest do dbania o spokój i porządek w miejscach publicznych i prowadzi także innego rodzaju kontrole, z których większość ma charakter planowy.

¹³¹ Dla 11 beneficjentów końcowych.

(akta kontroli str. 1506)

W efekcie powyższego, Gmina nie osiągnęła zakładanych efektów ekologicznych. W latach 2017-2019 osiągnięte efekty ekologiczne dot. redukcji emisji wyniosły: 14,74 tony w przypadku PM10, 14,03 tony w odniesieniu do PM2,5 oraz 5,04 kg dla B(a)P, co stanowiło odpowiednio 49%, 47% i 34% wartości przewidzianych w POP z 2017 r. dla tego okresu.

(akta kontroli str. 932, 1895, 2046-2052 plik 75)

W odpowiedzi na pytanie o to, z jakich przyczyn Gmina nie osiągnęła założonych w POP z 2017 r. efektów ekologicznych, Burmistrz wskazał, że programy dot. wymiany źródeł ciepła rozpoczęły się w Gminie Szczawnica w 2018 r., a część mieszkańców wycofała się z programów wymiany pieców z powodu informacji o budowie w sieci gazowej, co zostało zrealizowane w latach 2019-2022.

(akta kontroli str. 2067, 2072, 2079-2083)

Gmina Szczawnica w latach 2021-2022 i w I półroczu 2023 r. nie przekazywała informacji o wymaganiach uchwały antysmogowej z 2017 r. oraz o dostępnych formach dofinansowania do wymiany kotłów, co najmniej raz na pół roku do każdego punktu adresowego, pod którym eksploatowana była instalacja na paliwa stałe. Zadanie prowadzenia w gminach objętych uchwałą antysmogową dla Małopolski, akcji informacyjnej o wymaganiach tejże uchwały oraz dostępnych formach dofinansowania do wymiany kotłów zostało ujęte w POP z 2020 r. Od 2021 roku gmina zobowiązana była dotrzeć z informacją co najmniej raz na pół roku do każdego punktu adresowego, pod którym eksploatowana jest instalacja na paliwa stałe (w tym budynków mieszkalnych i niemieszkalnych).

(akta kontroli str. 2046-2052 plik 76; 2072, 2079-2083)

Burmistrz wskazał, że Gmina informowała mieszkańców o wymaganiach uchwały antysmogowej przy składaniu deklaracji dot. odpadów komunalnych oraz wraz z decyzjami podatkowymi.

(akta kontroli str. 2072, 2079-2083)

Zgodnie z art. 6m ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach¹³² oraz § 1 ust. 2 uchwały nr XL/284/2021 Rady Miejskiej w Szczawnicy z 25 listopada 2021 r., deklaracje dot. odpadów komunalnych są składane jednorazowo (oraz w przypadku zmiany danych będących podstawą ustalenia wysokości opłaty), zatem informacje przekazywane przy ich składaniu nie spełniają wymogu corocznego ich przekazania.

(akta kontroli str. 2065)

2. W okresie przed 1 marca 2023 r. Gmina nie zawarła umowy na badanie próbek popiołu, a tym samym nie zapewniła warunków do spełnienia wymogów POP z 2020 r. odnośnie do pobierania i badania próbek popiołu z palenisk. W wyniku tego, w 2021 r. nie pobrano w toku prowadzonych kontroli interwencyjnych żadnej próbki popiołu z palenisk. Było to niezgodne z rozdz. 6 *Działania naprawcze* działanie 1 *Ograniczenie niskiej emisji i poprawa efektywności energetycznej* pkt 6 lit. c) POP z 2020 r., wg którego w przypadku co najmniej 10% prowadzonych kontroli interwencyjnych w skali roku należy pobrać i zlecić badanie próbek popiołu ze stanowiska. W 2021 r. w Gminie Szczawnica przeprowadzono 11 kontroli interwencyjnych¹³³.

(akta kontroli str. 613)

¹³² Dz. U. z 2023 r., poz. 1469.

¹³³ W 2022 r. zrealizowano 7 takich kontroli.

W związku z powyższym, Burmistrz nie sprawował należytej kontroli nad przestrzeganiem przez mieszkańców wymogów uchwały antysmogowej z 2017 r. w zakresie jakości stosowanych paliw stałych, do czego zobowiązywały go postanowienia art. 379 ust. 1 ustawy Poś.

Burmistrz wskazał, że w latach 2018-2022 w toku kontroli nie pobrano żadnej próbki popiołu z palenisk, z uwagi na skierowanie straży miejskiej do innych zadań, związanych z pandemią Covid-19¹³⁴. Umowę na badanie próbek popiołu zawarto dopiero 1 marca 2023 r., jednakże do 12 czerwca 2023 r. nie pobrano żadnej próbki z uwagi na brak podejrzeń o spalanie śmieci.

(akta kontroli str. 954-955, 1267-1278)

NIK zwraca uwagę, że pobieranie próbek popiołu z palenisk ma na celu głównie sprawdzenie przestrzegania przez mieszkańców wymogów uchwały antysmogowej w zakresie stosowanych paliw stałych, nie zaś jedynie zakazu spalania śmieci.

W odpowiedzi na pytanie w jaki sposób Gmina kontrolowała przestrzeganie przez mieszkańców wymogów uchwały antysmogowej w zakresie jakości stosowanych paliw stałych, Burmistrz wyjaśnił, że Gmina od 2018 r. za pośrednictwem Straży Miejskiej prowadziła kontrole w zakresie jakości stosowanych paliw stałych u mieszkańców. W większości interwencji nie stwierdzono nieprawidłowości dlatego też nie pobrano żadnych próbek. Jeżeli została stwierdzona nieprawidłowość wtedy Straż Miejska nakładała mandat. Wszystkie nałożone mandaty zostały przyjęte przez mieszkańców. Każdorazowo Straż Miejska sprawdzała pochodzenie zakupionego węgla na podstawie okazanych dowodów zakupu.

NIK zauważa dodatkowo, że przedstawienie dowodów zakupu węgla nie musi być równoznaczne z faktycznym stosowaniem takiej jakości paliwa, jaka została opisana w tych dokumentach. W celu stwierdzenia rzeczywistego stanu w zakresie jakości wykorzystywanego paliwa stałego w urządzeniu grzewczym – pod kątem spełnienia wymogów określonych w *uchwale antysmogowej* – niezbędne jest pobranie próbki popiołu z paleniska i poddanie jej stosowanej analizie.

(akta kontroli str. 2069, 2079-2083)

3. W Gminie Szczawnica nie realizowano kontroli pod kątem spalania odpadów i przestrzegania wymagań uchwały antysmogowej w liczbie wymaganej przez PDK określony w POP z 2020 r. na wypadek ogłoszenia poszczególnych stopni zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza, tj. 5 kontroli dziennie – w przypadku ogłoszenia II stopnia zagrożenia (poziom informowania) dla pyłu zawieszonego PM10 lub kontroli w 5 budynkach – w przypadku ogłoszenia III stopnia zagrożenia (poziom alarmowy) dla pyłu zawieszonego PM10. W dniach ogłoszenia ww. stopni zagrożenia dla terenu Gminy Szczawnica¹³⁵, w Gminie przeprowadzano od 0 do 3 kontroli:
- 3 grudnia 2020 r. (II stopień zagrożenia) – 0 kontroli,
 - 1 lutego 2021 r. (II stopień zagrożenia) – 0 kontroli,
 - 25 listopada 2021 r. (II stopień zagrożenia) – 0 kontroli,
 - 24 stycznia 2022 r. (II stopień zagrożenia) – 3 kontrole,
 - 14 grudnia 2022 r. (III stopień zagrożenia) – 0 kontroli,
 - 20 grudnia 2022 r. (II stopnia zagrożenia) – 0 kontroli,

¹³⁴ Procedura kontroli palenisk przewidująca możliwość pobierania próbek popiołu została wprowadzona zarządzeniem Burmistrza nr 120.48.2021 z 30 września 2021 r.

¹³⁵ Ponadto, Gmina otrzymała alerty i ogłosiła je na swojej stronie w sytuacjach, gdy z treści ostrzeżenia nie wynikało, że dotyczy on Gminy Szczawnica, tj. wskazano w nim, że dotyczy on powiatu nowotarskiego, z wymienieniem poszczególnych gmin, wśród których nie wskazano Szczawnicy. Dotyczyło to alertów z: 2 i 11 grudnia 2020 r., 12, 22 i 28 stycznia 2021 r., 24 lutego 2021 r. oraz 3 marca 2021 r.

– 7 lutego 2023 r. (II stopień zagrożenia) – 2 kontrole.

(akta kontroli str. 1059-1060, 1196-1266)

PDK przewidywał, że działania krótkoterminowe należy wdrażać w sytuacjach ryzyka wystąpienia lub wystąpienia przekroczeń poziomów alarmowych, informowania, dopuszczalnych i docelowych substancji w powietrzu.

Burmistrz wyjaśnił, że do przeprowadzania kontroli w zakresie zanieczyszczenia powietrza upoważniona jest Straż Miejska, która oprócz tych kontroli powołana jest do dbania o spokój i porządek w miejscach publicznych i prowadzi także innego rodzaju kontrole, z których większość ma charakter planowy. Wskazał także, iż część powiadomień o zagrożeniu zanieczyszczeniem powietrza otrzymywana jest w czasie, gdy Straż Miejska oraz Urząd nie pracują.

(akta kontroli str. 1506)

Burmistrz wskazał, że w ww. dniach 3 zatrudnionych strażników miejskich podejmowało od 9 do 14 czynności służbowych. Urząd przekazał Straży Miejskiej komunikat o ryzyku przekroczenia poziomu informowania dla pyłu PM10 w dniu 24 stycznia 2022 r. W pozostałych dniach (3 grudnia 2020 r., 1 lutego 2021 r., 25 listopada 2021 r., 14 grudnia 2022 r., 20 grudnia 2022 r. i 7 lutego 2023 r.) Straż Miejska nie była informowana mailowo przez Urząd o komunikatach o zanieczyszczeniu powietrza, ale w trzech z tych dni (3 grudnia 2020 r., 1 lutego 2021 r., 25 listopada 2021 r.) komunikat został zamieszczony na stronie internetowej Gminy. W pozostałych dniach (14 grudnia 2022 r., 20 grudnia 2022 r. i 7 lutego 2023 r.) komunikat nie został zamieszczony przez pracownika, który w tym czasie zajmował się dystrybucją węgla dla mieszkańców.

(akta kontroli str. 1715-1716, 1719, 1741-1747, 1871)

W odpowiedzi na pytanie, czy Gmina przekazywała Straży Miejskiej wytyczne dot. zintensyfikowania działań kontrolnych w przypadku wydania ostrzeżeń o stanie zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza, Burmistrz nie podał takich wytycznych, natomiast wskazał, że Gmina przygotowała procedurę kontroli palenisk, która była konsultowana ze Strażą Miejską, a jej pracownicy brali udział w szkoleniach na temat kontroli palenisk i przestrzegania zapisów uchwały antysmogowej.

(akta kontroli str. 728-738, 1715, 1719, 1847)

4. W Gminie nie został zorganizowany system ostrzegania kuracjuszy i personelu medycznego o sytuacjach atmosferycznych mogących stanowić zagrożenie dla zdrowia, pomimo iż w świadectwach potwierdzających właściwości lecznicze klimatu z 27 lipca 2018 r. i z 25 kwietnia 2019 r. sformułowano zalecenie stworzenia takiego systemu ostrzegania. Ponadto, otrzymywane informacje o stopniu zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza do maja 2023 r. nie były przekazywane do zakładów lecznictwa uzdrowiskowego. Burmistrz wskazał, że od maja 2023 r. informacje o sytuacjach atmosferycznych mogących stanowić zagrożenie dla zdrowia kuracjuszy i personelu medycznego będą przesyłane drogą mailową do wszystkich sanatoriów oraz do Uzdrowiska Szczawnica.

(akta kontroli str. 377, 564, 569, 833)

Brak stworzenia systemu ostrzegania kuracjuszy i personelu medycznego o sytuacjach atmosferycznych mogących stanowić zagrożenie dla zdrowia w okresie do maja 2023 r. było w ocenie NIK działaniem nierzetelnym. Natomiast obowiązek nadzoru nad kompletnością i aktualnością listy adresów e-mail placówek oświatowo-wychowawczych, opiekuńczo-wychowawczych, ochrony zdrowia i opieki społecznej, do których powinny być przekazywane komunikaty o wprowadzeniu stopnia zagrożenia, został nałożony na Gminę w PDK z 2020 r.

(akta kontroli str. 2046-2052 plik 76)

W odpowiedzi na pytanie o przyczyny niestworzenia w gminie przedmiotowego systemu, Burmistrz wskazał, iż nie został on opracowany z powodu zaniechania pracownika merytorycznego odpowiedzialnego w tym czasie za jego wprowadzenie. Wskazał także, że Gmina wystąpiła do Urzędu Marszałkowskiego o możliwość wprowadzenia do automatycznego systemu powiadamiania o zanieczyszczeniu powietrza adresów mailowych wszystkich zakładów lecznictwa uzdrowiskowego znajdujących się na jej terenie.

(akta kontroli str. 828, 833, 1457-1472)

W trakcie kontroli Urząd przesłał e-maile do zakładów lecznictwa uzdrowiskowego, w których wskazał, że zakłady te będą automatycznie informowane o sytuacjach mogących stanowić zagrożenie dla zdrowia, oraz zwrócił się o drukowanie i udostępnianie w widocznym miejscu przekazanych w ten sposób ostrzeżeń.

(akta kontroli str. 960-968)

Ponadto Gmina Szczawnica przed 11 sierpnia 2023 r. nie przekazała właściwemu PCZK adresów placówek oświatowo-wychowawczych, opiekuńczo-wychowawczych, ochrony zdrowia, opieki społecznej i zakładów lecznictwa uzdrowiskowego działających na terenie Szczawnicy celem zapewnienia przekazywania do tych podmiotów informacji (komunikatów) o stopniach zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza ogłaszanych w ramach Planu Działań Krótkoterminowych, co było wymagane przez PDK stanowiący część POP z 2020 r.

(akta kontroli 2046-2052 plik 76; 2071, 2076, 2079-2085)

Burmistrz wskazał, że Gmina nie przekazała właściwemu powiatowemu centrum zarządzania kryzysowego adresów placówek oświatowo-wychowawczych, opiekuńczo-wychowawczych, ochrony zdrowia, opieki społecznej i zakładów lecznictwa uzdrowiskowego działających na terenie Szczawnicy celem zapewnienia przekazywania do tych podmiotów informacji (komunikatów) o stopniach zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza ogłaszanych w ramach PDK wskutek zaniedbania pracownika merytorycznego. 11 sierpnia 2023 r. e-maile tych jednostek zostały przekazane właściwemu powiatowemu centrum zarządzania kryzysowego.

(akta kontroli str. 2071, 2076, 2079-2085)

5. W okresie od 2018 r. do 28 czerwca 2023 r. Gmina Szczawnica nie przyjęła założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru gminy, co stanowiło naruszenie art. 19 ust. 1 i ust. 8 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne¹³⁶.

W 2023 r. Gmina sporządziła projekt przedmiotowych założeń. 22 czerwca 2023 r. został on zatwierdzony przez Burmistrza i przedłożony Radzie Miasta i Gminy.

(akta kontroli str. 1371-1456, 1684, 1848)

Burmistrz wyjaśnił, że Gmina opracowała projekt przedmiotowych założeń i zostały one przyjęte uchwałą nr LXII/457/2023 Rady Miejskiej z 29 czerwca 2023 r. Wskazał także, że nieprzyjęcie przez Gminę założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru gminy w okresie wcześniejszym było spowodowane zaniedbaniami pracownika merytorycznego.

(akta kontroli str. 1617-1620, 1684, 1716, 1720)

¹³⁶ Dz. U. z 2022 r. poz. 1385, ze zm.

6. Gmina nie podejmowała działań w zakresie promocji paliw kwalifikowanych, które zostały wskazane w pkt 7.1 planu gospodarki niskoemisyjnej wprowadzonego uchwałą nr XVIII/125/2016 Rady Miejskiej z 15 lutego 2016 r.

(akta kontroli str. 868-919, 1617-1620)

Kwalifikowane paliwa węglowe, to paliwa m.in. o wartości opałowej wynoszącej: od 4 listopada 2018 r. minimum 24 MJ/kg¹³⁷, a od 31 grudnia 2022 r. minimum 25 MJ/kg lub 24MJ/kg dla paliw bez domieszek mułów węglowych i flotokonzentratów¹³⁸ (z odchyleniem do 1MJ/kg). Są to specjalnie dostosowane produkty węglowe o określonej granulacji i właściwościach fizykochemicznych, które charakteryzują się stabilnym spalaniem z niską emisyjnością i wysoką sprawnością, potwierdzonymi wynikami standardowych procedur badawczych laboratoriów akredytowanych zgodnie z normą PN-EN ISO/IEC 17025:2001¹³⁹.

W odpowiedzi na pytanie o przyczyny nie podejmowania działań zmierzających do ograniczenia niskiej emisji w zakresie promocji paliw kwalifikowanych, określonych w planie gospodarki niskoemisyjnej, Burmistrz nie podał tych przyczyn, natomiast wskazał, że w regulaminie projektów *Ograniczanie niskiej emisji na terenie Miasta i Gminy Szczawnica – paliwa stałe oraz biomasa i paliwa gazowe*¹⁴⁰ zawarto wymogi: poddania się kontroli w zakresie używanego paliwa i sposobu jego przechowywania, oraz używania wyłącznie paliwa o parametrach dopuszczonych przez producenta.

(akta kontroli str. 1716, 1720)

Zobowiązanie do przestrzegania parametrów paliwa dopuszczonego przez producenta oraz poddania się kontroli zostały zawarte w regulaminie udzielania dotacji w ramach ww. projektów.

(akta kontroli str. 775)

OCENA CZĄSTKOWA

Działania Gminy podejmowane w latach 2018-2022 w celu zapewnienia odpowiedniej jakości powietrza zewnętrznego nie były w pełni skuteczne. Brak realizacji niektórych zadań na rzecz ograniczenia niskiej emisji określonych w POP z 2017 r. i 2020 r. lub nieosiągnięcie w wyznaczonym czasie zaplanowanej skali lub efektów tych przedsięwzięć¹⁴¹ wciąż nie pozwoliły na wyeliminowanie w latach 2018-2022 występujących na terenie Szczawnicy przekroczeń poziomu docelowego benzo(a)pirenu, a zastrzeżenia w tej kwestii sformułowano już w pierwszym operacie klimatycznym (2008 r.).

W ramach działań naprawczych w latach 2018-2022 przede wszystkim wymieniono na terenie Gminy 403 źródła ciepła na paliwa stałe. Gmina od 2008 r. podejmowała działania lobbingowe na rzecz gazyfikacji, w wyniku czego inwestycja w tym zakresie została podjęta w 2019 r., a do czerwca 2023 r. wykonano 135 przyłączy gazowych na terenie Szczawnicy. Niemniej jednak NIK dostrzega wciąż wysoki w 2023 r. udział kotłów pozaklasowych w łącznej liczbie kotłów na paliwa stałe zlokalizowanych na terenie Szczawnicy (wyniósł on między 32-41%), a urzędnicy takie w największym stopniu przyczyniają się do emisji zanieczyszczeń powietrza. Należy przy tym zwrócić uwagę, że w POP z 2020 r. przyjęto wskaźnik zakładający doprowadzenie przez gminy objęte uchwałą antysmogową z 2017 r. poprzez swoje działania do

¹³⁷ Tabela nr 5 załącznika do rozporządzenia Ministra Energii z dnia 27 września 2018 r. w sprawie wymagań jakościowych dla paliw stałych (Dz. U. poz. 1890).

¹³⁸ Tabela nr 5 i 6 załącznika do rozporządzenia Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie wymagań jakościowych dla paliw stałych (Dz. U. poz. 2856).

¹³⁹ <https://kotly.com.pl/poradnik-czarne-paliwo-40.html?l=pl>; dostęp: 10 lipca 2023 r.

¹⁴⁰ Projekty dofinansowane w ramach RPO WM na lata 2014-2020.

¹⁴¹ Dotyczy to termomodernizacji budynków i wspierania budownictwa energooszczędnego, wykorzystania OZE, prowadzenia kontroli przestrzegania przepisów ochrony powietrza.

ograniczenia liczby zainstalowanych urządzeń grzewczych niespełniających wymogów tej uchwały do 15% od 1 stycznia 2023 r., przy czym wejście w życie tego aktu prawa miejscowego w odniesieniu do kotłów pozaklasowych przesunięto na 1 maja 2024 r. Ponadto oszacowano, że przy średnim tempie wymiany kotłów na paliwo stałe z lat 2018-2022 (81 kotłów rocznie) proces wyeliminowania wszystkich kotłów poniżej 5 klasy (między 930 a 2 756 kotłów) zajmie od 12 do 35 lat (dane z CEEB w tym zakresie pozyskane przez NIK od administratora tej bazy danych i przedstawione przez Gminę były rozbieżne), co wykracza zarówno poza ramy czasowe POP z 2020 r. (2026 r.), jak i wymagane terminy pełnego wdrożenia ograniczeń i zakazów wynikających z uchwały antysmogowej obowiązującej na terenie Szczawnicy (1 stycznia 2027 r.). W ocenie NIK także dotychczasowa skala¹⁴² i sposób prowadzenia kontroli indywidualnych systemów grzewczych (w ogóle nie pobierano próbek popiołu z palenisk w latach 2018-2022) nie odpowiadały wymaganiom określonym w POP z 2020 r., a w konsekwencji nie zapewniały realnej kontroli Gminy nad przestrzeganiem przez mieszkańców wymagań uchwały antysmogowej z 2017 r. w zakresie jakości stosowanych paliw stałych, do czego obligowały Burmistrza przepisy art. 379 ust. 1 ustawy Poś.

Stwierdzono również, że Gmina nie zapewniła przeprowadzenia wymaganej liczby kontroli palenisk w przypadku ogłaszania w ramach PDK z 2020 r. poszczególnych stopni zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza. Ponadto informacje o ogłoszeniu tych alertów nie były przekazywane do zakładów lecznictwa uzdrowiskowego działających na terenie Szczawnicy, choć obligowały do tego postanowienia PDK z 2017 r. i 2020 r. Przyczyną tej nieprawidłowości było niezaktualizowanie przed 11 sierpnia 2023 r. przez Gminę listy kontaktów do podmiotów, które powinny być powiadamiane przez powiatowe centrum zarządzania kryzysowego o wprowadzeniu poszczególnych stopni zagrożenia. Równocześnie w Gminie nie został zorganizowany system ostrzegania kuracjuszy i personelu medycznego o sytuacjach atmosferycznych mogących stanowić zagrożenie dla zdrowia, pomimo iż w ostatnim świadectwie potwierdzającym właściwości lecznicze z 2019 r. sformułowano takie zalecenie.

Wśród innych nieprawidłowości należy wskazać niepodejmowanie przez Gminę działań w zakresie promocji paliw kwalifikowanych, chociaż takie zadanie ujęto w PGN. Ponadto w okresie od 2018 r. do 28 czerwca 2023 r. Gmina nie przyjęła założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru gminy, co stanowiło naruszenie art. 19 ust. 1 i ust. 8 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne, a także nieprzekazywanie z wymagana przez POP z 2020 r. częstotliwością informacji o wymaganiach *uchwały antysmogowej*.

NIK dostrzega również, że Gmina w 2021 r. i 2022 r. przeznaczyła na ochronę powietrza odpowiednio 0,3% (50 tys. zł) i 0,2% (47 tys. zł) dochodów własnych, choć POP z 2020 r. rekomendował w tym zakresie poziom 1%. Równocześnie w ww. okresie Gmina uzyskiwała wpływy z opłaty uzdrowiskowej i dotacji dla gmin uzdrowiskowych w łącznej kwocie 2,1 mln zł w 2021 r. oraz 2,0 mln zł w 2022 r. Natomiast wydatkowała w latach 2018-2022 na promocję nie mniej niż 192,3 tys. zł, na organizację wydarzeń kulturalnych 87,1 tys. zł oraz na podnoszenie walorów estetycznych Szczawnicy 1 620 tys. zł.

¹⁴² W latach 2021-2022 przeprowadzono odpowiednio 15 i 50 planowych kontroli indywidualnych systemów grzewczych na paliwo stałe, podczas gdy POP z 2020 r. przewidywał w tym okresie objęcie takimi kontrolami corocznie 60 budynków.

Z uwagi na wykorzystywanie różnych metod do oceny jakości powietrza na terenie Szczawnicy w latach 2018-2022¹⁴³ trudno jednoznacznie stwierdzić, czy nastąpiła poprawa w tym zakresie. Porównując wyniki pomiarów bezpośrednich przeprowadzonych na stacjach mobilnych w 2015 r. i 2022 r., dla substancji w największym stopniu pochodzących z niskiej emisji, można zauważyć obniżenie się stężeń średniorocznych i maksymalnych wartości w przypadku pyłu PM10 (o ok. 20-30%¹⁴⁴), a także zmniejszenie stężeń średniorocznych B(a)P, choć maksymalne odnotowane stężenie tej substancji wzrosło o 20%¹⁴⁵. W dalszym ciągu największym problemem pozostają wysokie średnioroczne stężenia B(a)P (400-600% normy), których przekroczenia oszacowano (na podstawie modelowania matematycznego) lub zmierzono (wyniki pomiarów bezpośrednich) w latach 2019-2022. Substancja ta została sklasyfikowana przez Międzynarodową Agencję Badań nad Rakiem, stanowiącą agendę WHO, jako czynnik rakotwórczy dla ludzi. Ponadto dostępne dane (szacunkowe i empiryczne) wskazują, że w latach 2019-2022 na części obszaru gminy występowały stężenia 24-godzinne pyłu PM10 oraz stężenia średnioroczne pyłu PM2,5 blisko granic wyznaczonych przez poziomy dopuszczalne dla tych substancji, choć ich nie przekraczały, z wyjątkiem możliwego przekroczenia poziomu normatywnego w 2020 r. w przypadku stężeń dobowych PM10.

NIK zwraca również uwagę na znaczne pogorszenie jakości powietrza w sezonie chłodnym (I oraz IV kwartał danego roku), o czym świadczą znacznie wyższe wartości odnotowywanych stężeń w tym okresie. Było one o niemal o 40% wyższe niż stężenia średnioroczne w przypadku pyłów PM10¹⁴⁶ oraz nawet do 83% wyższe w przypadku B(a)P, a maksymalne odnotowane w 2022 r. stężenia tych substancji (w ciągu doby) wyniosły odpowiednio 97 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ dla pyłu PM10 (przy poziomie dopuszczalnym wynoszącym 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ i rekomendowanym obecnie przez WHO w wysokości 45 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) oraz 29 ng/m^3 dla B(a)P (wobec poziomu docelowego wynoszącego 1 ng/m^3 w skali roku kalendarzowego). Równocześnie w latach 2018-2022, w ramach PDK, ogłoszono dla obszaru obejmującego również gminę Szczawnica między 55 a 94 komunikatów/alertów¹⁴⁷ o wprowadzeniu poszczególnych stopni zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza pyłem PM10.

OBSZAR

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące uwagi i wnioski:

Uwagi

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami NIK zwraca uwagę na konieczność intensyfikacji działań zmierzających do poprawy jakości powietrza na terenie Gminy, głównie poprzez ograniczenie niskiej emisji. Służyć temu powinna pełna realizacja zadań określonych w POP z 2020 r. i założeń uchwały antysmogowej. Odpowiednia jakość powietrza jest warunkiem koniecznym do funkcjonowania uzdrowiska na terenie Gminy, zapewniającym bezpieczeństwo zdrowotne przebywających w nim kuracjuszy.

¹⁴³ Mobilne pomiary jakości powietrza prowadzone były w 2015 r. i 2022 r.; natomiast za lata 2019-2021 dostępne były wyniki modelowania matematycznego.

¹⁴⁴ Odpowiednio z 38 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w 2015 r. do 26 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w 2022 r. i ze 124 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w 2015 r. do 97 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w 2022 r.

¹⁴⁵ Z 24,2 ng/m^3 w 2015 r. do 29,0 ng/m^3 w 2022 r.

¹⁴⁶ 37% w 2015 r. i 38% w 2022 r.

¹⁴⁷ Dane otrzymane z różnych jednostek, tj. GIOŚ, WCZK, PCZK i UMWM, a także z Urzędu były w każdym przypadku rozbieżne.

Wnioski

1. Intensyfikacja działań zmierzających do zwiększenia tempa wymiany kotłów na paliwa stałe niespełniających wymagań uchwały antysmogowej z 2017 r., także z odpowiednim z uwzględnieniem działań edukacyjno-informacyjnych.
2. Podjęcie działań niezbędnych dla funkcjonowania na terenie Gminy skutecznie działającego systemu ostrzegania kuracjuszy i personelu medycznego o sytuacjach atmosferycznych mogących stanowić zagrożenie dla zdrowia.
3. Podjęcie przez Gminę działań dotyczących promocji używania paliw kwalifikowanych.
4. Zapewnienie pobierania wymaganej przez POP z 2020 r. liczby próbek z palenisk w toku przeprowadzanych interwencyjnych kontroli indywidualnych systemów grzewczych oraz prowadzenie wymaganej liczby kontroli w przypadku ogłoszenia poszczególnych stopni zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza w ramach PDK.
5. Podjęcie działań zmierzających do wyjaśnienia różnic w bazie CEEB o liczbie kotłów na paliwa stałe pomiędzy danymi dostępnymi na poziomie Gminy a danymi przedstawionymi przez GUNB.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Krakowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Kraków, sierpnia 2023 r.

Kontroler

Andrzej Salwiński
specjalista kontroli państwowej